

Univerzita J. E. Purkyně
v Ústí nad Labem

RÁDCE PRO INKLUZI, ANEB NĚKOLIK RAD PRO VYTVÁŘENÍ ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ VE ŠKOLÁCH

Ladislav Zilcher a kol.

Ústí nad Labem, 2015

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Autorský kolektiv:

Kežovská Markéta
Bc. Anna Havelková
Mgr. Zilcherová Ivana
Mgr. Zilcherová Lucie
Mgr. Zilcher Ladislav

Recenzenti:

doc. PhDr. Pavel Doulík, PhD.
Mgr. Marcela Havelková

Tato publikace vznikla v rámci projektu „Cesta k inkluzi: od segregace k pozitivní diverzitě ve školství“, reg.č. CZ.1.07/1.2.00/47.0008, který je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

© Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2015

*Projekt „Cesta k inkluzi: od segregace k pozitivní diverzitě ve školství“,
reg.č. CZ.1.07/1.2.00/47.0008 je spolufinancován z Evropského sociálního fondu
a státního rozpočtu České republiky*

Obsah

Obsah	5
1 Základní plán	8
1.1 Počátky	9
1.2 Vývoj plánu	10
1.3 Uspořádání žáků do skupin	14
1.4 Pracovní doba asistenta pedagoga	18
1.5 Plánování	20
1.6 Ideální je sledovat žáky ve skupinách	21
1.7 Prezentování inkluzivního plánu	23
1.8 Péče a školení	26
1.9 Přehled inkluzivního vzdělávání	27
1.10 Asistenti a školení	28
1.11 Nastavení inkluzivní třídy	29
1.12 Práce v týmu	33
1.13 Dodatek	34
2 Žák jako základní pilíř	38
2.1 Jak se správně přizpůsobit žákům se speciálními vzdělávacími potřebami	38
2.2 Přizpůsobení kurikula	41
3 Doména čtení	46
3.1 Adaptace učebnic	46
3.2 Výběr četby	50
3.3 Náhledy a přípravné strategie pro texty	51
3.4 Vytváření audiozáznamů	53
3.5 Obtíže při sledování textu	55
3.6 Sluchové postižení	56
3.7 Zrakové postižení	57
4 Každodenní aktivity a jejich adaptace pro žáky s SVP	62
4.1 Každodenní úlohy	62
5 Doména psaní	68
5.1 Psaní	69
5.1.1 Generování nápadů	69
5.1.2 Proces psaní	72
5.1.3 Příprava před psaním	76
5.1.4 Obtížnosti pravopisu	78

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

5.1.5	Problémy s jemnou motorikou	78
6	Matematika	83
6.1	Matematika	84
6.1.1	Obecné výukové strategie	85
6.2	Paralelní matematické aktivity	89
6.2.1	Adaptace matematických úkolů	92
6.2.2	Žákovské pomůcky	93
7	Organizace	98
7.1	Organizační schopnosti	98
7.2	Organizace třídy	Chyba! Záložka není definována.
7.3	Žákovská organizace	100
8	Formulace instrukcí	106
8.1	Instrukce	106
8.1.1	Verbální instrukce	106
8.1.2	Písemné pokyny	108
9	Metody výkladu	111
9.1	Výklad	111
9.2	Tvorba poznámek	113
10	Hodnocení	118
10.1	Hodnocení	118
10.1.1	Učitelem vytvořené testy	121
10.1.2	Matematika	122
10.1.3	Přírodní vědy	123
10.2	Alternativní hodnotící systémy	123
11	Chování a poruchy pozornosti	127
11.1	Poruchy pozornosti	127
11.2	Struktura prostředí	128
11.3	Chování a poruchy pozornosti	129
11.3.1	Impulzivita a roztržitost	131
11.3.2	Motivace a disciplína	133
12	Slovo závěrem	138
13	Seznam literatury	140

Projekt „Cesta k inkluzi: od segregace k pozitivní diverzitě ve školství“,
reg.č. CZ.1.07/1.2.00/47.0008 je spolufinancován z Evropského sociálního fondu
a státního rozpočtu České republiky

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úvodní slovo:

Tato elearningová publikace je syntézou několika zahraničních titulů, které se zcela konkrétně zabývají implementací inkluzivních strategií do běžného typu škol. Naší snahou bylo vytvořit materiál pro management škol, který by mohl být nápomocný v základních bodech prakticisní roviny inkluze a její implementace. Doposud vznikla řada publikací, které se snaží popsat spousty důvodů proč myslet a vzdělávat proinkluzivně. My nyní apelujeme na ty školy, které mají již jasno a skutečně chtějí vytvářet rovné příležitosti ve vzdělávání pro všechny děti v jejich spádových oblastech. Cesta k naplnění tohoto cíle je klikatá a náročná. Doufáme, že vymezené rady budou alespoň částečně k užítku i na Vaší škole.

Za autorský tým Mgr. Ladislav Zilcher

*Projekt „Cesta k inkluzi: od segregace k pozitivní diverzitě ve školství“,
reg.č. CZ.1.07/1.2.00/47.0008 je spolufinancován z Evropského sociálního fondu
a státního rozpočtu České republiky*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1 Základní plán

“Setkání je začátek, soudružnost pokrok a spolupráce je úspěch.”
Henry Ford

“Všichni vidíme budoucnost, kde se mladí učí odlišnými způsoby, ale od všech se očekává, že se toho naučí více“
Judy Heumann

Cíle kapitoly

- Definovat cílový stav, kterého chcete dosáhnout na základě implementace inkluzivního vzdělávání.
- Připravit materiály potřebné k zahájení k tvorbě plánu a ustanovení skupiny podílející se na jeho plánu.
- Přizpůsobit prostředí školy a třídy novým žákům.
- Organizace skupin/dvojic podle jejich individuálních potřeb a možností.
- Sestavit seznam proinkluzivně zaměřených organizací, škol a webových stránek, které vám pomohou při realizaci inkluzivního vzdělávání.
- Rozvrhnout časové možnosti asistentů, pedagogů, speciálních pedagogů a ostatních zaměstnanců podílejících se na realizaci inkluze pro její co nejefektivnější fungování.
- Rozdělit role jednotlivým členům týmu.

Klíčová slova

Inkluze, asistent, plán, výuková metoda, tvorba plánu, kooperace, implementace.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.1 Počátky

Chcete realizovat plán inkluzivního vzdělávání, ale nevíte, jak začít? Chtěli jste někdy začlenit žáka s PNO (Postižení, Narušení, Ohrožení) do běžného vzdělávání, ale nezvládali jste plánování? Stalo se vám, že žák měl být integrován do třídy, ale nebyla k dispozici externí péče? Toto jsou časté obavy pedagogů ohledně inkluzivního vzdělávání. Nastavení inkluzivního vzdělávání nevznikne samovolně, řádné provedení plánu potřebuje čas, přípravu a rozsáhlé plánování. Pokud jste v předběžné části plánování, nebo máte úspěšný funkční plán, v této kapitole najdete informace, které vám pomohou ve všech fázích vývoje plánu pro inkluzivní vzdělávání.

Ideální je vytvářet v průběhu jara vzdělávací plány pro nadcházející školní rok. Pokud je plánováno na jaře, žáci mohou být sestaveni do skupin a když nadejde nový školní rok, tak je celý systém připraven.

Toto je ideální průběh, avšak ideál nebývá realitou. Učitelé často přijdou v srpnu do škol a mají realizovat již hotový plán pro inkluzivní vzdělávání. Pokud žáci byli předem rozděleni a jejich místa jsou neměnná, je situace poněkud složitější, ne však nerealizovatelná. Při zahájení na počátku roku musíme začít v malém měřítku. Realizujte některé strategie s několika žáky, nebo se zaměřte na ročník či předmět, kde je největší koncentrace žáků. Pokud je plán hotov, mohou jak speciální pedagogové, tak učitelé najít mnoho nápadů k vylepšení a rozšíření existujícího plánu.

Tato kapitola nastiňuje základní plán pro zdárné implementování inkluzivního přístupu do normálních vzdělávacích institucí. Než předložíte koncepci plánu vedení školy, pracujte prostřednictvím bodů 1 - 27.

Zásadní pro speciální pedagogické pracovníky je mít validní a realistickou charakteristiku žáků, jejich speciální potřeby a aktuální stav.

Měli bychom si uvědomit, že základem edukačního plánu jsou především pedagogičtí pracovníci, kteří hrají hlavní roli při jeho sestavování. Od nich se potom odvíjí sestavování plánu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Bohužel se setkáváme s nízkým rozpočtem, který v důsledku působí na školství tak, že snižuje kvalitu vzdělávání, neboť se dětem nedostává potřebné péče. Máme tím na

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

myslí nízký počet pedagogických pracovní a také kompenzačních pomůcek, což vede například k nákupu méně kvalitních materiálů. Prvopočátky plánu musí být proto sestavené specialisty z oblasti speciální pedagogiky a administrativy. Do této fáze často nezasahují ani třídní učitelé nebo jiní pracovníci školy. Důvod je jednoduchý. Učitelé nemají problém s porozuměním množství přímé či nepřímé péče vkládané do jejich tříd, ale často nemají přehled o komplexní funkci plánované inkluzivní edukace. Také bychom to ani neočekávali, protože informace bývají shromažďovány, analyzovány a kompilovány speciálně-pedagogickými pracovníky.

Když je základ hotov, prezentuje se plán zbytku pedagogických pracovníků. V této fázi se provedou ve spolupráci změny v plánu, které však nebudou zásadně měnit jeho základní bázi.

1.2 Vývoj plánu

Každý školský systém je unikátní. Můžete učit na velké škole s vysokým počtem speciálních pedagogů, specialistů a osobních asistentů. Možná učíte na škole malé, periferní, kde jste jediným speciálním pedagogem ve výchovně vzdělávací instituci. Nezáleží však na velikosti školy, plán je vždy nezbytný.

Inkluzi v praxi můžeme rozdělit na částečnou a úplnou. Částečná inkluze vzniká v situaci, kdy je na škole velké množství speciálních pedagogů a ti se nehledě na ostatní pedagogy rozhodnou jít ve stopách inkluze. Úplná inkluze v praxi vzniká v případě, že se změní školský systém ve všech ročnících najednou. Troufáme si však tvrdit (po vzoru vyspělejších zemí v oblasti edukace), že nejideálnější přechod k inkluzivnímu vzdělávání je přechod postupný. Začíná se tak s inkluzí v každé první třídě, až nakonec celá škola stojí na inkluzivních základech. Je tedy zřejmé, že jde o postupný proces, nikoliv jeden rychlý krok.

Nezáleží na tom, zdali realizujeme inkluzivní vzdělávání v nepatrném rozsahu nebo s kompletní populací žáků se speciálně pedagogickými potřebami. Čas začít je právě teď!

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Prvním krokem v procesu je tvorba plánu. Plán bývá obvykle sestaven zvláštním pedagogickým oddělením. Přestože inkluzivní vzdělávání zahrnuje veškerý personál, toto oddělení musí nejprve determinovat potřeby daného plánu.

Zde je několik otázek k diskusi:

1. Jaká je vize vašeho programu?
2. Jaký je počet žáků, kteří dnes využívají péči speciálně pedagogických center?
3. Týká se váš plán jen několika jedinců či celé třídy?
4. Kolik speciálně pedagogických asistentů je k dispozici k asistenci žákům?
5. Jak mohou být žáci umístěni do tříd s adekvátní péčí?
6. Jak správně rozdělit děti ve třídě do skupin při výuce?
7. Jak se průběžně věnovat žákům během výuky a kdo se bude věnovat dětem, kteří potřebují pomoc se vzděláváním mimo inkluzivní třídu?
8. Vidíte nějaké další bariéry při tvorbě inkluzivního vzdělávacího plánu?

Rozhodně není lehké na tyto otázky odpovědět. Nejdříve se plán musí zformovat tak, aby se snoubil s potřebami žáků, pedagogů a rodičů. Do plánu musíme zahrnout filosofii daného výchovně vzdělávacího prostředí, které má inkluzivní plán reflektovat. Každý plán se bude diferencovat dle unikátních potřeb žáků a denního rozvrhu třídy. Bylo by úžasné, pokud by jedna předloha byla validní na celé spektrum škol, ale to nikdy nebude reálné.

V dnešní době se poměrně často oslovují konzultanti, kteří mají specializaci na sestavování individuálních plánů. Vycházejí ze svých vlastních zkušeností nebo dokonce ze svých vlastních vytvořených modelů, které se v praxi již osvědčily. Přestavují tak poměrně velký benefit pro školské systémy, který ještě umocňuje fakt, že nejsou stálou složkou vzdělávací instituce. Proto jim bývají k dispozici stálí specialisté dané instituce, kteří znají prostředí své školy nejlépe a jejich kombinací vznikají nejúspěšnější výukové plány. Experti v daném plánu jsou ti pedagogičtí pracovníci, kteří jsou s žáky a plánem v každodenním kontaktu a na plný úvazek. Důvod úspěchu těchto plánů je jasný. Pedagogové, speciálně pedagogičtí asistenti a rodiče, přesně znají individuální dynamiku budovy, což je silný přínos pro plán.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pokud jste tedy individuální částí speciálně pedagogického týmu odborníků, jste nyní experti ve vaší výchovně vzdělávací instituci. Pouze ten, kdo intenzivně a pravidelně působí v dané instituci, může sestavit efektivní výukové plány ušité přímo na míru danému žákovi či celé třídě.

Školy a školské instituce přistupují k inkluzivnímu vzdělávání různými způsoby. V některých případech může několik pedagogických pracovníků schopných efektivně přejít k inkluzivnímu vzdělávání vytvořit pilotní plán pro jeden ročník, popřípadě jeden předmět, či oblast vzdělávání. Na druhé straně může speciálně pedagogický tým vybudovat rozvinutý plán. Nadcházející návod vám pomůže vytvořit inkluzivní plán dle potřeb dané školské instituce - ať jste jedinec, nebo speciálně pedagogický tým.

1. Vyjasněte si vizi, přemýšlejte nad následujícími otázkami:
 - 1) Jak by měl vypadat ideální inkluzivně vzdělávací plán?
 - 2) Kde byste si přáli být ve vývoji za měsíc?
 - 3) Kde byste si přáli být ve vývoji za čtvrt roku?
 - 4) Kde byste si přáli být ve vývoji za půl roku?
 - 5) Jaké jsou vaše dlouhodobé cíle?

Je důležité si uvědomit, že některých třídách, které stojí na základech inkluze, je potřeba žákům zajistit pravidelnou aktivní péči. V tom nám může pomoci vytvoření co nejméně omezujícího (restriktivního) prostředí, kterému můžeme zabránit dostatečnou výbavou učeben různými pomůckami.

Pokud je tento systém neefektivní (z hlediska konzultantů, adaptace jedince či z hlediska spolupráce s jinými pomáhajícími profesemi), tak je žák přemístěn do více restriktivního prostředí.

2. Vytvořte si seznam výhod a možných bariér, které se mohou během budování plánu objevit. Použijte tento seznam a přidávejte do něho dodatečné položky, popřípadě vytvořte seznam vlastní a porovnejte si výstupy.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

3. Navštivte v okolí školy, ve kterých se vyučuje podle inkluzivně vzdělávacího plánu, a pozorujte plány v akci.

Mluvte s vyučujícími, poskytovateli služeb, veškerými pomocnými profesemi zapojenými do plánu. Dělejte si zápisky! Učte se z jejich zkušeností. Pamatujte, že čistě negativní zkušenost může být změněna i pouze drobnými úpravami na velmi kladnou.

Kontaktujte školské úřady a zjistěte, které školy jsou zapojeny do grantových projektů na danou tematiku, anebo se u nich využívá některých z pilotních plánů. Domluvte si schůzky a navštivte dané školy. Informujte se také na lokálních univerzitách o aktuálních projektech. Právě univerzity často dostávají finanční granty k vytváření školících programů, které bývají přístupné zaměstnancům školství za minimální poplatek.

4. Zajímejte se o aktuální výzkumy, články v odborných časopisech a knihy, které souvisejí s tématem inkluzivního vzdělávání.

Hledejte informace na internetu/klíčová slova: Special Education, ERIC, Inclusive Education, specifické poruchy, či handicap.

Pokud hledáte „specifický handicap“, tak často získáte přístup přímo do národní organizace související s danou problematikou. Tyto organizace mívají velké množství informací a dají se zde nalézt velmi hodnotné související internetové odkazy. Pokud najdete výjimečně kvalitní webovou stránku, uložte si ji. Už nikdy ji nemusíte nalézt znovu! Hlubší informace mohou být přístupné právě prostřednictvím Ministerstva školství ve vašem státě.

5. Když máte tyto 4 kroky hotové, je čas vytvořit tzv. „stavební“ plán. Máte určitou vizi a uvědomujete si možné komplikace a bariéry v určitých oblastech, které můžeme překonat, nebo je obejít. Víte, co se vyskytuje v okolních školách a regionech. Máte sestaven soubor literatury a dostupných informací. Shromážďujte tyto informace v kroužkové vazbě (deskách apod.) pro pozdější využití.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.3 Uspořádání žáků do skupin

Je velmi smutné, že nás naše ekonomická a personální situace ve školství nutí improvizovat při výuce na úkor samotných žáků. Zvyšuje se počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a naší jedinou možností, jak s tímto faktem efektivně vynaložit, je jednoduché rozdělení žáků do edukačních skupin. Samotné třídění ale není jednoduché a je ovlivněno mnoha faktory, např.: typy znevýhodnění, osobnostními rysy žáků, možnostmi třídního prostředí, vzdělávací oblastí či samotným ročníkem. Proto doporučujeme inkluzivně pracovat spíše s vyšším počtem žáků v jedné třídě, nežli s nízkými počty žáků ve více ročnících. Mluvíme zde o situaci, kdy jste jediným vyučujícím nakloněným k inkluzivnímu vzdělávání.

Pokud na inkluzivním plánu pracuje celý speciálně pedagogický tým, navrhnete, jakým způsobem budou žáci s PNO rozděleni. Jsou-li dělení podle ročníků, skupiny nebudou vyrovnané. Jak už jsme zmiňovali, je mnohem výhodnější pro učitele plánovat výuku pro např. 20 dětí v jedné třídě, nežli pro méně dětí ve více paralelních třídách.

Každý pedagog by měl pracovat s co nejmenším množstvím ročníků a výukových oblastí, jak je to jen možné. Při práci v několika třídách či ročnících je zapotřebí přizpůsobit plánu celou budovu.

Práci s IVP si často ztěžujeme tím, že posadíme žáky s PNO do lavic jednotlivě. Za předpokladu jednoho žáka v lavici je zcela jistý nedostatek času ke konzultování mezi učiteli, je obtížné poskytnout adekvátní množství lavic a zajistit veškerou předpokládanou péči v rámci IVP.

Kritici se často mylně domnívají, že seskupení žáků s IVP do lavic je známka pohodlnosti učitelů. Je to však pouze známka nedostačujících financí na našich školách, které neumožňují zaměstnat více speciálních pedagogických pracovníků, kteří by se mnohem lépe a kvalitněji postaraly o výuku těchto žáků.

Je chybné se domnívat, že při seskupování žáků musíme brát ohled především na typ jejich znevýhodnění. Tak se děje pouze v případě, že plánujeme vytvořit třídu pro typický vzdělávací systém. Zvažte využití multikategoriálních skupin.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zde je několik příkladů skupin:

1. Jedna z možností je sloučit dítě s vážnějšími speciálními vzdělávacími potřebami (vyžadující asistenta přímo z IVP) se žáky, kteří vyžadují jen úpravu učebního plánu (individuální/integrovaný studijní/učební plán). V tomto případě se i odborný asistent méně participuje ve výuce a více se zaměřuje na žáka s vyššími vzdělávacími potřebami a podporuje i zbytek skupinky.
2. Rozdělení žáků může být také pouze v rámci předmětu, ve kterém žáci nejméně prosperují.
3. Žáci s poruchami chování mohou být seskupeni s žáky, kteří potřebují minimální podporu, a kteří se v anglické terminologii označují „peers“. V překladu se jedná o vrstevníky, kteří prošli odborným kurzem zaměřeným na pomoc slabším spolužákům.
4. Další variantou je efektivní „soužití“ žáků např. s lehkou mentální retardací a žáků s různými dysfunkcemi (například dyslexií, dysgrafií, atd.).

Sestavení tříd závisí hlavně na individuálních potřebách jednotlivých žáků, které jsou determinovány v IVP. Ačkoliv se pravidelně stává, že žák musí mít individuální místo ve třídě, je zcela nevyvratitelné, že multikategoriální třídění žáku je účelné.

Nejdůležitější část ke zvážení, když vytváříme inkluzivně vzdělávací plán, je fáze implementace. Naneštěstí je také částí nejnáročnější. V dokonalém světě by školství mělo dostatek pedagogických pracovníků pro péči o všechny žáky, aby nemuseli být kolektivizováni v početných třídách, což se stává jen velmi zřídka. Když jsou žáci ve skupinách, speciálně pedagogický pracovník je schopen trávit více času s žáky v odpovídajícím prostředí a s rozšířenou podporou jednotlivých žáků. Při vstupu do druhého roku již můžeme lépe korigovat třídní prostředí, neboť žáci budou potřebovat buďto nižší nebo vyšší péči než jste čekali. Při formování studentů je důležité mít aktuálního správce. Správce má přehled o všech žácích a

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

často zná důvěrné informace nebo určité okolnosti, kvůli kterým by určití žáci neměli být spolu.

Před párováním studentů napište jména všech na lístečky, jména tak mohou být snadno sestavována na tabuli. Experimentujte s různými dvojicemi, než domyslíte finální verzi.

Pamatujte, že ani ten nejlepší pedagog neutvoří dokonalé dvojice, proto hledejte dvojice zvladatelné. Vžijte se do role třídního učitele, pokud je kombinace žáků těžko zvládnutelná ve speciálním školním prostředí, bude to složité i v běžné třídě. Následující návrhy nabízejí určité rady pro seskupování.

Experimentujte s různými kombinacemi. Znovu opakujeme, neseskupujte žáky dle handicapu.

6. Nezapomeňte přezkoumat IVP každého žáka. Hledejte žakovy silné stránky, v čem by mohl vyniknout. Zapište si oblasti nutných služeb při revidování dokumentů, čas a počet asistentů (či jiných pomocných profesí) zdokumentovaný v IVP. Tyto informace budete potřebovat při tvorbě učebního plánu.

7. V ročnících seskupte žáky do co nejmenšího počtu tříd jak je jen možné. Doporučuje se 2 - 5 žáků ve třídě, především podle individuálních vzdělávacích potřeb žáka. Se seskupováním se zlepšuje komunikace, stejně tak i přímé využití asistenčních či výukových služeb. Patnáct minut ve třídě s jedním studentem není tak přínosné, jako vyučovací hodina se čtyřmi studenty. Delší časové bloky dovolují větší flexibilitu jak pro učitele, tak pro speciálního pedagoga.

8. Zde jsou některé alternativy ke zvážení při seskupování žáků. Vezměte v úvahu:

Studijní potřeby žáka/žáků

Čtecí kompetence

Výukový styl

Matematické kompetence

Kompetence k řešení problémů

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní návyky

Výchovné cíle a záměry

Obsah nebo výukovou oblast

9. Při třídění studentů podle úrovně čtecích dovedností neopomíjejte, že žáci, kteří potřebují minimální adaptaci, mohou pracovat s asistentem, pokud není zapotřebí aktuálně vyučovat.

10. Pokud je to vhodné, dávejte do jedné skupiny žáky, které čeká hodina fyzioterapie, hodina zaměřená na řeč či hodina rehabilitace.

I přes komplikaci, že tyto aktivity probíhají na oddělených místech, může být jejich realizace jednodušší v případě, že je učitel schopný dobře naplánovat průběh zmíněné podpůrné péče. Je dobré ji zakomponovat do mezipředmětových vztahů, konkrétně například využít pracovní výchovu jako zpestření během výuky psaného jazyka. Také nikoho nepřekvapí, že logopedie by se dala zahrnout do výuky řečových dovedností nebo v literatuře. Stejně tak je logopedie skvělá pomocnice na třídění myšlenek či jako nástroj na rozvoj slovní zásoby.

11. Seskupujte žáky, kteří vyžadují denní monitorování organizačních schopností. Pamatujte, když pracujete v menším kolektivu vyučujících, tak vzrůstá komunikace, což přináší lepší a konzistentnější individuální plán pro každého žáka.

12. Žáci by měli být uskupeni ve třídách, pokud předběžné údaje o žákovi potvrdí, že může být kolektivizován.

13. Přezkoumávejte dokumentaci pro nové žáky. Pokud jsou zde otázky nebo pochybnosti ohledně dokumentace, obvolejte předchozí školy před zapojením žáka do třídy.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.4 Pracovní doba asistenta pedagoga

V případě rozdělení žáků do tříd, je čas určit rozložení asistentova času pro každou skupinu. Velice časté připomínky vedoucích školských zařízení zdůrazňují, že nedostatek asistentů má za následek snížení kvality péče pro jejich žáky.

Pokud žáci nejsou seskupeni, asistenti jsou přiděleni do různých tříd na relativně krátký čas a v mnohých případech přijdou do třídy v době, kdy vyučující zrovna zadává práci nebo hodinu ukončuje. Pokud dodatečný čas není zahrnut do asistentova rozvrhu, konečným důsledkem bývá nedostatek péče pro žáky. Proto je flexibilita velmi důležitá.

Když jsou žáci ve skupinách a asistenti jsou strategicky přidělováni k jednotlivým skupinám, je k dispozici více přímé podpory, a tím dochází ke zkvalitnění celkové péče. Hlavní roli při sestavování IVP hraje čas, který je schopen asistent věnovat při výuce žákovi. Vymezení určité doby speciálního pedagoga na spolupráci s asistentem a třídním učitelem je základ. Plán se stává efektivnější, čím méně pracovníků je zainteresováno v každé části plánu. Komunikace je klíčem k úspěšnému inkluzivnímu vzdělávání.

Zdá se, že si naše školství stále neuvědomuje důležitost odborných asistentů, kteří jsou jedním ze základů inkluzivního vzdělávání. Přesto stále nenachází zastání v edukačním procesu a jejich role je často na školách podceňována. Rolí asistenta je poskytovat individuální péči a podporu žákům, kteří se potýkají s problémy v edukační, osobní, emocionální či sociální sféře. Asistent je v naší zemi často špatně chápán jako náhradník vyučujícího, proto při sestavování práce pro asistenty bychom měli mít na paměti následující:

14. Velmi pečlivě zvažujte přidělený čas pro asistenta. Zařaďte asistenta strategicky k žákům s vyššími speciálními vzdělávacími potřebami, což bude prospěšné i pro ostatní studenty.

15. Ve skupině s asistentem by mohli být žáci, kteří potřebují denní péči, kurikulární péči nebo doučování. Jeho využití může spočívat v doučování

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

problematických předmětů, utvrzení získaných vědomostí a znalostí, ve výpomoci s denními úkoly či v adaptaci školního kurikula.

16. Pokud jsou v rozvrhu asistenta volná místa, označte je jako „flexibilní čas“. Když je již plán zrealizován, třídní pedagog může využít tento čas pro dodatečnou péči pro studenty se speciálními výchovně vzdělávacími potřebami a v tomto postavení je péče rozšířena do ostatních kurikulárních oblastí. Některé školy mají stanovený časový blok a zvláštní třídu jako tzv. „pomocnou učebnu“, kde učitelé často pracují dobrovolně. V některých školách se zde střídají speciální pedagogové, učitelé a asistenti. Můžeme se také setkat s dobrovolníky, kteří pocházejí z řad rodičů a jsou ochotni pomoci žákům a poskytnout jim potřebnou péči. Tato učebna tak pomáhá všem žákům, nejen těm se speciálními vzdělávacími potřebami.

17. Flexibilní plánování funguje v některých oblastech. Asistenti jsou zaměstnaní na určitý počet hodin týdně. Tento čas je využit podle potřeby a je možné jej denně měnit, což přidává plánu flexibilitu. Takovéto nastavení funguje dobře pro asistenty zaměstnané na dvě nebo tři hodiny denně. Některé školy si nechávají asistenty na plnou pracovní dobu, když jsou zapotřebí pro speciální projekty, popřípadě výlety, či exkurze. Některé finančně nezávislé školy si mohou dovolit asistenty na tolik hodin, kolik zrovna potřebují. Zjistěte v dané oblasti, jaké možnosti časového uspořádání zde jsou.

18. Nastavte minimálně deset minut denně pro hlavního vyučujícího a asistenta k vytvoření denního plánu. Asistent je podstatný člen týmu! V použité literatuře je několik knih, které jsou určeny speciálně pro asistenty. Inclusion: An Essential Guide for the Paraprofessional (Inkluze: Základní Příručka pro Asistenty) je přímý komponent této řady publikací.

19. Vytvořte předběžný rozvrh pro asistenty. Měl by zahrnout celkový počet hodin potřebných pro výukový program. Tento čas musí přímo korelovat

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

s IVP. Když jsou přebývajících hodiny, určete skupinu, kde je dodatečná péče zapotřebí. Nezapomeňte čas pro konzultace započítat do plánu.

1.5 Plánování

Nyní je čas na denní strukturu plánu. Shromážděte kopie plánů všech ročníků nebo výukových oblastí. Následující nápady ohledně plánování si před tím, než začnete, několikrát pročtěte. Několikrát pročtěte. Konzultujte společně, který typ plánování může fungovat u vás.

Pamatujte, že toto je předběžný plán. Pro každého vyučujícího, který se nabídne být součástí plánu, budou provedeny dodatečné změny. Ty budou často vypracovány mezi zúčastněnými vyučujícími.

20. Při hodinách, které jsou zaměřeny na čtení nebo psaní, potřebuje většina žáků pomoci. Té se jim dostane od speciálních pedagogů přímo v inkluzivních třídách, pokud se správně rozloží hodiny. Jejich příklady mohou být následující:

Když se naskytne situace, ve které mají obě třídy hodiny čtení a psaní, je potřeba třídu rozdělit na žáky, kteří pracují s asistentem, a zbytek, který potřebuje speciálního pedagoga, bude umístěn ve skupině druhé. Je možné, že v tomto bloku však k asistent není k dispozici. V tu chvíli se třídní učitelé musí se speciálním pedagogem domluvit na čase vhodném pro oba rozvrhy.

Zásah čtení a psaní na vyšším stupni ZŠ je mnohem intenzivnější, než je tomu na stupni nižším. Je proto nutné rozložit časové bloky. Výhodou je, že učitelé, kteří jsou zastánci inkluzivního vzdělávání a jsou do něho zapojeni, většinou plánují výuku společně. Tato spolupráce se může v mnohém lišit. Jeden člen týmu často plánuje hodinu spolu se speciálním pedagogem, zatímco zbytek rozpracovává skupinové aktivity, nápady na individuální projekty nebo jinou časově náročnější práci. Při včasné plánování mohou být rozvrhy vytvořené přiměřeně na výkonnost žáků. V takovémto případě se zvyšuje flexibilita učebního plánu a zároveň i

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

množství času určeného k přímé práci s žáky. Ideální situace vzniká, když speciální pedagog a asistent mají možnost vzájemného střídání se ve třídě.

21. Je velmi důležité, aby speciální pedagog a asistent byli přítomni při počáteční prezentaci. Není výjimkou, že někteří toto považují za ztrátu času, a proto to nezařazují do plánu hodiny. Tento čas je však prospěšný hned z několik důvodů:

Umožňuje třídnímu učiteli maximální flexibilitu k monitorování a přizpůsobení si své úlohy dle plánu. Když se objeví změny v hodinách, nemusí to později vysvětlit speciálním pedagogům.

Speciální pedagog může také určit styl pokynů a formulovat způsoby vyučování, nebo objasnit instrukce, pokud je potřeba.

1.6 Ideální je sledovat žáky ve skupinách.

22. Zjistěte počet žáků potřebujících péči v matematice. Pokud máte žáky ve skupinách na vyučování matematiky, může být možné vytřídit žáky s matematickými problémy do jedné třídy a učit předmět týmově. Pokud nejsou žáci tříděni na hodiny matematiky, tak je zde několik možností: rozdělit čas speciálního pedagoga mezi dvě skupiny; dejte žáky s matematickým IVP do jedné třídy; využijte asistenta k pokrytí rozličných skupin. Žáci na druhém stupni s IVP na matematické obtíže (dyskalkulii) absolvují základní matematický kurz. Pokud by bylo možné, tak by tento kurz mohl být týmově vyučován.

23. Určujte denní potřeby žáků. Doposud bylo žákům přednášeno hlavně izolovaně, při čtení, psaní a počítání. Tyto oblasti ovlivňují celý školní den. Začleňujte tento druh péče do příslušných výukových bloků.

24. Vytvořte flexibilní časové okno v rozvrhu. Nemusí to být rozsáhlý časový úsek. Vyučující všeobecně vzdělávacích předmětů ho mohou využít podle potřeb k začlenění speciálních projektů, výuce nebo alternativnímu testování. Tento

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

časový úsek může být použit také pro přípravu, pozorování nebo testování. Speciální pedagogové často nemají vyhraněnou pauzu na oběd, protože se potřebují přizpůsobit mnoha různým rozvrhům. Pauza je v průběhu dne nezbytná. Promluvte jednotlivými tedy s vyučujícími a vyřešte, jak může být rozvrh změněn, aby byla vytvořena nutná pauza. Žáci i vyučující mívají vlastní přestávky na oběd a speciální pedagogové potřebují to samé.

25. Naplánujte si na každý den, před nebo po vyučování, setkání s třídním učitelem. Může být samozřejmě i neformální dohoda. V tento čas mohou být stanoveny změny pro nadcházející den. Budete překvapeni množstvím informací, které se dají prodiskutovat během pěti minut. Tento čas je pro nás velmi přínosný protože nedostatek komunikace zapříčiňuje rapidní zhoršení plánu.

Pedagogové předpokládají, že se v inkluzivním vzdělávání budou setkávat se situacemi, se kterými nemají žádné předchozí zkušenosti. Důležité není pouze nalézt čas ke komunikaci, ale nalézt i způsoby, jakými jsou požadavky a nápady prezentovány. Jedním z nedostatků vzdělání pedagogů patří nejen sebehodnocení svých aktivit, ale také schopnost objektivně hodnotit práci asistentů a motivovat je k ještě lepším výkonům. Tím vzniká oblast, kterou bude nutné u pedagogů rozvíjet.

26. Zapojení zaměstnanců je důležité! Hledejte další způsoby, jak zapojit speciální pedagogy do třídního prostředí. Mohou to být jednoduché věci jako hlasité předčítání třídy několikrát týdně, účast na speciálních projektech, třídní odměny nebo exkurze. Čím více bude speciální pedagog zapojen, žáci ho začnou přijímat jako součást třídního kolektivu.

27. Zkuste si vymezit každodenní čas na přípravu. Tento čas se jednodušeji zřizuje na druhém stupni, když se třídy setkávají během určitých výukových bloků. Složitější je to na prvním stupni, kde školní den nemá toto přirozené dělení. Když nemůžete zařadit do rozvrhu přípravný/testovací časový úsek, požádejte třídního učitele v předstihu o radu, kde jsou volná místa v rozvrhu. Často se vyskytnou

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

neplánované události a speciální pedagog není zrovna zapotřebí. Když ho upozorníme v předstihu, může být tento čas vymezen pro přípravu a testování. Dodatečná příprava a testování se velmi často odehrává při skupinových aktivitách nebo sledování filmů, poslouchání mluveného slova, při exkurzích, výtvarné výchově nebo při speciálních činnostech.

1.7 Prezentování inkluzivního plánu

Gratulujeme! Plán je připraven.

Plán by měl obsahovat:

- Vize a cíle programu.
- Výhody a možné překážky při jeho samotné implementaci
- Cílovou skupinu žáků (malou nebo velkou).
- Počet zaměstnanců a asistentů potřebných k realizaci celého programu
- Rozvrhy tříd pro ročníky nebo předměty.

Toto je základní plán. Čtěte ho pozorně. Přidejte každou relevantní důležitou informaci. Právě nadešel čas prezentovat plán před ředitelem nebo vedoucím. Odevzdejte výstup v písemné podobě, která zahrnují veškerá dříve shrnutá data a informace: výhody/obtíže, rozvržení asistentů, možné skupiny.

Pokud vedení plán schválí, je čas prezentovat obecný přehled o inkluzivním vzdělávání a předběžný plán zaměstnancům školy. Nejdřív rozhodněte, kdo bude plán prezentovat, jestli speciální pedagogové, vedení školy nebo kombinace obojího. Školy si často zvou ředitele speciálně pedagogických institucí na toto počáteční shromáždění, aby mohli zodpovědět dotazy ohledně legislativy.

Společně se speciálně pedagogickým týmem jste strávili hodiny na přípravě pro tuto poradu, ale pro třídní učitele je to pravděpodobně první informativní schůzka. I když na některé z hlavních otázek budete dotazováni už během první schůzky, většina pedagogů potřebuje informace vstřebat a posoudit, jak bude daná situace osobně dopadat na jejich individuální osobu a pracovní poměr. Až poté

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

mohou být generovány objektivní dotazy z jejich strany. To je důvod, proč by pokračování schůze mělo být plánováno k odpovídání na specifické dotazy.

Zaměstnanci jsou si nyní vědomi toho, že žáci s PNO, speciální pedagogové, asistent a konzultanti, budou aktivně participující členové kolektivu v hlavním výukovém proudu. Tato změna postihne do určitého stupně celou školu, ale největší výzvou to je pro třídní učitele a speciální pedagogy zapojené do plánu.

Nyní přichází velká otázka! Je zapojení dobrovolné, nebo budou třídní učitelé vybráni vedením školy? I když je to realizovatelné oběma cestami, přístup hraje nejdůležitější roli v úspěchu celého plánu. Pozitivní přístup je klíčový pro úspěch jakékoliv nové implementace. Velmi často není negativní přístup zapříčiněn tím, že se budou vyučovat jedinci se speciálně vzdělávacími potřebami, ale tím, jak jednotliví lidé snášejí změny a jsou schopni je akceptovat. Existuje malé procento jedinců, kteří se vyžívají v inovacích a využívají každé šance participovat v novém plánu. Tito jedinci si užívají výzvy a jsou nadšeni ze zkoušení něčeho nového a odlišného. Ostatní mohou zastávat přístup tzv. „sleduj a čekej“. Tito jedinci preferují zprvu vše sledovat a ujistit se, že plán je efektivní a je v nejlepším zájmu pro žáky před tím, než investují vlastní čas a energii. Tito jedinci preferují zapojit se do plánu až poté, co vidí, jak funguje v praxi. Jsou ovšem i pedagogové, kteří jsou zásadně proti jakýmkoliv změnám – ať již kvůli odchodu do důchodu, kariérním změnám nebo jiným osobním důvodům, se kterými se vám pravděpodobně nesvěří.

Následující část je založena na předpokladu, že celá cílová skupina učitelů je součástí plánovací porady do kroku 34, kdy jsou vyzváni k dobrovolné účasti v programu. Například pokud 3. ročník je cílová skupina, tak všichni vyučující ve 3. třídách musí participovat do kroku č. 34. Když dojdou k bodu číslo 34, budou participovat a nezáleží na tom, jestli byli vybráni nebo jestli jsou dobrovolníci. Je důležité, aby byl zapojen celý třetí ročník. Ať spolupracují na plánu přímo nebo ne, tak nastanou určité změny, které budou mít dopad na celý ročník. Například: pokud má celý ročník čtení pokynů ??? brzy ráno, někteří by měli být ochotni změnit svůj rozvrh na odpoledne tak, aby speciální pedagogové mohli pomáhat všem žákům v programu. V závislosti na cílové skupině vybraných učitelů budete muset monitorovat a přizpůsobit se následujícím myšlenkám.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

28. Sejděte se s cílovou skupinou učitelů. Tato schůzka by měla zahrnout všechny vyučující a asistenty pro vybranou skupinu žáků. Sestavte nové myšlenky a nápady. Pokuste se najít odpovědi a zahrňte nové myšlenky do plánu. Dokud plán pro inkluzivní vzdělávání není definitivní, nemusí být zodpověděny všechny otázky.

29. S pomocí vedení vyberte 2-3 vyučující z cílové skupiny pedagogů pro přezkoumání a popřípadě další revizi plánu.

30. Buďte otevření všem novým nápadům a návrhům. Ostatní budou přispívat cennými postřehy z jiné perspektivy, která by vás ani nemusela napadnout. Zahrňte tyto návrhy a nápady do plánu, poté vykonejte potřebné změny a revize.

31. Nyní máte několikrát zrevidovaný plán. Presentujte jeho finální podobu cílové skupině pedagogů. Opětovně prodiskutujte výhody a možné obtíže inkluzivního plánu, se kterými se můžete setkat. Podělte se o tvůrčí nápady, které jste se naučili od druhých, nebo se o nich dočetli v odborných textech, a které by mohly zmírnit tyto obtíže.

32. Právě teď je plán hotov. Presentujte návrhy časových plánů, které byly vytvořeny.

33. Vyučující si musí být vědomi, že vzroste denní pracovní doba. Jak speciální, tak třídní pedagogové, musejí velmi často konzultovat chod plánu a to hlavně v počátečních stádiích. Pokud je plán zaveden a zapojení vyučující znají jeden druhého, může se čas strávený každodenním plánováním snižovat. Schůzky budou ale stále velmi časté.

34. Umožněte třídním učitelům diskutovat o plánu. Buďte připraveni se znovu setkat a diskutovat o jakýchkoliv obavách a odpovězte na pozdější dotazy,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

které vzniknou. Na dalším setkání se zeptejte vyučujících, ať přemýšlejí, zda-li by se chtěli zapojit do plánu i v nadcházejícím roce či nikoliv.

35. Nyní nastal čas žádat o dobrovolnou účast v programu. Dobrovolné zapojení učitele velmi přispívá k úspěchu. Angažovanost je důležitá! Pokud nejsou dobrovolníci, vedení školy bude muset učitele vybrat.

36. Důvěra, že každý žák má právo být začleněn do hlavního vzdělávacího proudu, do tzv. „normální“ třídy, pozitivní přístup, nadšení, smysl pro humor a ochota k vytvoření změny, jsou klíčovými elementy pro úspěšné inkluzivní vzdělávání.

1.8 Péče a školení

Postoj každého zainteresovaného jedince hraje důležitou roli v úspěšnosti plánu. Aby si inkluzivní vzdělávání udrželo své místo, tak by měl být veškerý personál nadšený a připravený realizovat změny. Často strach, který mívají lidé ze změn, bývá pouze strachem z nekompetentnosti a neinformovanosti. Proto je důležité při každé větší změně na škole začít kolektiv školit.

Školení a kurzy mohou být zrealizovány několika postupy. Většina vysokoškolských zařízení nabízí inkluzivně pedagogické kurzy, kde je mnoho konzultantů vytvářejících školení „na míru“ specifickým potřebám pro konkrétní plány. Zkuste se obrátit na místní univerzitu a informujte se o možnostech kurzů. Ve zdrojové sekci knihy jsou obsaženy materiály, které mohou být použity pro školitele. Video vytvořené zainteresovanými jedinci vyžaduje značnou počáteční časovou i personální investici, ale na druhou stranu může být použito znovu a znovu pro rozsáhlé nebo menší skupinové prezentace, popřípadě pro nové kolegy. Pro vytvoření kvalitního školení musejí být specifikovány přesné potřeby vyučujících.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

37. Mějte přehled o všech pedagogických pracovnících. Navrhněte školení tak, aby byly naplněny dané potřeby. Nezapomeňte zmapovat veškeré zaměstnance školy jako řidiče, zaměstnance kuchyně, výchovné poradce (řešení etopedických problémů), dozory na chodbách, hřištích a uklízečky. Pro speciální pedagogy může být užitečné se setkat se všemi pracovníky školy, kteří mohou odpovědět na dotazy týkající se chodu školy.

Školení na základní úrovni se může týkat některých z těchto často dotazovaných jevů či řečených výtek.

1.9 Přehled inkluzivního vzdělávání

V této kapitole jsme pro vás připravili seznam otázek, jejichž zodpovězení vám poskytne ucelený přehled a základní myšlenky inkluzivního vzdělávání.

- Co je inkluzivní vzdělávání?
- Jak se odlišuje od hlavního vzdělávacího proudu?
- Proč je inkluzivní vzdělávání důležité?
- Jaké jsou státní pokyny související s inkluzivním vzděláváním?
- Jaká je filosofie školy?
- Jak zahrnout všechny žáky v hlavním vzdělávacím proudu a jak naplnit veškeré jejich potřeby?
- Co je efektivní tým? Jak můžeme pracovat pospolu a vytvořit efektivní týmy?
- Jaké jsou role a jakou odpovědnost má každý člen týmu v efektivním nastavení?
- Jaké rozličné výukové metody mohou být využity v kooperativním nastavení vyučování?
- Jak můžeme kreativně nalézt další čas na společné plánování?
- Jak můžeme zlepšit komunikaci v týmu?
- Úprava a adaptace osnov

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Jaké jsou adaptace?
- Jak jste modifikovali či adaptovali kurikulum?
- Jaký je rozdíl mezi modifikací a adaptací?
- Jak může být kurikulum adaptováno, pokud existuje velký nepoměr mezi všeobecně vzdělávacími materiály a současnou úrovní vědomostí žáků?
- Kdo je zodpovědný za vytváření modifikací a adaptací kurikula?

1.10 Asistenti a školení

Důležitým článkem v inkluzivním vzdělávání je mimo jiné i asistent pedagoga, který zastává ve třídě hned několik rolí. V této kapitole najdete seznam otázek, na které byste měli být schopni odpovědět, aby funkce asistenta byla využita co nejefektivněji.

- Jaké jsou role a povinnosti asistenta ve třídě?
- Kdo je zodpovědný za informovanost asistenta?
- Kdo je zodpovědný za sestavování plnění pokynů pro žáky v hlavním vzdělávacím proudu, když je ve třídě asistent?
- Jaká je zodpovědnost asistenta, když žák není ve třídě?
- Jak je plánovací čas začleněn do pracovního dne asistenta?
- Měl by asistent participovat při hodnocení žáků? Kdo je zodpovědný za hodnocení a výkon asistenta?

Školení je důležitá část pro všechny inkluzivně vzdělávací programy, a ačkoli je o něm řeč v této kapitole, měla by být školení prováděna, kdykoli jsou zapotřebí. Každé školení nemusí být tvořeno pro celý pedagogický sbor. Mohou být i malé schůze určitých pracovníků, které je zrovna zapotřebí proškolenit (třeba jen asistenty).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.11 Nastavení inkluzivní třídy

Pokud je plán zahájen, je nezbytné přeorganizovat prostředí ve třídě pro další pedagogické osoby. Uspořádání učebny závisí na typu výuky, která tam bude probíhat.

Aby tým řádně pracoval, je důležitá víra, že celý tým a týmová výuka přináší efektivní prostředí, které je výhodné pro všechny žáky a ne pouze pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Existují strategie, které pomohou pedagogům pracovat kolektivně. Tyto strategie zahrnují flexibilitu, profesionalitu, chuť pracovat s ostatními, respektovat ostatní a samozřejmě smysl pro humor. Vyučující musejí být schopni naslouchat jeden druhému, efektivně komunikovat, držet se společných cílů a očekávání pro žáky.

Zde jsou tři hlavní typy vyučování, které se objevují v inkluzivním vzdělávání: týmová výuka, podpůrné vyučování a doplňkové učení. Existují stovky variant těchto tří modelů, mohou se i jinak nazývat, což závisí na zdroji informací. Pro naše potřeby budeme využívat termíny: týmové, podpůrné a doplňkové. Tyto názvy jsou dostatečně vystihující.

Někteří pedagogové souhlasí s využíváním pouze jednoho hlavního učebního stylu v jejich třídě. Jiní se pohybují mezi těmito třemi styly v závislosti na výsledcích žáků nebo na typu výukové hodiny. Učební styl je stanoven potřebami žáků a učitelovým komfortem.

Vyučování můžeme také rozdělit na:

1. týmové

V tomto případě jsou třídní učitel a speciální pedagog (nebo pouze pedagogičti pracovníci) považováni za rovnocenné partnery při výuce. Tím myslíme především společné plánování, určení rolí při výuce a také samotný proces výuky.

2. podpůrné

V tomto vyučování je výše postaven třídní učitel, který zadává většinu instrukcí. Na rozdíl od něj, speciální pedagog především přetváří a modifikuje části výuky ve snaze dodat žákovi co nejlepší individuální péči. Pod jejich dohledem pracuje asistent, který má za úkol vypomáhat žákům.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

3. doplňkové

V posledním případě je potřebná dodatečné péče žákovi dopřána z řad speciálních pedagogů a asistentů. Pokud nemůže být zadání modifikováno nebo není vhodná hodina, tak lze aplikovat oddělené kurikulum.

Koncepce třídního prostředí záleží hlavně na typu vyučování, které bude použito, což musí být samozřejmě určeno podle potřeb žáků. Následující text poskytuje některé nápady a návrhy, které obecně fungují v inkluzivním nastavení třídy.

38. Stanovte, které výukové prostředí se bude nejvíce setkávat s potřebami vybrané skupiny žáků. Někteří učitelé spolu hodinu plánují a učí, jiní preferují mít jednoho vyučujícího, zatímco další pracovníci napomáhají slabším žákům. Poslední typ vyučujících preferuje rozdělit třídu na dvě menší skupiny. Vyučovací strategie se liší i v průběhu dne v závislosti na struktuře vyučovací hodiny, na předmětu a také na jedincích participujících ve výukovém procesu (pedagogové i žáci).

39. Když předpokládáte větší množství doplňkového nebo podpůrného vyučování, vytvořte pro to specifické místo ve třídě. Pokud není k dispozici prostor s lavicemi, bude vhodné využít tiché místo ve třídě s podložkami na psaní, i když to není ideální postup.

40. Výhodné je využití lavice (stolu) mimo třídu, neboť někteří žáci preferují využití tichého místa v malé skupině mimo třídu. Bývá to méně rozptylující.

41. Malý studijní kout ve třídě může být velmi užitečný. Lze do něj umístit poměrně skladnou buňku z kartonového papíru, která je určena snadno a často vyrušitelným žákům.

42. Když vytváříte schéma dané třídy, žáci se speciálními potřebami by měli být situováni v místech, která umožňují speciálnímu pedagogovi nebo

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

asistentovi pedagoga mít k nim přístup, aniž by rušili zbytek třídy. Žádný abecední zasedací pořádek.

43. Vymezte místo, kde budou viset poznámky, změny v rozvrhu, popřípadě jiné příslušné informace. Provádějte denní kontrolu!

44. Mějte krabici nebo koš s důležitými pomůckami v každé třídě. Kromě obyčejných podpůrných prostředků jako jsou tužky, pera, fixy a zvýrazňovače přidejte složky k organizování kopií příprav hodin, kopie z metodických příruček a další podpůrné materiály.

45. Obstarejte si nějaký vozík a vytvořte tak třídu na kolech. Je to výborný způsob, jak mít veškeré materiály při ruce.

46. Skříňka nebo kartotéka pomáhá mít výukové materiály k dispozici. Většina učitelů si k tomu vyčlení místo nebo zásuvku ve svých kabinetech. Pokud nemáte vhodný prostor, tak nejlevnějším způsobem je koupit levné plastové pořadače z kancelářských potřeb.

47. Posílejte denní rozvrh jak třídnímu učiteli, tak speciálnímu pedagogovi. To napomůže kolegům vás najít, kdykoli je zapotřebí.

48. Když pracujete v různých třídách, tak může být složité vás v průběhu dne najít. Telefon je praktické řešení především pro učitele žáků, kteří mají problémy s chováním. Pokud nastane krize, tak může být speciální pedagog okamžitě na místě. Ředitel, sociální pracovník nebo psycholog může být odpovídající záloha v případě, že vznikne situace, kdy nemůžete odejít. Zkuste si zařídit svůj vlastní systém.

49. Fyzicky se přesuňte do hlavního vyučovacího prostoru v průběhu každého vyučování. Kabinet můžete mít v učebně nebo blízko učeben na nižším stupni. Pokud jste učitelem na vyšším stupni a učíte například český jazyk, zvažte

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

umístění kabinetu v oddělení českého jazyka. Čím více jste vidět, tím lepší bude komunikace mezi kolegy.

50. Vytvořte si centrální soubor modifikovaných materiálů a nápadů. Shromážďujte doplňkové materiály a audio nahrávky. Pomůže to třídnímu učiteli nalézt materiály, když nejste přítomni. Bude lepší, když od všeho uděláte dvě kopie. Jednu pro třídního učitele a druhou pro speciálního pedagoga. Pokud jste dostatečně ambiciózní, můžete jednu kopii zaslat pro publikování, pomohlo by to i dalším pedagogům v kraji.

51. Vytvořte centrálně umístěnou odbornou knihovnu s materiály zahrnujícími knihy, videa a odborné příručky. Existuje spousta vynikajících videí pro profesní rozvoj učitelů, což je dokonalý způsob naučit se více o tématu bez nutnosti číst rozsáhlé texty. Video může také poskytnout oporu při menším vzdělávacím kurzu pedagogických pracovníků. Ujistěte se, že máte k dispozici dostatek registračních formulářů. Je zajímavé, jak některé materiály rychle zmizí.

52. Přezkoumejte záznamy všech nových žáků před tím, než rozhodnete o jejich umístění. Důkladně zkontrolujte údaje pocházející od speciálních pedagogů. Pokud žák vyžadoval speciální péči již dříve, zařaďte ho do vhodné třídy.

53. Jak se noví žáci přidávají v průběhu školního roku, systém začíná být komplexnější a studijní plány musí být zkoordinovány mezi více lidmi. Je to obtížnější, ale ne nemožné. Pozitivní stránka věci však je, že většina žáků se speciálními vzdělávacími potřebami bývá diagnostikována a přeřazena do speciálních tříd až v lednu nebo později. Do této doby již máte existující, plynule fungující plán. Žáci jsou zodpovědnější, spokojení s jejich zařazením a jsou více samostatní. Je samozřejmé, že když je štěstí na vaší straně, tak budete mít i kvalifikovaného žáka (peera) zapojeného do plánu v dané třídě.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.12 Práce v týmu

Vyučující tráví každý týden hodiny času setkáváním se s rodiči, kolegy a ostatními pracovníky v edukačním procesu. Učení má smysl hned, jak začíná vyučovací hodina. Učebny se promění v animovanou scénu s jedním hercem a aktivně participujícím publikem žáků. Dynamika celé skupiny se může změnit, když do třídy přibude speciální pedagog nebo trvalý asistent.

Ne všichni učitelé mají příjemný pocit z přítomnosti další dospělé osoby ve třídě. Ale důvěra se rychle získá. Pracovní dynamika plánu se změní s přibývajícím pocitem spokojenosti pedagogických pracovníků. V mnohých případech vznikají i nová pouta a přátelství mezi pracovníky, i když ne vždy. Je důležité si pamatovat, že hlavním cílem je úspěch ve vzdělání žáků. Dospělé osoby ve výuce se musí navzájem respektovat a snaží se dosáhnout společného cíle. Časem z tohoto týmu vzniknou dva oddělené výchovné systémy.

54. Každý učitel má různé styly výuky. Když pracujete v určitých ročnících nebo předmětech, tak můžete vysledovat strategii, která pomůže i ostatním učitelům stejného předmětu.

55. Spolupráce je důležitá! Speciální pedagogové a třídní pedagog hodnotí určité situace rozdílně, vzhledem k jejich vzdělání a zkušenostem, což je důležité v inkluzivním plánu. Jako speciální pedagogové zastupujete žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a třídní učitel je zástupcem všech žáků ve třídě. Znamená to, že pokud má být plán úspěšný, vyučující spolu musí efektivně kooperovat. Jedním z nejlepších přínosů inkluzivního vzdělávání je předávání si poznatků během společné práce.

56. Zajistěte si každodenní schůzku s třídním učitelem. Tento čas může být využit ke změnám ve výuce, plánech a v rozvrhu. Co největší flexibilita je velmi důležitá. Tento čas by měl být začleněn mezi prioritní. V inkluzivně vzdělávacím prostředí spolu vyučující musí denně komunikovat.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

57. Pokud je to možné, pracujte minimálně dva roky ve stejném ročníku. První rok znamená získávání zkušeností pro všechny. Založili jste nový tým, experimentovali s výukovými strategiemi, implementovali školení pro pedagogické pracovníky a strávili jste mnoho hodin adaptováním a modifikováním kurikula. Naučili jste se spoustu nového zkoušením nových nápadů, změnou starých přístupů i společným vyučováním. První rok v inkluzivním nastavení je porovnatelný s prvním rokem v odlišném školním systému, všechno je nové! Druhý rok je pro pedagogický tým mnohem jednodušší. Nyní jste aktivními členy hlavního výukového týmu, školení jsou minimální, jsou definované role a modifikace i adaptace mohou být znovu použity. ***V úspěšném inkluzivně vzdělávacím procesu jsou vyučující, rodiče a žáci nejsilnějšími obhájci plánu.***

1.13 Dodatek

Po tom, co se nový program začne realizovat, je důležité obstarat dodatečné informace od učitelů, asistentů, rodičů i žáků. Nejvhodnější je průzkum pomocí dotazníku. Pokud je průzkum prováděn častěji, dají se menší problémy včas řešit. Tyto výzkumy mohou také pomoci objevit potřeby personálního obsazení.

59. Zpracujte informace zjištěné z výzkumů. Pokud rodič vykazuje obavy, zavolejte mu a promluvte s ním. Zjistěte, zda jsou obavy zaměřeny na specifickou třídu (a měly by být řešeny individuálně), nebo jestli se týkají inkluze. Diskuse by se měla pak zaměřovat na celý tým. Analyzujte žákovské dotazníky, individuálně promluvte s každým žákem. Podívejte se na potřeby asistentů a rozhodněte, jestli se týkají jednotlivců nebo všech asistentů pracujících v programu. Rozhodněte, zda je třeba do budoucna připravit další školení.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Shrnutí

Nastavení inkluzivního vzdělávání nevznikne samovolně, celé jeho plánování si vyžaduje čas, důkladnou přípravu a rozsáhlé plánování. Pro jeho efektivní fungování myslíme jak na uspokojování speciálních potřeb žáků, tak na zapojení pedagogických pracovníků, kteří jsou k dispozici a jsou základem celého plánu.

Otázky

- 1) V jakém ročníku/ročnících či vzdělávací oblasti chcete s inkluzí začít?
- 2) Máte k dispozici charakteristiku všech žáků, které chcete integrovat? Znáte podrobně jejich současný stav?
- 3) Jaké finanční prostředky máte k dispozici?
- 4) Kdo z pedagogických pracovníků vaší školy se bude na samotné implementaci podílet?
- 5) Kolik žáků budete integrovat? Budete mít mezi integrovanými žáky i ty, kteří vyžadují nepřetržitou péči? Pokud ano, máte pro takové jedince uzpůsobené učebny a prostředí školy?
- 6) Máte domluvené pravidelné termíny, kdy budete plán důkladně hodnotit, aktualizovat a budete konzultovat případné problémy, které se mohou při jeho tvorbě a samotné aplikaci vyskytnout?
- 7) Jaké proinkluzivně zaměřené školy jste navštívili nebo máte v plánu navštívit? S jakými organizacemi jste v kontaktu?
- 8) Přidělili jste speciálnímu pedagogovi ve třídě nějakou další úlohu, která pomůže jeho přirozenému začlenění do kolektivu?
- 9) Kdo bude správcem třídy? Žák či skupina žáků?
- 10) Jaké role zastupují jednotliví členové týmu?
- 11) Jaké výukové metody máte v plánu využívat?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- 12) Přemýšleli jste nad tím, jak byste mohli zlepšit komunikaci v týmu a jak udržet nadšení a zájem o jeho fungování?

Úkoly pro samostatnou činnost

- 1) Vypište si seznam všech organizací, proinkluzivně zaměřených škol, univerzit, projektů, které máte v plánu oslovit nebo které jste již oslovily.
- 2) Vytvořte si předběžný seznam žáků podle toho, jak budou rozděleni do skupin a zkuste se zamyslet nad tím, který z žáků či skupiny žáků, bude mít funkci správce.
- 3) Napište, jaké úlohy a úkoly by bylo možné přiřadit speciálnímu pedagogovi.
- 4) Napište si na papír seznam všech členů týmu a ke každému z nich napište jeho hlavní náplň práce. Postupně jej můžete doplňovat a vepisovat další drobné úkoly, které bude mít daný jedinec na starost.

Doporučená literatura

- BARTOŇOVÁ, M.: *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. MSD, Brno 2005, ISBN 80-86633-37-3
- HELUS, Z.: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Grada, Praha 2007, ISBN 978-80-247-1168-3
- MATĚJČEK, Z.: *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. H&H, Praha 1992, ISBN 80-85467-42-9
- VÍTKOVÁ, M.: *Integrativní speciální pedagogika. Integrace školní a sociální*. Paido, Brno 2004, ISBN: 80-7315-071-9

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- AAMR: *Mental retardation. Definition, classification, and System of Supports.* Washington, 2002. ISBN 0-940898-82-9. In HÁJKOVÁ, V., STRNADOVÁ, I.: *Inkluzivní vzdělávání.* Praha: Grada, 2010. 217 s. ISBN 978-80-247-3070-7.
- JINDRÁKOVÁ, Lucie, ed. a VANKOVÁ, Kateřina, ed. *Spolupráce s vychovatelem - asistentem učitele, aneb, Jak ve škole vytvořit tandem.* Praha: Nová škola, 2003. 52 s. ISBN 80-239-6342-2.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2 Žák jako základní pilíř

„Váš cíl by měl být daleko z dosahu, ale ne v nedohlednu.“
Anita DeFrantz

„Kdo přenáší hory, začíná přenášením kamínků.“
Čínské rčení

Cíle

- Stanovit si kroky ke snadnějšímu začlenění žáka se specifickými vzdělávacími potřebami.
- Upřesnit si jaké zásady brát v potaz při adaptaci učebních materiálů.
- Seznámit se s ukázkovým přizpůsobením kurikula individuálním požadavkům konkrétního žáka.

Klíčová slova

Adaptace, přizpůsobení, začleňování, přednosti žáka, adaptované materiály, silné stránky žáka, inkluzivní vzdělávání.

2.1 Jak se správně přizpůsobit žákům se speciálními vzdělávacími potřebami

Aby žáci se speciálními vzdělávacími potřebami byli úspěšní v třídním prostředí a byla splněna podmínka inkluze, musí být kurikulum přizpůsobeno jejich potřebám. Velmi zjednodušeně by bylo možné říci, že běžný model integrace vyžaduje větší přizpůsobení dítěte škole, zatímco inkluzivní školy se více snaží přizpůsobit edukační prostředí tak, aby bylo možné co nejvíce naplnit individuální potřeby a vzdělávací potenciál všech dětí. U integrace neočekáváme, že se ve vztahu k jedinci s handicapem nějak zvlášť přizpůsobí třída a též neočekáváme, že se nějak zvlášť přizpůsobí učitel. Naproti tomu inkluzivní vzdělávání uplatňuje opačný úhel

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

pohledu, lze říci „pohled očima žáka“. Cíle v IVP se zaměřují na žákovy nedostatky, ale aby byl žák úspěšně zařazen do třídy, musí se vymezit také jeho přednosti. Když tedy adaptujete dané kurikulum, neměli byste opomenout si položit následující otázky:

- Jaký je žákův cíl pro tento školní rok?
- Jaké jsou žákovy přednosti?
- Bude toto umístění pomáhat žákovi v dosažení finálního cíle?

Obvykle můžeme začleňování žáků přiřadit do jedné z následujících kategorií:

α) Posílená aktivita nebo obsah

Žákovi je zde poskytnuta doplňková péče. Ta umožňuje žákovi dokončit zadání ve vyučování a splnit tak požadavky třídy. Žák může být s učivem seznámen předem, popřípadě je doučován nebo se učivo vysvětluje ještě jednou. Je vhodné použít speciální žakovské pomůcky, důkladnější popis práce, audiokazety nebo jiné materiály. Přímé instruování je často prováděno hlavním vyučujícím a dodatečně vysvětlení je na speciálním pedagogovi.

β) Vyvinutá paralelní aktivita

Tato kategorie zahrnuje použití doplňkových materiálů a aktivit, jejichž obsah je shodný nebo přímo související s kurikulem. Může být využito většího zainteresování a kratších textů při práci. V této úrovni je determinovaná funkční hodnota kurikula a vytvořené aktivity jsou podobné nebo přímo související s obsahem kurikula. Tyto aktivity zahrnují skupinovou práci nebo aktivity základní. V této úrovni je vhodné využití autentických aktivit a hodnocení.

χ) Samotný výstup se liší od třídní aktivity

Od žáka se očekává stejná aktivita jako od jeho intaktních spolužáků, ale samotný výstup se opírá o žákovy cíle dle IVP. Tudíž pokud je třídní aktivitou v dané chvíli přednáška vyučujícího na dané téma, individuální cíle žáka jsou např.: tvorba výpisků během daného časového úseku. Dalším příkladem může být poslech

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

písně v cizím jazyce, ale individuálním cílem žáka bude sedět potichu a nerušit spolužáky. Žákův skutečný cíl zde však není naučit se konkrétní text písně, ale cílem bude naučit se poslouchat a rozpoznat základní slovíčka (situace možná od 2. stupně a výše). Toto jsou tzv. praktické cíle, které jsou založeny na žákových potřebách a získaných zkušenostech, které by měli pomoci při jeho úspěšné socializaci do společnosti v dospělejším věku a zlepšit tak kvalitu jeho života. K tomu jsou později určeny chráněné byty nebo byty s dohledem.

Pokud budete adaptovat materiály, měli byste brát na vědomí následující zásady:

α) Žákův cíl

Je důležité si uvědomit, že finální výstup může být přizpůsoben žákovým schopnostem. Může být vyžadováno pouze vyhledávání států na mapě namísto hledání jak hlavních měst, tak i států. Nebo by žák mohl trénovat psaní písmen namísto pravopisu určitých slov. Jde zde přesněji řečeno o zjednodušení cílových kompetencí ve prospěch žáka.

β) Stupeň obtížnosti

Žák si může osvojovat informace skrze text s jednodušší slovní zásobou nebo s pomocí doplňkových materiálů, aby zde byla splněná podmínka zjednodušení obtížnosti. Můžeme například po žákovi chtít, aby pracoval se základními fakty namísto toho, aby řešil komplexní nebo abstraktní problémy.

γ) Délka úkolu

Aby žák věděl, co ho při lekci čeká, je vhodné nastavit počet úkolů a jejich časové rozpětí předem a seznámit s tím žáka samotného. Snadněji se pak se žákem pracuje, neboť on sám poté ví, kam celá hodina směřuje.

δ) Dodatečný čas

Čas povolený žákovi k vypracování úkolu by měl být prodloužen. Je také možné mu nabídnout delší časovou lhůtu na odevzdání úkolu nebo vyplnění cvičení z pracovního listu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ε) **Vstup/výstup informací**

Žák může samozřejmě přijímat informace skrze kooperativní skupiny od svých spolužáků, od menších skupinek, popřípadě skrz různé učební zdroje jako jsou například vizuální pomůcky. Žák může získávat znalosti i jiným způsobem, nežli je klasické pero a papír. Máme tím na mysli například verbální prezentaci, demonstraci, gesta, počítač, magnetofon nebo komunikační tabuli.

φ) **Participace v třídních aktivitách**

V inkluzivní třídě by měla být přizpůsobena míra zapojování jedinců v třídních aktivitách dovednostem dětí s IVP. Žákův cíl může být jednoduše zapojování se do skupinového procesu bez výrazného očekávání učitele.

γ) **Podpůrný systém**

Aby žák došel zdárně ke splnění daných cílů, může mu být přidělena aditivní péče od asistenta, spolužáka nebo se může s asistentem odebrat do oddělené výukové místnosti.

2.2 Přizpůsobení kurikula

Nejjednodušším způsobem pro ilustraci procesu adaptování materiálů je využití hypotetického příkladu, který byl využit i v diplomové práci pana Zilchera (2012).

Jan je v sedmé třídě a má zřetelnou poruchu učení. Janovy schopnosti spadají do průměrného rozsahu dle jeho věku. Speciálně pedagogické potřeby má pouze ve čteném a psaném jazyce. Janova řeč (jak receptivní tak expresivní) je na úrovni jeho ročníku. Vede si dobře v matematice a podílí se na aktivitách s řešením konkrétních problémů. Aktivně pracuje ve skupinových diskusích a stejně tak i v kooperativních skupinách. Jan výborně pracuje v chemii a při laboratorních experimentech¹.

¹ ZILCHER, Ladislav. *Obsahová analýza dokumentů a komparace přístupů upravujících inkluzivní vzdělávání v ČR a USA*. 2012, 145 l. Diplomové práce. Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Jiří Škoda.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Krok I:

Zapišme si Janovy silné stránky, kterými jsou:

- průměrné schopnosti,
- odpovídající jazykové schopnosti (jak receptivní, tak expresivní),
- silná dispozice v matematice,
- zapojuje se ve třídě,
- dobře pracuje v kooperativních skupinách,
- je manuálně zručný,
- užívá si diskusní aktivity.

Poznámka: Výčet je poměrně krátký, neboť je to jen hypotetická kasuistika. Pokud by Jan byl opravdový žák, pedagogický tým by byl schopný rozpracovat mnohem detailněji jeho silné stránky².

Krok II:

Determinujme si cíle pro daný předmět:

- Ze společenských věd dokončí Jan 80% úkolů.
- S minimálně 70% úspěšností splnil Jan třídní vyhodnocování.

Když je krok II hotov, pomůže nám se vrátit k obsahu této knihy. Ušetříme si tím poměrně dost času, zkrátíme si tím plánování a poskytneme si tak základy pro komunikaci v případě, že adaptujeme materiály pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Nejprve si projdeme názvy jednotlivých kapitol a pak se rozhodneme, které kapitoly jsou nejvhodnější pro konkrétního žáka. Jak je jednou přidělena speciálně pedagogická péče ve čteném a mluveném jazyce, tak se vyplatí vybrat následující kapitoly:

- Učebnicová adaptace
- Vytváření audiozáznamů

² viz. tamtéž.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Denní úkoly
- Psaní
- Psaní poznámek
- Alternativní formy hodnocení

Krok III:

Brainstorming je skvělá učební pomůcka, která je často využívána k nalezení jiných cest a strategií. V našem případě jde o nalezení kompenzace Janovo handicapu. Mezi návrhy kompenzace patří:

- Pokud Jan nezvládá číst samostatně některé pasáže, je dobré mu nahrát audio nahrávky.
- Použijte kooperativní skupinu v průběhu hodiny a povolte Janovi pracovat se spolužáky při psaném úkolu.
- Vytvořte výukového průvodce pro každou hodinu. V něm vyznačte cíle, za které bude zodpovědný pouze Jan a které bude mít za úkol splnit.
- Zvolte pracovního partnera pro Jana, který si vytváří kvalitní zápisky a poznámky při každé hodině. Můžete mu je poté okopírovat a vkládat do jeho pracovních listů.
- Písemné testy by měly být plněny v co nejvhodnější formě testování. Je na místě žákovi upravit testy a k jeho přezkoušení použít alternativní metody testování. Odpovídající výstup může být například verbální popis příběhu.

Krok IV:

Je na čase se rozhodnout, které z daných možností implementujeme do učebního plánu. K tomu musíme určit zodpovědnou osobu, která si vezme na starost adaptaci materiálu (pomoci mohou samotní žáci například nahráním audio nahrávky). Určete osobu, která bude také kompetentní k implementování nápadu do nastavení třídy.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Při přizpůsobování je důležité implementovat pouze několik vhodných strategií najednou. Ujistěte se, že žák má zajištěn dostatek času k přizpůsobování se na nové, dodatečné strategie nebo rozhodněte o tom, že daný specifický nápad nemůže fungovat. Vzhledem k tomu, že každý žák je jedinečný, tak strategie, která funguje na jednoho žáka, nemusí nezbytně fungovat na žáka jiného.

Veškeré strategie nacházející se v této publikaci jsou sestaveny vyučujícími pracující v inkluzivním vzdělávání.

Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsme si upřesnili postupy, které nám pomohou snadněji integrovat žáka se specifickými vzdělávacími potřebami do průměrných tříd. Tento postup není jednoduchý a v našich podmínkách i těžko realizovatelný, ale přesto se můžeme řídit podle zmíněných kroků a splnit díky nim náš cíl. Je důležité zohlednit cíle žáka, jeho přednosti a především upravit použitelné materiály. Při použití těchto materiálů se musíme řídit podle určitých zásad.

V druhé podkapitole se seznámíme s kroky, které vedou k efektivnímu přizpůsobení kurikula ve prospěch žáka se SVP. Krok první je detailní vypsání žákových silných stránek, následuje určení si cílů pro daný předmět, potom bychom měli vymyslet způsoby, které nám napomohou kompenzovat žákovy nedostatky a finálním krokem je vyselektování strategií, které se rozhodneme použít.

Otázky

- 1) Co je zásadní podmínkou pro úspěšné začlenění žáka se SVP?
- 2) Jaký je rozdíl mezi integrací a inkluzí?
- 3) Jakou z kategorií začlenění žáků považujete za nejpodstatnější?
- 4) Jaké jsou alespoň 4 zásady při adaptaci učebních materiálů?
- 5) Jaké jsou kroky při přizpůsobování kurikula dovednostem žáka?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkoly pro samostatnou činnost

- 1) Zkuste se zamyslet nad tím, jaké jsou výhody inkluze žáků a v čem je tento systém lepší než integrace.
- 2) Uveďte vlastní příklad vyvinuté paralelní aktivity, kterou byste mohli použít ve smíšené třídě.
- 3) Která zásada při adaptaci učebního materiálu Vám přijde nejvíce podceňovaná a naopak – která Vám přijde naprosto automatická?
- 4) Předpokládáme, že jste se během své praxe setkali se žáky se SVP. Vyberte si jednoho z nich a pokuste se na jeho příkladu konkrétně vypsát kroky potřebné k efektivnímu začlenění jedince.

Doporučená literatura

- LEBEER, J.: *Programy pro rozvoj myšlení dětí s odchylkami vývoje*. Portál, Praha 2006, ISBN 80-7367-103-4
- PUTNAM, J. A.: *Curriculum adaptations for students with disabilities in cooperative groups. Cooperative learning*. Santa Crus: IASCE 1991. In: LECHTA, V. (Ed.) *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-679-7.
- KOCUROVÁ, M.: *Komunikační kompetence jako téma inkluzivní školy*. Dobrá Voda u Pelhřimova: 2002. ISBN 80-86473-6.
- POTMĚŠIL, M.: *Pocity, postoje a obavy pedagogických pracovníků ve vztahu k inkluzivnímu vzdělávání*. In: HAVEL, J., FILOVÁ, H. et al.: *Inkluzivní vzdělávání v primární škole*. Brno: Paido, (s. 25-37).

3 Doména čtení

„Úspěch je maximální využití schopností, které máte“
Zig Zigler

„Omezení existují pouze v našich myslích, ale pokud využijeme představivost, naše možnosti se stanou neomezené“

Jamie Paolinetti

Cíle kapitoly

- Seznámení se s nejzákladnějšími body, které vedou k úspěšné adaptaci učebnic.
- Návod, jak správně vybírat četbu vhodnou i pro žáky se SVP.
- Pochopení efektivnosti nahrávek určených pro usnadnění učiva.
- Vysvětlení důležitosti přípravných strategií.
- Zvýšení povědomí o způsobu práce s dětmi, co mají sluchové či zrakové postižení.

Klíčová slova

Adaptace učebnic, čítanky, texty, fonetická cvičení, fonemické lekce, skupinová práce, audio nahrávky, přípravné strategie, vizuální stopa.

3.1 Adaptace učebnic

„Jak může u Zuzany proběhnout inkluze, když není schopná číst ani v učebnici?“ Možná by se tato otázka měla zformulovat jinak, např.: „Na kolik může Zuzana porozumět materiálům a kolik se může naučit, když jsou dané informace prezentovány jiným způsobem?“. Když formulujete otázku, měli byste se spíše zaměřovat směrem k žakovým silným stránkám namísto zdůrazňování žakových slabín a handicapů.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Problémy se čtením se týkají většiny žáků vyžadujících speciálně edukační péči. V této kapitole se snažíme klást důraz především na materiální přizpůsobení, ale je potřeba zdůraznit také důležitost porozumění žáka formalizovaným čtenářským instrukcím. Společně s ostatními pedagogy bude nejspíše nutné modifikovat instrukce k potřebě žáka, který má s textem potíže. S tímto problémem se setkáme spíše na nižším stupni, neboť tam jsou žáci častěji rozdělováni do skupin na čtení. Na vyšším stupni by bylo odpovídající a efektivnější zahrnout čtení do hodiny, která se zaměřuje na zlepšování studijních kompetencí, nebo během chvilí ve studovně, kdy mají žáci čas na sebereflexi a sebezdokonalování.

Existuje spousta přístupných komerčních čítanek, které mohou být využity k podpoře přijatého kurikula. Pokud toto přijaté kurikulum upřednostňuje fonetický přístup, zvažme možnost využití komplexnějšího jazykového plánu. Může to pomoci žákům s poruchou auditivního spektra a zároveň žákům učících se lépe pomocí například vizuální formy výuky. Pokud plán obsahuje celou úroveň jazyka, mohli bychom zvážit začlenění doplňujících fonetických cvičení. Najdou se ale žáci, kterým dělá problém adaptace na formalizovaný čtecí plán v jejich prvním roce, ve kterém by měli použít individuální výukový plán. Pro tyto žáky by mohly být vhodné fonemické lekce - fonemické povědomí je součástí fonetiky, ale učí jednotlivé zvuky nezávisle na jejich grafické podobě.

Výcvik fonemického povědomí žáku by měl být vyučován jako nezbytný pro čtení nebo může být využit pro doplnění kurikula čtení. Z těchto výukových jednotek mohou mít prospěch žáci, kteří nejsou schopni slyšet rozdíl mezi slovy, jako jsou pes, les, ves, bez, nebo žáci, zaměňující zvuky jako strom/róm, nebo ti, kteří mají problémy s rýmováním. Pro žáky s logopedickou péčí je možné spojit také fonemiku s logopedií.

Ačkoliv žáci musí dostávat doplňující pokyny při čtení a samotné přizpůsobení učebnic je rozhodující, měl by být žák chválen během školního dne i v oblasti čtení a být tak řádně motivován. Následující zásady se netýkají pouze čtení z učebnic, ale mohou být použity jako strategie a nápady pro přírodovědné a humanitní předměty, pro český jazyk i při čtení doplňkových textů. Když žák čte

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

materiál samostatně nebo s vaší pomocí anebo s poslechem nahrávky, vždy se raději ujistěte, zda text chápe a správně rozumí následujícímu zadání.

59. Čtete třídě nahlas a snažte se používat postup řízeného čtení. Při hlasitém čtení žáky často informujte o lokaci textu zahrnující jak stránku, tak konkrétní odstavec. Žáci, kteří nejsou schopni text číst, mohou poslouchat a pouze sledovat ilustrace. Mimo jiné, řízené čtení napomáhá také nepozorným žákům udržet pozornost.

60. Hlasité čtení provádějte především v menších skupinách, protože právě žáci s handicapem jsou součástí malých skupin. Doporučuje se obměňovat tyto skupinky, protože žák si poté nemá šanci zvyknout na způsob práce ve stále stejných skupinách a pozná i ostatní žáky ve třídě.

61. Často je podceňována efektivnost rozdělení žáků do skupin. Není složité pracovat v oddělených skupinách, když jednu má na starosti třídní učitel a druhou asistent nebo speciální pedagog.

62. Umísťujte žáky do malých kooperativních skupin a dovolte jim hlasité či polohlasné čtení. Žák se speciálně vzdělávacími potřebami se nemusí ze začátku cítit při hlasitém čtení dobře. Ale když se se skupinou více sblíží, bude ochoten více riskovat – číst nahlas a třeba i s chybami. *(Poznámka: Hromadné čtení dovoluje všem žákům se aktivně zapojit, protože při hromadném čtení čte žák s učitelem v malé skupině nebo všichni žáci současně.)*

63. Doplnkové čtení je další možnost jak číst ve skupinách. V doplňkovém čtení čte vyučující s žáky, ale náhodně proces zastavuje a žáci mají již sami doplnit zbývající slova textu.

64. Dávejte žákům předem materiály a texty, které s nimi chystáte číst. Dovolte jim si také dělat poznámky, když ostatní čtou nahlas.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

65. Nechávejte žáky nahlédnout do seznamu otázek vztahujících se k porozumění přečteného textu. Akorát by je to rozptýlilo, a proto toto omezení pomáhá žákům zaměřit se na důležité věci v textu. *(Poznámka: Zajistěte žákům nalepovací lístky. Mohou si zapisovat poznámky, složitá slova, popřípadě otázky k tématu. Tyto poznámky tak mohou být nalepeny přímo do učebnice a vytvořit tak lepší přehled.)*

66. Vyučovací hodiny byste si měli nahrávat. Tyto nahrávky lze později využít jako opakování nejen pro žáky se SVP, což zmiňujeme v kapitole Vytváření nahrávek. Použijte barvy k identifikaci textu přiloženého k nahrávce a jejich pomocí zvýrazněte stěžejní informace, které se má žák naučit. Myslíme tím např.: složitá slova a jejich definice, důležitá fakta nebo specifické informace, které budou zahrnuty v testech. Další nápad je vytvoření klíčové tabulky barev na přední straně, která bude odkazovat na určitou nahrávku i výuku. Text je tímto nyní individualizován pro specifický kurz.

67. Nahrávka, kterou vytvoříte, alternuje strany v učebnici. Povolte žákům poslouchat nahrávku jedné strany a zároveň číst další stranu potichu, popřípadě hlasitě. To pomáhá žákům, kteří se snaží, aby udrželi stejné tempo jako jejich spolužáci. Můžete také použít barevně označené texty, jako bylo zmíněno v bodě 66.

68. Parafrázuje učebnicový text z nahrávky. Vyberte pouze ty nejdůležitější body, ale pozor, parafrázování je poměrně složité. Musíte znát text dokonale, než se rozhodnete text zjednodušovat, jinak se může stát parafrázovaná verze delší a složitější než originál.

69. Před čtením s žáky diskutujte o obrázcích, diagramech a grafech. Pro studenta je snazší spoléhat na vizuální nápovědu a získat tak základní informace, na kterých může dále stavět. Kontaktuje vydavatele učebnic. Vydavatelé mají často

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

adaptované materiály, popřípadě podpůrné texty, které korelují s učebnicemi různých ročníků.

3.2 Výběr četby

70. Požádejte žáky, aby si nahráli jejich oblíbené knihy. Tato aktivita může být zapsána jako projekt nebo zvláště hodnocená aktivita. Podprůměrní žáci mohou například nahrát jednodušší knihu, kterou poté mohou prodiskutovat s mladšími čtenáři. *Poznámka: Zkontroluje školní knihovnu, jestli jsou v ní knihy či romány s přizpůsobením pro žáky s možnými handicap. Pokud ne, zkuste doporučit seznam vhodné literatury k objednání.*

71. Nahrávejte žáky vždy, když čtete cokoli v učebnici nahlas. Žák může poté použít tuto nahrávku spolu s učebnicí pro opakování, protože nahrávka obsahuje jak otázky studentů, tak i diskusní body. Nahrávky knih mohou být využity například i v třídní knihovně. Žáci mohou použít nahrávku také k opětovnému přečtení nebo poslechnutí.

72. Pokud máte žáky, kteří nedokážou číst samostatně, pověřte asistenta, dobrovolníka nebo spolužáka o pomoc při hlasitém čtení ve skupinách. Žáci mladšího školního věku poslouchají rádi příběhy a na druhém stupni se snažte vybírat texty důkladněji kvůli motivaci žáků k četbě.

73. Často jsou k sehnání videa, popřípadě audiozáznamy známých knih a oblíbených příběhů. Poskytněte záznamy žákům k poslechu ještě před tím, než dojde k samotnému čtení. Nezapomínejme text ale nejdřív okomentovat a mluvit o něm. Video nebo audiozáznam před čtením pomáhá žákovi utřídit si linii příběhu, vytvořit a pochopit postavy a představit si i určité pozadí příběhu. *(Poznámka: Často jsou však značné rozdíly mezi psaným textem a filmovým zpracováním. Pokud pracujete s filmem, uložte žákům za úkol porovnat rozdíly mezi knižní a filmovou předlohou příběhu.)*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

74. Pověřte občas nějakého žáka, aby byl tzv. „učitelem dne“. Tento žák poté může číst ostatním žákům v malých skupinách nebo individuálně jednotlivým žákům. Zároveň je toto zaúkolování pro žáka velkou motivací.

75. Zajistěte kolekci příběhů a publikací, které jsou zároveň na audionahrávce, což zahrnuje i texty z bodů 71-75. Přidejte do sbírky i nějaká základní klasická díla, která odpovídají věkové a rozumové úrovni žáků. Můžete i navštívit lokální PPP nebo SPC, popřípadě školu pro zrakově handicapované jedince. Zde by mohly být nahrávané materiály levnější, nebo popřípadě k zapůjčení.

76. Vybírejte zajímavé knihy se zjednodušenou slovní zásobou. Spousta vydavatelů nabízí publikace i v tomto formátu.

3.3 Náhledy a přípravné strategie pro texty

Spousta žáků zažila úspěch s učebním plánem, když jim vyučující umožnili nahlédnout do materiálů k probíraným látkám před tím, než se začínalo učivo přímo probírat. Náhled a strategie přípravného učení mohou být realizovány prostřednictvím třídního učitele, speciálního pedagoga, asistenta nebo formou domácího úkolu. Tyto přímé techniky mají u některých žáků úžasné výsledky.

77. Povolte žákům brát si domů audionahrávky materiálů, které se budou číst ve třídě. To žákovi umožňuje osvojit si příběh nebo se obeznámit s hlavními postavami a dějovou linií.

78. Poskytněte žákům čas navíc pro představení problematiky a k diskusi o kapitole, nadpisech, fotografiích, ilustracích nebo popiscích. Pomáhá to vytvořit povědomí o následně zmiňovaných informacích.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

79. Proberte s žáky tučné nápisy, složitá slova nadepsaná kurzívou, nadpisy a podtituly. Přečtěte slova použitá v učebnici a definujte je v kontextu.

80. Vytvořte žákům předem týdenní seznam slovní zásoby a složitých slov. Použijte slova ve větách přímo související s kontextem v učebnici namísto izolovaných slov, což může pomoci předejít nesprávnému pochopení jejich významů. Žák může tento seznam studovat doma s rodiči.

81. Ke každé kapitole vytvořte slovník, čímž ulehčíte žákům práci tím, že jim předložíte definice z učebnice. Je důležité tento seznam definic rozdělit podle kapitol, dopsat k definicím stranu, na které je naleznou a nadpis kapitoly. Je pro žáka poté jednodušší využít pomůcku doma a naučit se obsah učiva.

82. Kopie seznamů dejte učitelům českého jazyka nebo jakékoliv jiné jazykové výchovy. Pomůže to koordinovat jazykovou výuku ve studijním plánu a poskytnout dodatečnou péči žákům.

83. Vytvořte seznam otázek k diskusi a zadejte žákům, aby hledali odpovědi. Do seznamu zahrnujte i čísla stránek, kde naleznou odpovědi, a pro žáky s nižšími rozumovými schopnostmi doplňte i nadpisy či odstavce.

84. Opatřete několik doplňkových učebnic speciálně dělaných pro zdůrazňování důležitých informací. Barevně zvýrazněte důležité informace, vždy stejnou barvou určité informace např. zelenou definice, červenou důležitá slova apod. Pokud není možné zvýrazňovat text v učebnici, okopírujte relevantní informace pro žáky a ti budou moci psát do kopií. Informujte vydavatele, pokud plánujete kopírovat větší množství materiálu z učebnic a požádejte o svolení. Vydavatelé mívají často i použitelné spotřební verze (ne pouze v pevných deskách). Tyto publikace bývají mnohem levnější.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

85. Vytvářejte soupisy základních myšlenek a složitějších slov na každou vyučovací hodinu. Usnadní žákům práci v situaci, kdy od nich získáváte zpětnou vazbu po přečtení konkrétního článku. Nasnadě jsou otázky typu: Co doposud znám o tématu? Jak tato slova souvisí s tématem? Co bych se rád naučil o tématu?

86. Parafrázování je nápomocné většině žáků. Pomáhá to také vyučujícím zjistit, jestli žák pochopil dané téma. Pro pomoc s parafrázováním řekněte žákům, ať si nejdříve přečtou daný text. Když žák dokončí čtení, řekněte mu, ať vyjádří hlavní myšlenky textu svými slovy a přidá dva až tři vysvětlující detaily. Někteří žáci upřednostňují parafrázování na nahrávku jako součást opakování si tématu na test.

87. Nabídněte sadu učebnic pro domácí využívání. Před půjčením učebnic ukažte žákům jak najít hlavní témata, klíčová slova, detaily ve větách a jak užívat slovníček s přílohami.

3.4 Vytváření audiozáznamů

Audiozáznamy jsou výborné pomůcky pro mnoho žáků se speciálně vzdělávacími potřebami. Mohou se využívat jak během dne ve škole, tak na domácí přípravu. Audiozáznamy jsou vynikajícím doplňkovým prostředkem pro žáky, kteří mají i značnou absenci ve výuce. Pokud je cílem pouze jednoduše poslouchat materiál namísto čtení, je dobré kontaktovat vydavatele, jestli nemá k učebnici audionahrávky. Pokud potřebujete parafrázovat materiály nebo potřebujete pouze materiál zaměřený na určité cíle vzhledem k individuální skupině žáků, musíte si vytvořit nahrávky vlastní. Počítejte ale s tím, že na vytváření audiozáznamů spotřebujete mnoho času. Měli byste se ujistit, že jste vytvořili dostatek kopií pro všechny ročníky a originál uchovávejte na bezpečném místě.

88. Používejte více dostupných dobrovolníků pro vytváření audiozáznamů: rodiče, starší žáky, společníky školy nebo například členy dramatických kroužků.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

89. Vytvořte několik kopií, nadepište je a založte pro budoucí využití.
90. Při hledání dobrovolníků opatrně zjistěte úroveň jejich čtenářských a jazykových kompetencí ještě před tím, než je začnete nahrávat. Pokud by čtenář mluvil příliš rychle, žáci by nemuseli všemu rozumět. Naopak, pokud by čtenář byl nadměrně pomalý, žáci by nemuseli pochytit hlavní myšlenky nebo hůře – usnout.
91. Při přípravě záznamu musíte mít kvalitní přijímač čistého zvuku. Kadence by měla být 120 -175 slov za minutu. Eliminujte zvuky v pozadí jako zavírání dveří či telefonní vyzvánění. Tlumená řeč jako šeptání by se také neměla vyskytovat, protože tyto zvuky ruší žáky při poslechu.
92. Nahrávky začínějte s názvem titulu, kapitoly a sekcí nebo strany nahanané na záznamu. Užívejte neměnné značení pro snadné zařazení nahrávky do složek.
93. Zahrňte na začátek nahrávky studijní pokyny pro orientaci žáka v hlavních bodech kapitoly.
94. Zahrňte otázky na porozumění textu, jako „prosím, zastav nahrávku a najdi tři možná využití pro vodu.“ Při pokračování nahrávky zazní správná odpověď. Didaktické kontrolní body pomáhají udržet žáka aktivně zapojeného při práci s lekcí.
95. Dejte žákům speciální učebnice korespondující s nahrávkou. Umístěte do textu znakový klíč, který koresponduje s určitou částí nahrávky. Například hvězdička může indikovat část textu, který byl v nahrávce parafrázován. Znaménko stop může znamenat pobídku, ať žák vymyslí definici pro určité slovo. Nejvhodnější je vytvořit vlastní systém, korespondující s aktuálními potřebami.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

96. Pro starší žáky koordinujte nahrávku s očekávaným vyhodnocením otázek. Řekněte studentům, ať na strategických místech zastaví a sumarizují dosavadní informace. Uveďte hlavní myšlenky odstavce nebo definujte důležitá slova, která se objeví v testování znalostí. Když žák znovu spustí nahrávku, pokračují odpovědi na otázky.

97. Rozdejte žákům důležité materiály, které se mají použít jako vodítko k poslechu. Žák tak může získat různé doplňující informace.

98. Pokud je na konci v nahrávce zahrnuta diskuse a otázky, doplňte do ní i čísla stran, kde je možné nalézt odpovědi. Žák je poté může okamžitě vyhledat.

99. Parafrázujte celý text se zjednodušeným projevem pro žáky, kteří nejsou schopni číst. Uvádějte informace v relaci s vizuální stránkou v učebnici.

3.5 Obtíže při sledování textu

Pracovali jste někdy se žákem, který se soustavně ztrácí v učebnici? Můžete mít pocit, že stále jen směřujete daného žáka na místo v učebnici, kde právě čtete nebo pracujete, což Vám může přijít poměrně demotivační. Pokud se toto objevuje, tak má student s největší pravděpodobností problémy s vizuální stopou.

100. Usadte žáka se spolužákem a dovolte mu, ať žákovi pomáhá s udržením vizuální stopy nebo mu pomůže nalézt místo, kde se momentálně pracuje. Nechávejte žáky číst z jedné učebnice.

101. Dávejte žákům konkrétní pokyny, např. místo, odkud by měl žák začít číst.

102. Při hlasitém čtení dávejte žákovi často verbální lokaci (stranu a číslo odstavce, či řádku). Často instruujte žáka při přechodu na jiný řádek nebo stránku.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

103. Usazujte žáka co nejbližší k učiteli, protože sledování textu lze tak snáze monitorovat. Často kontrolujte žáka, jestli sleduje správný text.

104. Používejte záložku ke čtení, protože žák tak snadněji sleduje korektní řádek.

105. Umístěte na záložku horizontální šipku ukazující směr zleva doprava. Pomáhá to žákovi se směřováním.

106. Vystříhnete okno do záložky. Pomáhá to studentovi zaměřit se na specifické slovo, protože vidí pouze malou část textu.

107. Vytvořte žákovi rám z pevného papíru. Žákovi to umožní soustředit se jen na několik řádků.

108. Povolte žákovi poslouchat text a sledovat obrázky, když čte někdo jiný nahlas.

3.6 Sluchové postižení

Pokud je ve třídě žák s mírným nebo těžkým sluchovým postižením, měl by mu napomáhat surdoped. Surdoped by mohl poskytovat materiály a návrhy speciálnímu pedagogovi i třídnímu učiteli. Pokud žák trpí těžkou sluchovou ztrátou, tak bývá vhodný tlumočnický znakové řeči, který by mu byl při studiu nápomocen. Specialista dodává přímou péči žákovi a doplňkový materiál pedagogům. Následující doporučení zajistí aditivní péči pro žáka se sluchovým poškozením.

109. Usazujte žáka blízko učitele.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

110. Při hlasitém čtení vždy používejte vizuální signály k zajištění pozornosti žáka.
111. Hovořte a čtete čistě, normálním tónem a v mírném tempu.
112. Přeformulujte obsahové oblasti nebo otázky k vytvoření jednoduše pochopitelného zadání.
113. Seznamte žáka s nástinem hodiny a důležitými slovy než začnete zavádět nové téma.
114. Opakujte a sumarizujte informace při verbálním výkladu.
115. Důležitá slova prezentujte ve větách. Mnoho slov vypadá podobně při odezírání.
116. Pokud žák odezírá ze rtů, zajistěte mu otočnou židli. Žák tak může ve stejný čas sledovat učitele i tlumočnicka.

3.7 Zrakové postižení

Pokud dojde k situaci, že ve třídě přivítáte žáka se zrakovým postižením, je jistota, že jeho stav budete často konzultovat se specializovaným pedagogem na zrakové postižení (oftalmoped, tyflopod). Jeho úkolem je zefektivnění výuky svými doporučeními a následná pomoc při shánění adekvátních materiálů. Těmi mohou být například zvětšené výukové propriety, na které je potřeba vymezit větší prostor ve třídě.

Je důležité vzít v úvahu, že v případě, že se žáci jeví jako nepozorní jedinci a často bezdůvodně hledí kolem sebe po třídě, může tak být z důvodu, že žák jen získává informace tímto způsobem, neboť je závislý na audio receptorech. Žáci se

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

zrakovým postižením trpí při práci mnohem rychleji zrakovou únavou než žáci bez jakýchkoliv handicapů.

117. Není na škodu objednat specializované pomůcky, jako například zvětšené učebnice, lupy, zvětšovací kamera a úprava počítačové softwaru (zvětšení písma). Další možností je naskenovat veškeré pomůcky a několikanásobně je zvětšit.

118. Tvořte audiozáznamy pro žákovské učebnice. Vytvořte nahrávky s variabilní rychlostí přehrávání. Dovolí to žákovi zrychlit nahrávku, když se mu vylepší vizuální zkušenosti. Kontaktujte lokální tyflo centra a seznamte se se službami, které nabízejí.

119. Přidělte žákovi více času pro zpracovávání úloh. Obeznamte se s vizuální únavou studenta, která vzniká při aktivitách zapojujících ve větší míře zrakové receptory. Znaky únavy mohou být zarudlé oči, mnutí očí, pokládání hlavy na stůl nebo šilhání.

120. Minimalizujte únavu žáka počtem a délkou zrakově náročných činností. Vždy mějte na paměti cíl hodiny. Dovolte žákovi pracovat alternativním způsobem, pokud je schopen informace poslouchat nebo je demonstrovat.

121. Pokud s žákem mluvíte, vždy ho oslovujte jménem. Žák nemusí vidět vizuální náznaky.

122. Nahrávejte žákovy úkoly na kazety/disk/USB, aby si je mohl doma snadněji zopakovat a následně splnit.

123. V případě, že je žák závislý například na Braillově písmu, pokuste se i zbytek třídy seznámit s touto podpůrnou pomůckou, aby si uvědomily, jak obtížné je fungovat s handicapem. Klidně si žáci mohou vyzkoušet práci s lupou a zúčastnit se

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

různých experimentů. Žák se zrakovým postižením si nebude připadat tak odlišně a ostatní žáci alespoň na chvíli vypadnou ze zajetých kolejí.

124. Dotyk je důležitý pro žáky se zrakovým poškozením, proto jim dávejte praktické rady či haptickou pomoc, kdykoli je potřeba.

Shrnutí

V této kapitole je stručný návod, jak správně a efektivně vybírat texty, které jsou vhodné i pro žáky se SVP, a zároveň tím nebrzdit žáky, kteří nemají problém se složitějšími texty. Vše se však velmi podepisuje na čase, který musí kantor nalézt, pokud má vše správně sloužit. Ale i čas se dá ušetřit, pokud učitel ví, kde všude se dají audionahrávky a pracovní listy učebnic získat. Často se ale také jedná o zdánlivé detaily, které prospívají žákům nejvíce. Myslíme tím především např. čtení nahlas, rozdělení žáků do skupin, zvolení peera pro žáka, výběr četby, atd.

Také se osvědčily některé přípravné strategie, které studenta dokázaly namotivovat a připravit na probíranou látku. Je s tím také spojena domácí příprava, která je tím efektivnější, pokud si vše, co žák dostane ve třídě, může domů i odnést a látku si opakovat s rodiči. Myslíme tím např. vytváření audiozáznamů, různých učebnic určených pro domácí přípravu nebo sepsání seznamu slovní zásoby, kterou s nimi chystáte projít během celého týdne.

Ke konci kapitoly si také objasníme, jaké mohou být důvody nízké pozornosti žáka při čtení. Občas se za touto „neposedností“ může skrývat problém s vizuální stopou, který může být vyřešen spoluprací se spolužákem, přesnějšími instrukcemi či častějším opakováním, kde se v textu právě nacházíte. Tento problém je spjat se zrakovým či sluchovým postižením žáka, kde postupujeme velmi podobně. U žáka se sluchovým postižením musíme zesílit vizuální signály či zjednodušovat a zkracovat věty. Žák, který má zrakové postižení zase bude vyžadovat zvětšené verze učebnic, více audionahrávek nebo jejich činnost podporovat haptickou pomocí.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Otázky

- 1) Jakými všemi pomůckami, materiály a přístupem můžeme zlepšit kvalitu vzdělávání žáku se SVP?
- 2) Jak správně motivovat žáka, který má pomalejší tempo nejen při čtení, ale i při vypracování dodatečných úkolů?
- 3) Jaké výhody může mít rozdělení třídy do menších skupinek?
- 4) Jaké si pamatujete přípravné strategie a přímé techniky?
- 5) Co je většinou problémem, pokud žák nestíhá sledovat text spolu se zbytkem třídy? Jak takovému žákovi pomoci?
- 6) Jaké speciální pomůcky existují pro žáky se sluchovým nebo zrakovým postižením?

Úkoly pro samostatnou činnost

- 1) V čem vidíte největší překážku na cestě při získávání různých adaptivních materiálů pro děti se SVP? Zkuste vypsát všechny překážky, které Vás napadají a jejich následné možnosti řešení.
- 2) Jaké rozdělení do skupinek se Vám v minulosti nejvíce vyplatilo? Zamyslete se nad klady i zápory rozdělení dětí do menších skupin.
- 3) Pokud jste se již setkali s dětmi, které mají určité zrakové nebo sluchové postižení, jakým způsobem jste s nimi pracovali? O jaké možnosti jste do teď nevěděli a která z nich Vás inspirovala nejvíce?
- 4) Zkuste si na internetu vyhledat kontakty na vydavatele Vašich učebnic. Poproste je o materiály, které byste mohli využít s dětmi se SVP a uvidíte, kolik možností se naskytne. Ušetří Vám to spoustu času s vlastními pracovními listy a nahrávkami.
- 5) Uveďte alespoň 5 intervencí, opatření, které může pedagog učinit pro snazší zapojení žáka se SVP, který trpí zrakovým či sluchovým postižením, aby se opět zapojil do hlavního vzdělávacího proudu.

Doporučená literatura

- LEBEER, J. (ed.) a kol.: Programy pro rozvoj myšlení dětí s odchylkami vývoje. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-103-4.
- KNEBLOVÁ, A.: Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením. Praha: Septima, 1996.
- POTMĚŠIL, M.: Pocity, postoje a obavy pedagogických pracovníků ve vztahu k inkluzivnímu vzdělávání. In: HAVEL, J., FILOVÁ, H. et al.: Inkluzivní vzdělávání v primární škole. Brno: Paido, (s. 25-37).
- LANGER, Jiří. Komunikace osob se sluchovým postižením. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 95 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3674-6.
- STOKLASOVÁ, Veronika et al. Basics of special education of persons with visual impairment. 1st english ed. Olomouc: Palacký University Olomouc, 2012. 193 s. ISBN 978-80-244-3097-3.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

4 Každodenní aktivity a jejich adaptace pro žáky s SVP

„Nemožné je často nevyzkoušené“

Jim Goodman

„Surové diamanty mohou být mylně považovány za bezcenné oblázky.“

Sir Thomas Browne

Cíle kapitoly

- Správně determinovat význam každodenních aktivit.
- Efektivní adaptace žáka se specifickými vzdělávacími potřebami do průběhu zadávání a řešení každodenních úkolů.
- Účelová segmentace, úprava či zjednodušení školních testů.
- K čemu a jak využívat poznámkové listy při práci s danými úlohami.

Klíčová slova

Každodenní úlohy, částečné plnění úkolů, spolupráce mezi žáky, metodická sezení.

4.1 Každodenní úlohy

Kdykoli jsou každodenní úlohy ve škole nastolovány, měl by být také determinován jejich význam. Majoritním cílem každodenních úkolů je verifikace žakovského pochopení prezentované látky. Každopádně je běžné zadávat žákům úlohy k vyplnění písemnou formou, což není vždycky reálné při práci s žáky s jakýmkoliv znevýhodněním.

Někteří žáci jsou zahlceni a výsledkem je pak jejich frustrace a neschopnost řádně vyplnit například písemný test. Pokud se jedná o tuto eventualitu, úkol musí

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

být přepracován tak, aby lépe vyhovoval žakovým potřebám. Vždy si stanovte cíl a poté materiály adaptujte podle potřeb žáků.

Při diskusích ohledně inkluzivního vzdělávání vzniká důležitá otázka: „Jak bude žákovi umožněna péče k nápravě, když bude celé dny začleněn do třídy?“. Když žáci pracují na denních samostatných pracích, tak je ideální čas, aby dostávali přímé pokyny od speciálního pedagoga nebo byli doučováni pedagogickými asistenty. Často jsou denní samostatné a písemné práce vytvořené pro upevnění předchozích znalostí, popřípadě pro ověření, jestli žáci rozuměli danému tématu.

Další rada ke správnému výběru vhodných aktivit, je položit si následující otázky: „Je tato činnost žákům nějakým způsobem prospěšná?“ a „Má stěžejní funkci pro žáka vyplnění celého textu?“. Pokud si odpovíte záporně, zkuste vytvořit alternativní testy a hodnocení výkonu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Pokud máte ve třídě další žáky, kteří by mohli těžit z pomoci speciálního pedagoga nebo doučování od asistenta, udělejte pro ně malou skupinu. Je důležitější látku skutečně pochopit, než špatně vyplňovat testy a samostatné práce. Dodatečné nápady pro adaptaci samostatných prací můžete také nalézt v jiných specifických oblastech učiva.

125. Rozdělte úlohy na poloviny. Dovolte žákům vyřešit pouze určitou část (sudé nebo liché body testu apod.). Pokud je žák schopen úspěšně zvládnout tuto část testu, dovolte mu pracovat i na zbytku zadání.

126. Rozdělte testy do segmentů a povolte žákům řešit testy i po dobu několika dní.

127. U delších testů dělejte titulní list. Žáci se při objemnějším testu cítí zahlceni a stávají se frustrovaní již před začátkem testu.

128. Užívejte kooperativní skupiny nebo párové dvojice. Jeden žák může číst nahlas a druhý psát odpovědi. Všichni žáci se mohou naplno zapojit ve skupině.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

129. Zkoušejte s žáky odpovídat verbálně na diktafon. Tento způsob dobře funguje pro práci s žáky, kteří mají problémy s jemnou motorikou, ale jsou schopni číst a porozumět látce.

130. Je výhodné vytvořit žákovy kopii daného textu, aby si do ní mohl sám zaznamenávat poznámky, zvýrazňovat dané pasáže textu, počítat, škrtat či vyplňovat například slova. Je pro ně velmi těžké přepisovat dlouhé pasáže textu nebo matematické úlohy.

131. Dávejte žákům úkolový list, který by jim pomáhal organizovat denní úkoly a určit jejich priority. List úkolů musí obsahovat datum (pro domácí úkoly) a čas odevzdání.

132. Přepisujte materiály do odpovídající úrovně nebo vytvářejte paralelní aktivity na stejné úrovni.

133. Tolerujte, když spolužák zapisuje odpovědi jinému žákovi.

134. Místo samostatné práce či písemného projevu dovoluňte žákovi zodpovědět otázky verbálně. Je pro ně jednodušší shrnout příběh ústně nežli písemně a zabere jim to i kratší dobu. Ušetříte si tím práci i vy při opravě těchto úkolů a žák získává čas potřebný k řešení jiných úloh.

135. Zajišťujte žákům doučování a metodická sezení. Pracujte směrem k osvojení cílové kompetence žáka. Pokud je zapotřebí, monitorujte a opravujte konečný výsledek.

136. Uvolněte dodatečný čas pro práci na úkolech. Žák nemusí být schopný vyplnit celý test během jedné vyučovací hodiny.

137. Nechávejte žáka ilustrovat odpověď namísto písemného projevu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

138. Je pro vás časově výhodné vytvořit doplňkový či podpurný materiál, který odpovídá danému textu a dá se snadněji čtenářsky zvládnout. Dá se tak udělat pomocí černobílých obrázkových pracovních listů, které jsou dokonce rozděleny podle náročnosti. Podobně slouží i materiály pro cizince, které obsahují jednodušší formy textu, neboť se jejich výuka podobá výuce žáků se speciálními edukačními potřebami.

139. Tvořte paralelní aktivity v příslušné úrovni. Například, pokud je cílem najít v textu podstatné jméno, použijte momentálně čtený text, aby žáci vypsali všechna podstatná jména z příběhu. Pokud žák neumí číst, může ukazovat předměty kolem sebe, které jsou podstatnými jmény.

140. Dopisujte do osnov či ŠVP. Umožní vám to jednoduše modifikovat úlohy. Stačí úlohu zvýraznit jako průřezový test, který žák musí vykonat. Může být prodloužen i do více hodin.

141. Zásobte žáky poznámkovými lístky. Žáci tak mohou napsat nedokončený úkol na separovaný list v průběhu školního dne. Když žák úkol stihne ve škole, může lístek vyhodit. Pokud jej však během školního dne nedokončí, zapíše si poznámku do „úkolníčku“.

142. Povolujte žákovi používat počítač. Word, Excel nebo kalkulačka může být vhodná k dokončení požadovaného úkolu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Shrnutí

Během výuky lze dojít k úlohám, které mohou být jednoduše upraveny z důvodu snadnější adaptace žáků do třídy. Ne vždy musí nutně žáci vyplnit celý test, ale různými pomůckami či zjednodušeními můžeme dojít ke stejným výsledkům jako se žáky bez speciálních vzdělávacích potřeb. V této kapitole jsme zmínili pár bodů, které vám pomohou determinovat význam každodenních aktivit a následně vám poskytují inspiraci k jejich adaptaci pro žáky se SVP.

Otázky

- 1) Co může být příčinou chybného vyplnění testu?
- 2) Jaké jsou vhodné otázky pro správnou determinaci vhodnosti daných aktivit?
- 3) Jaké si vybavíte rady pro žáky, kteří jsou nízko motivovaní k vypracování každodenních aktivit?
- 4) K čemu mohou sloužit poznámkové listy a jak mohou být nápomocny v dané problematice?

Úkoly pro samostatnou činnost

- 1) Zkuste si sami vybrat test/cvičení/činnost, která vám umožní ilustrovat odpověď namísto písemného projevu. Vypište poté, zda i tady jste se potýkali s problémy a jaký vliv měla tato změna na vaši motivaci při plnění úkolu.
- 2) Vymyslete co nejvíce aktivit a každodenních úkolů, které mohou žáci vykonávat společně a které budou ku prospěchu žákovi se SVP i žákovi bez nich.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Doporučená literatura

- KOCUROVÁ, M.: *Komunikační kompetence jako téma inkluzivní školy*. Dobrá Voda u Pelhřimova: 2002. ISBN 80-86473-6.
- FINKOVÁ, D. a kol. *Iniciační analýza podmínek inkluze u osob se specifickými potřebami*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 184 s. ISBN 978-80-244-3865-8.
- RIEF, S. F. *Nesoustředěné a neklidné dítě ve škole: praktické postupy pro vyučování a výchovu dětí s ADHD*. Překlad Lenka Staňková. Vyd. 4. Praha: Portál, 2010. 251 s. Speciální pedagogika. ISBN 978-80-7367-728-2.
- KONEČNÝ, J.; PODEŠVA, L.; CHALUPOVÁ, P.; FIŠEROVÁ, M. *Cestou necestou společného vzdělávání na ZŠ Integra Vsetín, aneb, Metodický průvodce integrací a inkluzí ze života jedné školy*. Vsetín: ZŠ Integra Vsetín, 2015, 151 stran. ISBN 978-80-260-7879-1.
- KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Vyd. 2., rozš. a aktualiz. Praha: Portál, 2010. 151 s. ISBN 978-80-7367-712-1.

5 Doména psaní

„Nemožné je často nevyzkoušené“

Jim Goodman

„Surové diamanty mohou být mylně považovány za bezcenné oblázky.“

Sir Thomas Browne

Cíle kapitoly

- Naučit se co nejvíce žákům se SVP psaní usnadnit a především je na tuto činnost namotivovat.
- Pochopit k čemu slouží deníky a jiné psací pomůcky, které podněcují žáka k lepším výkonům.
- Využít kolektivní práce při psaní ve třídě a naučit se správně kombinovat skupinky dětí a jejich funkce.
- Uvědomit si, které všechny pomůcky mohou být využity při práci s dětmi a které slouží jako aspekty vnější motivace žáka se SVP.
- Poučit se, jak lze využít prostory ve třídě k motivaci dětí ke psaní.
- Naučit se, k čemu zde můžeme využít myšlenkovou mapu či Vennovy diagramy.
- Připravit si žáky na psaní aktivitami, které mu budou předcházet.
- Být si vědom nejtěžších obtížností při psaní ve třídě.

Klíčová slova

Psaní, proces psaní, psací pomůcky, myšlenková mapa, Vennovy diagramy, skupinová práce, jemná motorika, metoda SPACE.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

5.1 Psaní

Kdykoli jsou každodenní úlohy ve škole nastolovány, měl by být také determinován jejich význam. Majoritním cílem každodenních úkolů je verifikace žákovského pochopení prezentované látky. Každopádně je běžné zadávat žákům úlohy k vyplnění písemnou formou, což není vždycky reálné při práci s žáky s jakýmkoliv znevýhodněním.

Psaní zahrnuje široký okruh kompetencí. Žáci mohou mít s psaním problémy z mnoha důvodů. Někteří nemohou transformovat své myšlenky do psaného formátu, jiní mají problémy s gramatikou, syntaxí nebo s celkovou strukturou jazyka. Třetí skupina může být celkově jazykově limitována nebo má problém se samotným zpracováním jazyka.

Psaní představuje pro spoustu dětí schovaného strašáka, kterého se skutečně bojí. Je to díky náročnosti tohoto úkonu, neboť v něm hraje roli hned několik faktorů najednou – čitelnost písma, gramatika, syntax, návaznost textu, aj. Výkony žáků se podstatně liší, ale i přesto si mohou žáci vzájemně vypomoci a to skrze „peera“. Schopnější spolužák může např. přepisovat odpovědi či vypisovat poznámky méně zdatnému žákovi. S tím souvisí i následná prezentace projektu, která by měla být orální formou a ideálně nahrávána na diktafon. Samotné testy by měly mít krátký verbální dozkoušení.

5.1.1 Generování nápadů

„Mám žáka, který zkrátka odmítá psát“. „Mám žáka, který jen sedí a pozoruje prázdný papír, odmítá se o psaní i pokusit“. Toto jsou časté věty, které jsou slýchány od pedagogů. Může se stát, že náročnost psaného projevu, popřípadě gramatika, je pro žáka tak vysoká, že jednoduše odmítne psát úplně.

143. 6áky se speciálními vzdělávacími potřebami bychom měli vést ke každodennímu psaní alespoň krátkých vět. Myslíme tím především deníky, volné

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

psaní, myšlenky, pocity nebo popis speciální události mohou být motivujícími aspekty pro výuku psaní.

144. Dávejte žákům konkrétní instrukce na vyplňování úloh. Postupně zvyšujte složitost textů v závislosti na úrovni žáka a sebevědomí při psaní.

145. V případě, že samostatné vytvoření deníku nepřipadá kvůli náročnosti v úvahu, lze žákovy pomoci tím, že učitel sestojí soustavu otázek určených pro žáka. Jeho úkol bude jen písemně otázky zodpovědět. Rádi bychom zdůraznili důležitost sestavení otázek ušitých žákovy na míru.

146. Zadejte žákovi, ať píše o dobře známém tématu. Vytvořte slovní banku těžších slov a nechávejte žákovi i několik dní na psaní o stejném tématu. Další možností je sestavit malou skupinu s daným žákem a vyzvat je k 3-5 minutovému brainstormingu nad tématem. Slovní banku vytvořte celé skupině. Žáci si tak mohou navzájem napomáhat se strukturou, slohem, gramatikou nebo hláskováním. Tyto skupiny obměňujte.

147. Když je žák schopný vymýšlet náměty, pomáhejte mu vytvářet dějovou linii. Žák je pak schopný sledovat průběh děje a posloupně rozdělit a organizovat si myšlenky.

148. Jako učební pomůcka můžou skvěle posloužit staré fotografie, výstřížky zvířat a lidí z časopisů nebo různé obrázky. Děti si je mohou vylosovat a vypsát základní slova, která je ve spojitosti s obrázkem napadnou.

149. Někteří žáci mají problém s představivostí, v tom případě je dobré mu pomoci vymýšlet témata společně. Měli bychom po nich vyžadovat napsání krátkého a nenáročného textu každý den. Naše úloha je vyloženě pomocná a inspirativní, neboť jsme dítěti v tomto případě spíše oporou nežli kontrolou. Ujistěte se ale, že žák daný cíl je skutečně schopný zvládnout.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

150. Nechávejte žáky nosit fotografie z rodinného prostředí. Mohou to být fotografie z dovolené, rodinných oslav, důležitých událostí nebo fotografie důležitých osob ze žákova života. Pro žáka je důležité mít povědomí o obrázku, je poté jednodušší o něm psát.

151. Pokud žák nedokáže napsat větu, napište s ním pouze popisující slova nebo mu ilustrujte jeho představu. Slova mohou být následně zkombinována do jednoduchých vět.

Svou roli dokáží sehrát i starší časopisy, ve kterých může žák hledat hodící se obrázky k danému tématu. Ty může opatrně vystříhnout a nalepit do připraveného sešitu, který může sloužit pouze k této funkci a obsahovat různorodá témata. Obrázky můžeme rozdělit na jednodušší (jídlo, barvy, zvířata, oblečení) a složitější (asociace nálady, počasí, různé výrobky či světové země a kontinenty). Žák může pracovat s obrázky i retrospektivně a přidávat si k již získaným další či je dokonce spojovat do vyšších kategorií.

152. Sežeňte nebo vytvořte sekvenční karty, které umožní žákovi popisovat jednotlivé kroky jednou větou. Pokud se domníváte, že je to pro žáka složité, můžete začít sestavením pouze poslední věty a postupně na ni navazovat další.

153. Poproste asistenta, zda by mohl napsat příběh podle nápadů a fantazie žáka. Tím mu umožní vytvořit příběh podle vlastních představ a projevit tak svou představivost.

154. Pro nepíšící žáky je možnost, že asistent, popřípadě spolužák, může zapisovat žákovy reakce, jeho příběh. Žák může poté obtahovat text pastelkami, tužkami nebo ukazovátkem. Pro motivaci můžete obměňovat samostatné práce. Můžete měnit velikosti, podobu, textury, barvy papíru nebo použít malé tabule.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

5.1.2 Proces psaní

Psaní textu je obtížné pro mnoho žáků ve třídě, ale především pro ty se speciálními potřebami. Pravopis, gramatika, motorika, organizace textu, interpunkce, nedokončené věty, shoda podmětu s přísudkem, slovosled představují pouze několik složností zakomponovaných do každé věty, odstavce či krátkého příběhu. Žáci potřebují dostatek profesionálního, didakticky správného přístupu a velké množství času, aby dokázali správně psát.

Nalepujte ve třídě referenční mapy, přehledy a rozmanité podpůrné materiály jako připomenutí pro žáky. Některé příklady užitečných materiálů: Rukopisy - psací abeceda, slova, u kterých žáci běžně chybují, postup psacího procesu (přípravy, kompozice, reakce, úpravy a konečný produkt), aktivační slova, zkratky a modelový standardně vypracovaný ručně psaný denní úkol.

155. Poměrně demotivujícím aspektem vyučování může být nepřiměřená korekce psaní. Může tím dojít ke znechucení žáka ke tvorbě psaného projevu, což žádný učitel nemá mezi svými učebními cíli. Jde spíše o obsah sdělení než jeho gramatickou formu, neboť v samotném obsahu se projevuje fantazie dětí a originalita. Zde můžeme najít pole působnosti a nalézt mnohdy na první pohled jednoduché myšlenky. Pokud budeme děti nadměru opravovat, budou se snažit vyvarovat chybám a vzdají se myšlenky experimentovat.

156. Podpořte psaný projev žáků tím, že jim pomůžete zorganizovat a uhladit myšlenky před procesem psaní. Ukažte jim, jak pracovat s myšlenkovou mapou. Ta by měla obsahovat klíčová slova a nápady z daného tématu. Používání pojmových map žákům pomáhá lépe se orientovat v tématu, pochopit vzájemné vztahy a její tvorba je navíc velmi jednoduchá. Pro ilustraci ji zde použijeme k tématu „Kočky“. Na papír napište doprostřed slovo KOČKA (papír by měl být minimálního formátu A4). Nyní rozdělte papír na 4 stejně velké části a do každé sekce napište 4

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

podtémata, vztahující se k hlavnímu tématu (např. péče, krmení aj.) K těmto oblastem poté připisujte taková slova, která se týkají daných témat.

Na konci mapování by měli žáci své mapy představit a to tak, že uvedené 4 kategorie slouží jako odstavce a jeden odstavec navíc použije jako závěr.

Na komparaci různých událostí či postav se hojně využívají Vennovy diagramy. K přípravě těchto diagramů je potřeba nakreslení zpravidla dvou protínajících se kruhů, přičemž ve společné části protnutých kruhů budou společné prvky a ve vnějších částech kruhů budou informace kontrastní. To žákovi pomáhá zorganizovat si informace jednodušším způsobem. Když porovnáváte tři příběhy, použijte tři kruhy. Čím víc příběhů/postav/událostí porovnáváte, tím větší papír na tvorbu diagramů použijte.

Grafy se také používají na komparaci a kontrast nápadů. Použijte jeden sloupec k porovnání podobností a druhý k odlišnostem. Myšlenkové mapy mohou být užity i po každém příběhu nebo románu k zapsání základních elementů příběhu – prostředí děje, postav, zápletky, děje a rozuzlení.

157. Připravujte žáky na psaní. Před psaním příběhu se zeptejte žáků na následující otázky. Tím pomůžete formulovat a organizovat dějovou linii:

- Kdo je hlavní postava?
- Kdo další je v příběhu?
- Co chce hlavní hrdina dosáhnout v příběhu?
- Co se stane, když to hlavní hrdina udělá?
- Jak příběh končí?

Tyto jednoduché otázky napomůžou žákům sjednotit myšlenky a vytvořit základní nástin příběhu.

158. Vysvětlete důležitost začátku, středu i konce každého odstavce. Když píšete, používejte příslovce či příslovečná určení jako nejdříve, potom, nakonec, konečně. Pomůže to žákům v posloupnosti myšlenek.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Procvičujte použití příslovcí v žákovských skupinkách a používejte otázky „jak“ na to, jak to udělat, či jiné návody. Na nižším stupni základních škol můžete použít jednoduché příklady, např. jak si udělat svačinu, jak zavázat tkaničku. Na druhém stupni se žáci mohou pokusit o popis a prezentaci složitějších úkonů, jako: jak odpálit míček, jak si nanést make-up, jak správně stolovat nebo jak používat kameru.

159. Učte žáky opravám a editovacím jejich vlastních prací. Připravte si kontrolní seznam, který nalepte na nějaké viditelné místo (např. na zeď). Vytvořte jednoduchý kontrolní seznam a nalepte ho na zeď. Seznam musí být přizpůsoben ročníku žáka a jednotlivým cílům. Lze sem začlenit např. interpunkce, diakritika, chybějící slova/písmena, okraje, smysl vět atd. Jakmile žák pracuje se svým nebo třídním schématem, měl by vždy začínat přečtením celého textu a svojí pozornost by nejprve měl věnovat zaměřením pouze na jednu danou problematiku. Při prvním čtení by se nejdříve pozornost měla upínat k velkým písmenům, poté by se měl žák zaměřit na interpunkci až do té fáze, kdy má všechny položky ze seznamu splněné (po každém splněném kroku nechte žáka jít k seznamu a odškrtnout si splněnou část). Jakmile má žák celý text opravený, vypíše z něj počet přídavných jmen. Příběhy ve skupinkách pravidelně upravujte. Jako příklad přečtete jeden z příběhů třídy (neuvádějte autora) nebo vymyslete svůj vlastní příběh. Na něm můžete editaci zkoušet.

160. K monitorování chyb je vhodná metoda SPACE (Spelling – pravopis, Punctuation – interpunkce, Appearance – vzhled, Capitalization – velká písmena, Error analysis – rozbor chyb).

161. Zahrnujte reálné životní zkušenosti do motivace k písemnému projevu. Pomáhá to tvořit čitelnější a čistší text. Dopisy přáteli, děkované dopisy, žádosti o práci jsou všechno zkušenosti z každodenního života, které vám pomáhají vytvářet text srozumitelnější a čitelnější.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

162. Nechávejte žáky číst nahlas nebo nahrát celý příběh, když je hotov. Učte žáky zastavovat po konci každé věty. Spousta žáků by měla správně detekovat neukončené věty a gramatické chyby. Nechte žákům dostatečný čas pro korekce v jejich pracích.

163. Jelikož je psaný text jednou z forem komunikace, věnujte mu náležitou pozornost a nechte žáky podělit o své příběhy. Vzorové ukázky prací jiných žáků jsou velmi důležité, ale pamatujte na jednu zásadu a tou je, že pokud si žák vysloveně nepřeje číst svůj příběh před ostatními, nenuťte ho.

164. Povolte žákům využívat textové editory pro finální úpravy. Žáci si mohou sami zkontrolovat konečný text a nalézt poslední chyby pomocí počítače.

165. U některých žáků se musíte zaměřovat na kvalitu jejich práce, nikoliv na kvantitu. Když pracují posloupně na úvodních větách, detailech a závěrečné větě, dovolte žákovi vytvořit pouze jeden kvalitní odstavec namísto série nekvalitních.

166. Když vytváříte písemný test, používejte doplňovací formu. Příklad pro téma Ptáci by mohl být:

Můj pták je _____. Žije v _____. Má _____ barvu.

Žák může dopsat tolik detailů, kolik považuje za důležité. Tato metoda může být adaptována pro všechny ročníky.

167. Při psaní pomozte žákovi s formulací první věty v odstavci. Motivujte žáka, aby hledal detaily. Pro mladší školní věk začínejte s jednou větou úvodní a několika podpurnými větami s detaily. Na vyšším stupni můžete zadat pět až deset úvodních vět (znamená to pro žáky pět až deset odstavců). Záleží však na předmětu a na požadavcích třídy. Pro některé žáky modifikujte počet použitých písemných zdrojů, speciálně pro dyslektiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

168. Povolujte žákům prezentovat finální projekt v jiném formátu než písemném. Zkuste video, demonstraci či verbální formu. Můžete tak zlepšovat žákovy silné stránky.

5.1.3 Příprava před psaním

U některých žáků stejného věku jsou velké rozdíly mezi jejich schopnostmi psát. Někteří žáci mohou být stále ve fázi přípravného psaní. V tom případě mohou být paralelní nebo doplňkové aktivity v souladu s IVP. Nápady a strategie uvedené v kapitole Jemná motorika poskytnou doplňující péči pro tyto žáky.

169. Povolte žákům diktovat příběh vám jakožto dospělé osobě. Žák může trénovat hlasité čtení a obtahovat písmena jednotlivých slov.

170. Používejte žákovu slovní zásobu a kombinujte čtení, psaní a hláskování. Chtějte po žácích diktovat vám jednoduchý příběh. Rozdělte příběh do jednotlivých částí. Žák poté vloží každou větu zvlášť na proužek papíru. Proužky mohou být na konci složeny ve finální příběh. Věty na proužcích výborně fungují jako denní cíl a mohou být jednoduše opravovány a monitorovány. Když je příběh hotov, žák může na daném příběhu čtení procvičovat. Při změně pořadí proužků můžete snadno rozpoznat, jestli žák skutečně čte, nebo si příběh zapamatoval celý nazpaměť. Tento postup obvykle pomáhá žákům se učit číst jednoduchá slova. Když je žák obeznámen s příběhem, vytvořte audiozáznam. Žák tak může následovně cvičit čtení společně s audiozáznamem.

171. Získejte sešity se zvýrazněnými linkami (písanky). Žákům je tak umožněno zkoušet psanou formu písmen, popřípadě slov. Pokud pracujete na vyšším stupni, zjistěte od učitelů z nižších ročníků, co je na škole k dispozici. Pište také otázky a žákovy odpovědi obyčejnou tužkou. Žák poté může kopírovat linii

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

písmen fixou a „kreslit“ slova. Použijte barevné tužky pro několikanásobné obtahování.

172. Zkoušejte s žáky opisování z tabule. V tomto případě výsledek jednoho žáka může být odlišný od výsledků zbytku třídy. U tohoto žáka může být cílem jen psaní, zatímco ostatní žáci mohou být pověřeni vypracovat úlohu na tabuli, tudíž se jedná o rozdělenou činnost. Několik žáků z tabule pouze opisuje text, zbytek pracuje s textem jako s úlohou.

173. Pokud se od žáka v úloze očekává písemná odpověď, dovolte mu odpověď i ilustrovat obrázkem.

174. Používejte obtahování, popřípadě omalovánky. Začínějte na větších tvarech.

175. Používejte šablony k podpoře jemné motoriky. Přínosné jsou šablony písmen i číslic.

176. Nechávejte žáky reprodukovat jednoduché objekty dle předlohy. Začínějte s tučně vytvořenou čarou po čerchované a tečkované formu a nechte žáka tečky spojovat.

177. Využijte čas k praktickému formování písmen. Používejte plastelínu, písek, podnosy, špejle apod. Pro některé žáky bude nutné je podnítit, navigovat, popřípadě jim prakticky napomáhat. Pokud je volný asistent nebo dobrovolník, mohou žáka přímo instruovat a dodávat mu motivaci.

178. Vyplňujte s žáky tečkovací obrázky. Můžete použít jak písmenkové, tak obrázkové.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

179. Pracujte na zlepšování jemné motoriky žáků. Vhodné aktivity mohou být navlékání korálků, zasouvání do děrovaných desek, vyšívání, tkaní, stříhání nebo modelování.

5.1.4 Obtížnosti pravopisu

Pravopis je složitý pro nespočet žáků. Představte si, s kolika složitostmi se žáci setkávají. Nastavte pozitivní příklad pro žáky, kteří často hledají ve slovníku spisovné češtiny neznámá slova. Vysvětlete jim také využití slovníku synonym. Ve třídě by měl být dostatek zdrojů k nalezení správného pravopisu. Pokud je to možné, sežeňte několik úrovní slovníků spisovné češtiny i slovníků synonym. Představte žákům často chybně psaná slova. Naučte žáky používat gramatické korektury na počítači.

180. Na první pohled může práce plná pravopisných chyb vypadat jako nedostatek kreativity. Povolte žákovi psát foneticky. Nechte žáka vám přečíst text, pokud to bude nutné. Opravte s žákem daný text. Povzbuzujte žáka při každém, i neúspěšném pokusu.

181. Zaříd'te žákovi osobní seznam slov, kde často chybuje. Pokaždé, když se žák zeptá, jak se slovo píše, odkažte ho na slovník, popřípadě jiný zdroj a následně ať si slovo zapíše do seznamu. Žáci velice často chybují ve stejných slovech, proto při využití vlastního seznamu si je rychleji zapamatují.

182. Povolte žákovi nahrát si odpovědi a napsat je až později, když si bude jistý. Povzbuzujte žáky, ať využívají slovníky a slovníky synonym.

5.1.5 Problémy s jemnou motorikou

Někteří žáci jsou neuvěřitelně kreativní a mají úžasné nápady. Zhoršené motorické kompetence pro mnohé znamenají komplikace a frustrace, když se snaží

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

převádět své myšlenky na papír. Namísto otevřenosti a plynulé kreativity se žák může vyjadřovat v krátkých rozvlákněných větách jako vlastní kompenzaci své motorické úrovně. Zajímavé je, že když se odstraní bariéra v psaní, tak tito žáci začínají být jedni z nejreaktivnějších vůbec.

183. Kontrolujte žákovy psací potřeby. Umístěte na jeho pero protiskluzové držadlo (popřípadě obstarajte dysgrafické psací potřeby). Pokud se žákovi často papír nebo sešit po lavici hýbe, přilepte mu ho k lavici páskou. Pro starší žáky je možné použít psací podložku.

184. Opatřete různé velikosti linkovaných papírů. Začněte na širokých linkách a pomalu je zjemňujte, když žák není schopen používat linky úměrné jeho ročníku. Pokud není možné danou velikost linek zakoupit, vytvořte potřebnou velikost manuálně a opatřete si kopie.

185. Piště žákovy příběhy nebo odpovědi tužkou, aby si je mohl obtáhnout fixem nebo pastelkou. Pro finální verzi pobídněte žáka k použití gumovacího pera.

186. Dávejte žákům detailnější pohled na opisovaný text, než mají z při opisu z tabule. Jestliže má s psaním problémy starší žák, povolte mu jako alternativu počítač sloužící jako kompenzační pomůcka.

187. Dejte žákům kartu s malou abecedou v psané formě. Mohou se tak kdykoliv podívat na správně napsaná písmena. Dovolte používat jak psací, tak tiskací písmo.

188. Pokud je to nutné, předepisujte žákovi pracovní úlohy. Rodiče by měli být informováni o očekáváních z domácích úkolů. Dejte rodičům najevo, kdy má žák domácí úkol ručně napsat a kdy k němu může využít počítač.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

189. Modifikujte délky úkolů. Pokud je úkol příliš dlouhý, rozkouskujte ho do sekcí a dovolte žákovi dodělat rozpracovanou část. Jeden úkol může být průběžně dokončován několik dní.

190. Hodnoťte kvalitu namísto vytvořené kvantity. Když se dokončuje kvalitní práce, dejte žákovi dostatek času ke kompletaci finálního úkolu.

191. Zajistěte žákovi práci na počítači nebo notebooku při dlouhých samostatných pracích.

Shrnutí

Během výuky lze dojít k úlohám, které mohou být jednoduše upraveny z důvodu snadnější adaptace žáků do třídy. Ne vždy musí nutně žáci vyplnit celý test, ale různými pomůckami či zjednodušeními můžeme dojít ke stejným výsledkům jako se žáky bez speciálních vzdělávacích potřeb. V této kapitole jsme zmínili pár bodů, které vám pomohou determinovat význam každodenních aktivit a následně vám poskytují inspiraci k jejich adaptaci pro žáky se SVP.

Otázky

- 1) Co může být příčinou chybného vyplnění testu?
- 2) Jaké jsou vhodné otázky pro správnou determinaci vhodnosti daných aktivit?
- 3) Jaké si vybavíte rady pro žáky, kteří jsou nízko motivovaní k vypracování každodenních aktivit?
- 4) K čemu mohou sloužit poznámkové listy a jak mohou být nápomocny v dané problematice?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkoly pro samostatnou činnost

- 1) Zkuste si sami vybrat test/cvičení/činnost, která vám umožní ilustrovat odpověď namísto písemného projevu. Vypište poté, zda i tady jste se potýkali s problémy a jaký vliv měla tato změna na vaši motivaci při plnění úkolu.
- 2) Vymyslete co nejvíce aktivit a každodenních úkolů, které mohou žáci vykonávat společně a které budou ku prospěchu žákovi se SVP i žákovi bez nich.

Doporučená literatura

- WILDOVÁ, R.; ed. *Aktuální problémy didaktiky prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2002. 106 s. ISBN 80-7290-103-6.
- MLČÁKOVÁ, Renata. *Grafomotorika a počáteční psaní*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 223 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2630-4.
- OPATŘILOVÁ, D.; ZÁMEČNÍKOVÁ, D. *Možnosti speciálně pedagogické podpory u osob s hybným postižením*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 180 s. ISBN 978-80-210-4575-0.
- LIPNICKÁ, M. *Rozvoj grafomotoriky a podpora psaní: preventivní program, který napomáhá předcházet vzniku dysgrafie*. Překlad Jana Křížová. Vyd. 2. Praha: Portál, 2015. 62 s. ISBN 978-80-262-0880-8.
- JUCOVIČOVÁ, D.; ŽÁČKOVÁ, H. *Dysortografie*. 1. vyd. Praha: D + H, 2008. 68 s., [8] s. barev. obr. příl. Metody reedukace specifických poruch učení. ISBN 978-80-903869-4-5.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- ANDERLIK, L. Cesta k inkluzi: úvahy z praxe a pro praxi. 1. vyd. Praha: Triton, 2014, 210 s. ISBN 978-80-7387-765-1.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

6 Matematika

„Konstanta pro jednoho je proměnná pro jiné.“

Suzan Gerhart

„Čekejte to nejlepší, plánujte to nejhorší a buďte připraveni na překvapení.“

Denis Waitley

Cíle kapitoly

- Dozvědět se, jak nejlépe hodinu matematiky přizpůsobit potřebám dětí s PNO.
- Být obeznámen s problémy a nevýhodami tradiční hodiny matematiky.
- Seznámit se s obecnými výukovými strategiemi, které mohou být využity nejen v matematice.
- Osvojit si některé rady, které mohou napomoci ke zvýšení motivace žáka s PNO.
- Zvětšení povědomí o možnostech aplikace matematických úloh na konkrétní příklady, se kterými se dítě může kdykoliv setkat.
- Provést zjednodušený zápis slovní úlohy či jinak být schopen modifikovat text k potřebám žáka.
- Být schopen povést konkrétní aktivitu za pomoci asistenta při normální práci ve třídě.
- Adaptovat správně matematické úkoly, které vedou k usnadnění učiva u dětí se SVP.
- Naučit se správně používat některé žákovské pomůcky, které mohou být použity při hodině matematiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Klíčová slova

Obecné výukové strategie, děti s PNO, matematika, vizuální demonstrace, kalkulace, paralelní matematické aktivity, žákovské pomůcky, matematika hmatem.

6.1 Matematika

Existuje nemalé procento žáků, kteří potřebují speciálně pedagogickou péči pro matematiku a její aplikace. Jejich potíže se mohou projevovat několika způsoby. Pro žáky bývá problém komplex slov ve slovních úlohách nebo zapamatování si matematické slovní zásoby a často bývá pod jednou otázkou zahrnuto několik dalších číselných operací. Žáci bývají nuceni si často zapamatovat materiály mechanicky jako fakta. Matematika je odlišná, založena na předchozích znalostech žáka. Pokud jsou nedostatečné, nová látka se učí velmi obtížně. Často je od žáků očekáváno opisování matematických prvků z tabule. Zde může být problém s vizuální diferenciací, popřípadě dysgrafií. Pro mnoho žáků je problém seřadit po sobě jdoucí čísla nebo opsat čísla dle předlohy, když se k sobě nevztahují. Vliv na matematiku mohou mít audiovizuální diference, přemísťování informací z krátkodobé do dlouhodobé paměti apod.

Někteří žáci pro pochopení a naučení některých matematických operací potřebují předměty, se kterými budou moci manipulovat. Pokud žák pracuje tímto způsobem, nechte ho nejdříve manuálně „demonstrovat“ a poté formulovat danou matematickou operaci. Pokud žák získá výsledek, je podvědomě nucen ho chvíli držet v krátkodobě paměti, než jej následně zapíše do sešitu. Je důležité si uvědomit, že se setkáte s velkým množstvím žáků, kterým dělá udržení informace v krátkodobě paměti veliký problém, a proto buďte trpěliví. Pro určité procento žáků je manipulativní způsob počítání matoucí neboť nevidí spojitost mezi konkrétním předmětem a aktuálně řešeným problémem.

Samozřejmostí je nejdříve analyzovat kurikulum použité v dané třídě. Na prvním stupni je matematika denní rutinou, ale IVP poskytuje minimální čas na mechanické učení a praktické aktivity. Aby se žáci ztotožnili s matematickými pojmy, je třeba neustálého opakování v následujících hodinách. Pro žáky se

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

znevýhodněními je však často pro opakování nedostatek času. Ve vyšších ročnících může být problém s nedostatkem znalostí základních matematických funkcí. Pokud žák nezvládne operaci sčítání a odčítání, nemůže logicky zvládnout ani složitější operace jako jsou násobení a dělení.

Když ve třídě vyučujete matematiku žáků s handicapem, nahlédněte do kapitol Denní úlohy a Testové metody. Obě kapitoly pro vás mohou být přínosné a dají se snadno adaptovat pro oblast matematiky.

6.1.1 Výukové strategie v obecné rovině

Mnoho žáků s problémy v oblasti kognitivního myšlení mívá problémy s pochopením abstraktna. Zkuste tedy matematiku vykládat tak, abyste do konkrétních témat a operací mohli promítnout situace z reálného života. Tento přístup může žákům pomoci s pochopením smyslu daného příkladu. Výborným nápadem je např. vytvoření seznamu každodenních aktivit, při kterých žáci nevědomě matematiku používají. Jakmile poté doučíte novou látku, můžete s žáky na tento seznam odkázat a vysvětlit jim tak, k čemu všemu se jim nabyté znalosti hodí. Tento seznam samozřejmě průběžně aktualizujte. Zde jsou některé nápady jak demonstrovat denní užití matematiky.

Procenta: Slevy na produkty v obchodech, úroky na spořicí účet, statistiky lokálního sportovního týmu.

Grafy: Grafy výsledků jednotlivých testů, srážky v měsíci, analýza jídelních zvyků spolužáků pomocí sestavení grafu zkonsumovaného jídla během stanoveného období.

Sčítání, odčítání a desetinná čísla: Vedení a zůstatek na běžném a spořicí účet.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Měření: Výpočet množství použitých potravin v oblíbených receptech, měření délky třídy.

Čas: Jízdní řády, televizní programy nebo výpočet pracovní doby rodičů.

193. Když vyučujete novou matematickou látku, nedělejte si starosti se správností výpočtů. Nejdřív uče správný postup a ujistěte se, že mu všichni žáci porozuměli. Používejte diagramy, grafy a praktické materiály.

194. Důležité a matematické termíny neučte žáky najednou, ale rozdělte je. Můžete si vyrobit matematický slovník. Při vysvětlování nových termínů uvádějte názorné příklady, používejte barvy, kreslete, abyste žákovi pomohli k pochopení všech souvislostí.

195. Nezapomínejte na používání názorné demonstrace, obzvláště pak při výkladu těžších či abstraktních pojmů.

196. Používejte barevné křídly nebo fixy při vykládání nové látky. Pomůže to žákům zaměřit pozornost na důležité body.

197. Většina učebnic matematiky používá na jedné straně příklady s různými početními úkony. Obecný příklad může být nakombinované sčítání a odčítání. Nechávejte žáky nejdřív vypočítat jeden příklad, zvýraznit ho a pokračovat dalším. Příklad může být $2 + 3 - 2 = 2 + 3 (5) - 2 = 3$

198. Dávejte příklady do skupin. Učte žáky postupně, znalost po znalosti. Pokud samostatná práce zahrnuje několik typů matematických operací, dostatečně s žáky zopakujte veškeré možnosti, které se budou v úkolu objevovat.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

199. Upozorněte žáky na podobnosti mezi matematickými operacemi. Hledejte vhodné předlohy, jak žákům názorně ukázat danou podobnost. Pomůže to žákům upevnit představu o daných jevech.

200. K počítání zkoušejte využití nápomocných předmětů (pokud je to v daném případě aplikovatelné). Když vytváříte prakticky matematickou situaci, vysvětlete žákům postupně každý krok. Pozorně žáky poslouchejte, můžete tak pochopit jejich myšlenkové pochody a snadněji analyzovat důvody, proč si danou látku obtížněji osvojují.

201. Až s žáky narazíte na číselné řady, vytvořte si jednu takovou přímo na zemi ve třídě. Žáci po ní poté mohou chodit a lépe se tak naučí správný směr, kterým se po ose pohybuje.

202. Ukažte žákům, jak mohou používat číselnou řadu na různé matematické operace ve skupině. Může to pomoci žákům, kteří čísla zaměňují. Jistě se setkáte i s žáky, kteří nebudou chtít s osou pracovat kvůli studu (např. starší žáci). V takovém případě jim ukažte, že místo připravené osy mohou použít například pravítko.

203. Když učíte kalkulace s penězi, je lepší využít pravé peníze. Pro žáky s horší vizuální diferenciací je velice obtížné rozeznat jednotlivé mince, pokud jsou na obrázku. Vytvořte výuku formou scénky v obchodě, kdy žáci mohou nakupovat bankovkami. Mohou nakupovat veškeré vybavení ve třídě – židle, stoly, tužky, papíry, pera apod. Když věci do obchodu vrátí, dostanou peníze zpět. Denně se mohou ceny měnit. Další možností je přinést žákům katalog potravin a nechat je vytvořit nákupní seznam a potraviny nakoupit.

204. Nechávejte dost místa při vytváření pracovních listů, žáci tak nemusí nikam přepisovat informace.

205. Používejte počítače namísto časově omezených písemných testů. Množství úloh a čas na vypracování mohou být přednastavené v daném výukovém

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

plánu. Pro některé žáky můžete čas zdvojnásobit, dát méně příkladů, popřípadě zmírnit známkování. Žáci také nepotřebují tolik času na přípravu či psaní a zvykají si na práci s počítačem.

206. Další úlohu můžete vytvořit na počítači, zadat úpravu výsledků do grafů. Hledejte možná vylepšení. Psané testy na čas mohou být pro mnohé žáky s handicapem frustrující.

207. Často s žáky opakujte již naučené. Každou hodinu začínejte s tím, co jste dělali minule. Jako učitel budete moci rozpoznat, jestli si všichni zapamatovali látku z předešlých dní a operativně reagovat. Například znovu učivo vysvětlit. V matematice je důležitější než kde jinde stavět nové poznatky na poznacích již dříve osvojených.

208. Většina žáků s určitým postižením či narušením potřebuje okamžitou zpětnou vazbu. Vynikajícím způsobem k opakování a upevňování učiva jsou matematická centra.

Obchod: V tomto centru lze vytvořit, jaký obchod chcete: supermarket, hračkářství, večerku, potraviny aj. Vytvořte s žáky letáky, katalogy z jednotlivých obchodů. Pokud máte ve skupině/trídě starší žáky, můžete je nechat vyrobit slevové poukazy nebo objednávací formuláře. Ve větších obchodech můžete pracovat i s měsíčními splátkami a úroky.

Centrum pro domácí vybavení: Pro práci v tomto centru si musíte s žáky nejdříve donést letáky a katalogy z obchodů s bytovým vybavením. Žáci si mohou zařizovat své vlastní vysněné pokoje nebo domy (vždy jim přiřadíte rozpočet).

Pro procvičení geometrických kompetencí si mohou žáci zkusit vybavit svůj pokoj tak, aby se do něj dané kusy nábytku vešly. Mohou vytvářet i nákresy jejich pokojů či celých domů.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Počítačové centrum: Centrum zahrnuje matematické plány pro žáky a plány zahrnující aktuální matematické problémy. Můžete vytvořit registrační list a časoměřiče hlídající vymezený čas, aby mohli participovat všichni žáci.

209. V případě, že pracujete se slovními úlohami, upravte je do co nejjednodušší podoby. Vyvarujte se nepřehledných formátů a zbytečných informací, které žáci k řešení úlohy stejně nepotřebují. Učte nalézt klíčová slova potřebná k řešení dané úlohy. Následující rady mohou být nápomocné při vyučování slovních úloh:

Nejdříve si nechte od žáků úlohu přečíst a determinovat otázku.

Znovu přečtěte úlohu, hledejte klíčová slova. Klíčová slova mohou znít: dohromady, zbývá, utratil, stojí, zůstatek.

Pokud je to možné, znázorněte problém graficky.

Proveďte zápis a před samotným řešením zkuste odhadnout výsledek.

210. Vytvořte si seznam základních oblastí matematiky. Použijte seznam k určení obtížnosti každé tematiky a podle seznamu přiřazujte studentům příklady korespondující s jejich rozumovými schopnostmi a matematickými kompetencemi. Hledejte průběžné chyby v žákovských samostatných pracích. Pokud má nějaký žák zřetelné problémy s určitou úlohou, nechte ho verbálně formulovat každý krok ve výpočtu příkladu. Někteří žáci chybují, protože omylem na některý krok zapomenou nebo udělají krok nesprávný. Chyby se obvykle vyskytují v následujících oblastech: nedostatek faktů, špatně zvolené početní operace nebo neefektivní strategie výpočtu.

6.2 Paralelní matematické aktivity

Někteří žáci nejsou a nikdy nebudou schopni plnit stejný vzdělávací plán jako zbytek třídy. Tyto žáky je důležité informovat o každých cílech, které jsou v individuálním vzdělávacím plánu. Pokud máte ve třídě výpomoc, může žák pracovat s určitým doplňujícím materiálem korespondujícím s momentální aktivitou

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

probíhající ve třídě. Níže jsou uvedeny některé aktivity, které mohou být prováděny s asistentem, případně s dobrovolníkem, při normální práci ostatních ve třídě.

211. Rozhodujte, jestli daná látka je nebo není „životně“ důležitou a potřebnou znalostí. Důležité znalosti a schopnosti jsou pro žáka takové, které mu napomohou žít nezávislý samostatný život.

212. Ve třídě mějte po ruce vždy materiály, které mohou vypracovávat všichni žáci samostatně. Tyto úlohy dávejte do jedné přihrádky – koše. Všichni žáci by měli vědět, kde se daný koš nachází. Koš může obsahovat kostky, kalkulačku, kartičky s úkoly, aktivity s hodinami, puzzle a klasifikovatelné aktivity. Všechny tyto aktivity by měly být sestaveny tak, aby je žáci mohli plnit samostatně.

213. Vytvořte doplňující materiály ve stejném oboru, který momentálně probíráte se zbytkem třídy. Například pokud se třída učí sčítání pod sebe, žák může vypracovat jednoduché úlohy na sčítání. Tak je možné, aby žák s PNO byl stále začleněn v kolektivu, pracoval se stejnými obrazovými materiály, byl stejným způsobem motivován, byly mu pokládány stejné dotazy aj. Učitel musí otázky a samotný výklad pouze přizpůsobit, protože žák s PNO pracuje na odlišném zadání.

214. Zajistěte korelaci mezi cíli (ŠVP). Pokud je žakovým cílem rozeznávání písmen, použijte třídní samostatnou práci nebo učebnici pro opakování. Např. pokud žáci počítají příklady v učebnici, žák s PNO je může z téhož cvičení opisovat do sešitu.

215. Objednejte doplňující texty pro žakovu přímou výuku. Dle tohoto textu může žák samostatně pracovat, když vyučující vysvětluje žákům denní látku.

216. Kupte levné knihy s vytečkovanými obrázky ke spojování. Tyto aktivity pomůžou žákovi v rozeznávání číselné řady.

217. Pracujte na psaní čísel s použitím obtahování, modelování nebo šablon.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

218. Vytvořte s žáky sady kartiček s čísly. Používejte karty k vytváření chronologických číselných řad. Řazení může být vzestupné i sestupné nebo se může pouze zkoušet rozeznávání číslic.

219. Žákovi ke kartám číslic přiřadíte matematické znaky. Žák tak může na lavici vytvářet příklady a poté je opisovat do sešitu.

220. Shánějte mušle, korálky, semínka, různé druhy těstovin a dávejte je do krabic. Použijte kolekci k rozeznávání a třídění předmětů.

221. Používejte kartony od vajec na třídění různých druhů a vytvořte tím skupiny prvků. Na tomto konceptu můžete jednoduše vysvětlit sčítání a odčítání.

222. Učte žáky používat kalkulačku. Povolte žákům vyplnit některé úlohy s kalkulačkou. Žáci s PNO tak budou moci počítat stejné příklady jako ostatní a to je pro ně nejlepší motivací.

223. Kompletujte žákovy dokumenty v chronologickém pořádku.

224. Koordinujte žákovu hodnocení, denní úkoly a motivujte žáky v hlavní hodině matematiky odměnami.

225. Vytvořte hry, které žák s PNO může hrát s ostatními žáky ve třídě. Aktivity mohou být jednoduše přesměrovány na matematiku, jak bylo zmíněno v radě č. 259. Měňte skupiny.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

6.2.1 Adaptace matematických úkolů

226. Na žákův pracovní list udělejte barevné šipky, které napovědí žákovi, jakým směrem má pracovat. Žáci často mění směr a snaží se v matematice počítat zprava doleva.

227. Rozdělte sloupce příkladů čarou. Žák tak rozezná příklady, které má konkrétně zpracovávat a nebude si plést sloupce.

228. Zakroužkujte nebo zvýrazněte jeden sloupec. Žák tak bude vědět, kterým začít.

229. Žákovi pomozte v orientaci ve sloupcích. Otočte linkovaný papír tak, aby linky byly vertikálně na místo horizontálně.

230. Od vydavatele sežeňte pracovní listy, do kterých může žák přímo psát. Žák se tak nezatežuje složitým přepisováním a může vyplňovat příklady přímo do materiálu. Stráví tak více času nad počítáním.

231. Pokud není možné sehnat text od vydavatele, zvětšete texty, aby bylo možné je kopírovat a použít stejnou metodu.

232. Když řešíte problém, nesoustřeďte se pouze na finální výsledek, ale zdůrazňujte také jednotlivé kroky, které vedou k řešení dané úlohy. Spousta žáků se aktivně nezapojuje, protože se bojí, že budou mít špatný výsledek.

233. Čísľujte kroky ve slovních úlohách. Zvýrazňujte důležitá slova.

234. Povolujte žákům používat tabulky a kalkulačky, pokud již ovládají sčítání, odčítání, násobení a dělení.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

235. Pokud žáci užívají sčítací nebo násobící tabulky, vytvořte si s nimi výstřížek ve tvaru „L“. Ten jim pomůže lépe se orientovat v tabulkách a nalézt v nich správnou hodnotu.

236. Zvažujte věci předem. Někteří žáci si jednoduše zapamatují základní fakta, takže nechte dostatek času, než jim povolíte kalkulačky. Pro některé může být zapamatování si extrémně složité, proto jim můžete povolit kalkulačky hned na začátku.

6.2.2 Pomůcky žáků

237. Jakmile narazíte na komplikovanější operace, zkuste vypsát detailní postup jednotlivých kroků jako vzor pro žáky, který pak mohou použít. Zkuste takový model použít přímo vedle konkrétního příkladu. Žáci tak mohou vidět rozdíly mezi praktickými kompetencemi a konkrétním příkladem.

238. Zkuste vyrobit jakousi brožuru, kterou budete používat jako matematickou příručku. Ta by měla obsahovat vzdělávací matematické koncepty. Žák do této brožury může nahlédnout, když je zmatený z určitého příkladu. Měl by obsahovat základní matematický slovník a vizuální pomůcky pro každý krok operace.

239. Přikládejte číselnou řadu do učebnic nebo do lavic. Pomůže to při odčítání, sčítání a při psaní číslic. Pomůže to také žákům, kteří mají dysgrafické obtíže a otáčejí číslice.

240. Naučte žáky používat ciferník hodinek jako číselnou řadu do dvanácti. Pomůže to žákům, kteří odmítají mít číselnou řadu na lavici.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

241. Vytvořte pro třídu velkou číselnou řadu s dvěma šipkami. Jedna bude ukazovat doprava jako sčítání a druhá doleva jako odčítání. Pomůže to žákům zautomatizovat základní koncept matematických operací.

242. Nezakazujte žákům používání razítek s čísly či počítačů, pokud jim dělá psaní číslic výraznější problém.

243. Povolte žákům používat kalkulačku pro všechny matematické operace, jakmile již jednou pochopili mechanické počítání.

244. Používejte nalepovací poznámky k udržení místa v textu.

245. Matematika hmatem /Touch Math/ je pomůcka pro žáky, kteří mají potíže s výpočty. Když se podíváte na obrázek, všimnete si, že na každé číslici jsou umístěny tečky podle hodnoty čísla. Žáci tak vidí nejenom číslice, ale i počet teček a má tedy konkrétní představu o hodnotě čísla. Matematika hmatem může být použita při různých matematických operacích.

TouchMath [online]. Innovative Learning Concepts Inc. Colorado Springs. 2013,
dostupné z

<http://www.touchmath.com/index.cfm?fuseaction=eflash.12122012>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Shrnutí

Jedním z předmětů, kterému je potřeba věnovat zvýšenou pozornost, je matematika. Mnoho dětí nejen se SVP je často hned na počátku učení od matematiky odrazeno příliš sofistikovanými příklady či zdlouhavými výpočty. Tato kapitola má za cíl usnadnit dětem matematické úlohy a tím pádem zvýšit jejich motivaci, která pramení z pochopení dané problematiky. Nejdůležitější složkou je nalezení smyslu, proč se děti vůbec musí učit matematické postupy a výpočty. Je důležité jim dokázat, že to, co se naučí ve škole, mohou použít v každodenním životě.

Je spousta metod, kterými můžeme matematické příklady dětem ulehčit. Základem je ale analýza kurikula použité v každé třídě, neboť v tomto předmětu je více než důležitá návaznost učiva. Ke správnému osvojení učiva zmiňujeme určité obecné výukové strategie, které mimo jiné staví na myšlence demonstrace denního užití matematiky.

Dále se setkáte s paralelními matematickými aktivitami, které svým způsobem nahrazují či doplňují činnost žáka se SVP. Je k nim obvykle potřeba asistent či zvolený pomocný spolužák (peer), neboť jejich účel je co nejvíce udržet tempo se zbytkem třídy. Mezi zmíněné rady patří i časté odkazování na doplňující materiály, které dnes není problém získat, vypůjčit či zakoupit.

Doplňující materiály spadají také do kolonky žákovských pomůcek, které mají mnohem širší spektrum. Mnoho věcí se dá také jednoduše vyrobit ať už s pomocí samotného žáka či bez něj, ale mezi základní pomůcku patří kalkulačka či samotný počítat. Naším cílem je vždy žáka dostatečně motivovat k vyřešení úlohy a tyto často méně žádané pomůcky nám v tomto případě mohou velmi pomoci.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Otázky

- 1) Proč je důležité žákovi dokázat smysluplnost matematických úloh tím, že je převedeme do každodenních činností?
- 2) S jakým matematickým problémem se většinou setkáváme ve vyšších ročnících?
- 3) Na jakých obyčejných činnostech byste vysvětlili funkci grafů?
- 4) Jaké další pomůcky, které nejsou zmíněny v textu, se dají použít při práci v matematice na nižších stupních ZŠ?
- 5) Zamyslete se nad výhodami a nevýhodami použití kalkulačky u dětí se SVP.

Úkoly pro samostatnou činnost

- 1) Vyberte si slovní úlohu z vaší používané učebnice a pokuste se jí upravit pro potřeby dítěte se SVP. Jaké předměty byste mohli použít k demonstraci slovní úlohy?
- 2) Pokuste se vytvořit příklad slovníku matematické terminologie – co bude obsahovat, které termíny je potřeba si zapsat a které nikoliv, jaké obrázky ho mohou doprovázet, atd.?
- 3) Pokuste se vytvořit přípravu na jednu hodinu matematiky, ve které zohledníte i dítě se SVP tím, že pro něj upravíte jednotlivé činnosti.
- 4) Podívejte se do RVP Matematiky určené pro 8. ročník. Které z témat je možné upravit či kompletně vynechat pro žáky se SVP?

Doporučená literatura

- HÁJKOVÁ, V.; STRNADOVÁ, I. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 217 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3070-7.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- POKORNÁ, V. ed. *Inkluzivní a kognitivní edukace: sborník přednášek*. Překlad Věra Pokorná. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2006. 388 s. ISBN 80-7290-258-X.
- *Jak učit matematice žáky ve věku ... let: sborník příspěvků celostátní konference: Litomyšl ...* [Praha]: Jednota českých matematiků a fyziků, Matematická pedagogická sekce, [2002?]
- HOŠPESOVÁ, A. et al. *Matematická gramotnost a vyučování matematice*. Vyd. 1. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, 2011. 231 s. ISBN 978-80-7394-259-5.
- NOVÁK, J. *Dyskalkulie: metody rozvoje základních početních dovedností*. Vyd. 4., přeprac. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2010. 2 sv. (39, 71 s.). ISBN 978-80-7311-107-6.
- AAMR: *Mental retardation. Definition, classification, and System of Supports*. Washington, 2002. ISBN 0-940898-82-9. In HÁJKOVÁ, V., STRNADOVÁ, I.: *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada, 2010. 217 s. ISBN 978-80-247-3070-7.

7 Organizace

„K docilení toho, co chcete, PŘESTAŇTE dělat to, co nefunguje!“

Dennis Weaver

Cíle

- Zorganizovat prostředí třídy, ve které se žáci pohybují pro nejsnazší přístup k různým materiálům.
- Vytvořit barevně odlišené desky a složky pro dané předměty.
- Určit a připravit konkrétní místo pro odevzdávání hotových úkolů.
- Domluvit si s žáky konkrétní dny měsíce, které budete věnovat kontrole všech pomůcek a nezbytných potřeb pro běžný školní chod.

Klíčová slova

Organizace, plány, složky, strategie, úkoly.

7.1 Organizační schopnosti

„Nemůžu najít svůj domácí úkol. Víím, že jsem si ho sem dával! Víím to, dal jsem ho tam!“ Zní to povědomě?

Žáci s PNO mohou udělat domácí úkol, když je adaptován k jejich specifickým potřebám, ale velice často je úkol ztracen nebo zapomenut. Někteří žáci mají vážné problémy s organizací času, popřípadě se zbytkem jejich psychických funkcí. Někteří se zdají být zmatení, protože nedokážou následovat verbální nebo psané pokyny.

Tato kapitola se zaměřuje na organizaci psychického prostředí žáka.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

7.2 Jak organizovat třídu...?

Každý kantor by měl úspěšně zvládat organizaci své třídy. Měl by přemýšlet o tom, jak správně časově rozložit aktivity v hodině a jaké aktivity vybrat, aby splnil zadané cíle. Pomohou k tomu otázky typu: „Je má třída zorganizovaná?; Mám rozříděny své pomůcky, materiály a knihy?; Mám označené místo určené pro úkoly či samostatné práce?; Jak při výuce správně uspořádat lavice?; Má kde sedět odborník či asistent?“. Z těchto otázek byste si měli být schopni udělat obrázek o efektivnosti uspořádání vaší třídy. Všechny děti potřebují řád a chaos a nepořádek je pouze rozptyluje – proto radíme nastolit nějaký řád, na který si děti zvyknou.

246. Dejte žákům do třídy zjednodušenou mapu školy. Očíslujte a zvýrazněte lokace tříd a nejpřímějších tras, které žáci využívají.

247. Pište na tabuli denní či hodinový plán, který však budete schopni plnit a dodržovat. Opět se zde dostáváme k situaci, kdy je důležité děti naučit řádu, k čemuž nám tento plán pomůže. Děti tak vědí, co je tu hodinu/den čeká a mají čas se na aktivity připravit. Doporučujeme děti perfektně naučit hodiny, neboť mnoho domácností používá čas pouze digitální.

248. Organizujte třídu. Vytvořte specifické místo pro umístění samostatných prací, dlouhodobých prací a připravte místo, odkud žáci mohou brát připravené domácí úkoly.

249. Vytvořte třídní pravidla a pečlivě je dodržujte. Pokud je to možné, dodržujte přestávky a časová rozmezí každý den. Dodržujte také čas určený k přípravě dětí na práci s pomůckami.

250. Obarvěte složku každého předmětu jinou barvou. Pokud je to možné, koordinujte barvy s barvami učebnic k danému předmětu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

251. Ponechte všechny žákovy pomůcky v centrální oblasti lavice. Jednoduše rozhodněte, co bude žák potřebovat. Zbytek mu uklid'te.

252. Zařid'te, aby se žáci nemuseli otáčet na tabuli, když sedí.

7.3 Žákovská organizace

253. Používejte barevné desky, na každý předmět jinou barvu. Nechávejte žákům pera, tužky, papíry a ostatní důležité pomůcky ve zvláštní složce.

254. Pokud jsou složky pro žáky matoucí, používejte kroužkové bloky. Mějte veškeré složky a papíry v těchto blocích. Dejte žákům instrukce, aby měli úkoly taktéž v deskách, dokud není čas k odevzdání.

255. Nechávejte žáky uklízet skříňku a věci minimálně jednou týdně. Organizujte papíry na tři hromádky: uložit do složky, vzít domů, vyhodit. Nechat ostré tužky, vyhodit staré (nebo je vzít domů).

256. Vytvořte žákům nálepky předmětů na jejich desky. Pomůže to žákům dávat materiály do správných desek.

257. Použité barevné kódování i na úkoly. Nechte žáky zakreslit roh úkolu barvou předmětu. Nebude se stávat, že se úkol ztratí mezi ostatními předměty.

258. Žáci často potřebují naučit, jak věci organizovat. Nebojte se diskutovat s dětmi o správné organizaci věcí či o samostatných strategiích organizace. Můžete přejít do situační výuky a samotné strategie si při vhodné hodině vyzkoušet.

259. Používejte domácí knihu nebo úkolníček. Vysvětlete rozdíl mezi „udělej“ a „udělej do“ (v angličtině do a due). Naučte žáky řadit úkoly podle množství času,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

který na úkol mají. Někteří žáci potřebují denní, týdenní či měsíční kalendář k pochopení konceptu času.

260. Když vytváříte projekt, napište přibližný čas potřebný k vypracování úkolů. Pokud plánujete komplex úkolů, žádejte jejich odevzdání do určitého data.

261. Vytvořte žákovi složku – Úkoly pro dnešek. Pomůže to žákovi v psaní upomínek.

262. Použijte spolužáky k monitorování úkolů. Spolužák může žákovi pomoci s umístěním úkolů do správných desek nebo s dokončením úkolu.

263. Žákům, kteří mají problémy si zapamatovat domácí úkoly, umožněte zavolat domů, popřípadě napsat SMS zprávu. Ujist'ujte se, že si žák správně zapsal předmět, téma a stranu úkolu. Děti a teenageři mohou zapomenout na domácí úkol, ale nikdy nezapomenou na kontrolu telefonu! V dnešní moderní době si mohou žáci odeslat zprávu na telefon, odeslat e-mail do jejich počítačů nebo si zapsat poznámku do elektronických upomínek.

264. Povolte žákovi půjčit si několik učebnic pro domácí studium.

265. Věnujte žákovi balení lepících papírků na upomínky. Žák si může napsat upomínku na každý přijatý úkol. Poznámka může být umístěná na žákovy desky. Žák může poté poznámku vyhodit nebo ji nalepit bokem pro pozdější využití.

266. Vytvořte denní seznam úkolů a upomínek. Žák si jej může poznamenat na lavici pomocí poznámek nebo nalepit na pracovní desky. Když jsou úkoly splněny, žák si je může vyškrtávat. Pokud mu nějaký úkol zbude, může si seznam nalepit do jeho „úkolníčku“ nebo do desek.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

267. Když je úkol dokončený během hodiny, nabádejte žáka k odevzdání úkolu okamžitě namísto čekání na nadcházející den.

268. Plastikové uzavíratelné sáčky mohou být použity jako penály na žákově stole. Žáci, kteří mají problémy s organizací, si mohou utvořit několik takovýchto sáčků a umístit je do skříňky nebo do lavice. Pravidelně jim doplňujte obsahy sáčků.

269. Nechávejte čas navíc žákům s poruchami organizačních schopností k přípravě a uspořádání učebních materiálů před započítím nové hodiny. Dávejte žákovi najevo předem, že přijde změna. Můžete mít nějaký signál jako tlesknutí, zhasnutí/rozsvícení světla apod. Když dáte signál, nechte žákovi 2-3 minuty na přípravu, než začnete další aktivitu.

270. Když budete monitorovat žáky při příchodu a odchodu každý den, dělejte to ve třídě. Žáci nepromarní volný čas nebo nepřeslechnou důležité rady. Můžete použít tento čas ve třídě pro kontrolování úkolů nebo opravu písemek.

271. Důležité je naučit děti samotnou niterní komunikaci. Neorganizovaní žáci k sobě často mluví dosti negativně, podceňují své schopnosti a nevěří si při vypracovávání úkolu. Je skvělé děti podpořit a „donutit“ je ke změně tohoto přístupu motivačními frázemi vycházejícími z jejich nitra jako „Dokážu to!“, „Pochopím to!“, atd. Dobré je také nahlas vyslovit postupné kroky ke změně sebevnímání.

272. Podporujte kooperaci rodičů při domácích úkolech. Pošlete domů podpůrný seznam, rodiče tak vědí, co je zapotřebí. Buďte specifičtí. Ne všechny domácnosti mají po ruce kalkulačku, úhloměry či pravítka.

273. Přiřaďte přímou složku, číslovanou zásuvku nebo poštovní schránku každému žákovi. Denní úkoly by zde měly být bezpečně uchovávány.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Shrnutí

V této kapitole jste se dočetli, jaké kroky nelze opomenout při samotné organizaci třídy a žákovské práce. Je velmi důležité si uvědomit, že pokud má být edukační proces co nejefektivnější, je potřeba, aby se žáci orientovali nejen v zadaných úkolech, ale i v samotném prostředí třídy a školních pomůckách. Pozornost jsme zaměřili i na často opomíjenou část – organizaci času - kterou obzvláště děti v mladším školním věku či děti s poruchami organizačních schopností nedokážou bez pomoci učitele zvládnout.

Otázky

- 1) Máte ve třídě místo pro odevzdávání žákovských úkolů?
- 2) Přemýšleli jste, zda povolíte žákům zapsat si domácí úkol do mobilních telefonů či si poslat upomínky do emailu? Pokud ne, proč?
- 3) Podařilo se vám barevně spárovat desky/složky s domácími úkoly, pracovními listy či bonusovými úkoly s barvami učebnic pro dané předměty?
- 4) Máte ve třídě místo, kde budete žákům nechávat psací, rýsovací a další pomůcky?
- 5) Objevili jste ve třídě žáka/y, kteří mají problém s organizací svých úkolů a pomůcek? Pokud ano, přemýšleli jste, jak mu práce co nejvíce usnadníte?
- 6) Dáváte dostatečný prostor žákům k diskusi ohledně organizačních strategií a zkoušíte praktikovat jejich vlastní fungující strategie?
- 7) Máte ve třídě knihy/učebnice navíc, které si mohou žáci půjčit domů k vlastnímu studiu?
- 8) Máte ve třídě prostor na ukládání výukových materiálů, které budou k dispozici třídním učitelům a speciálním pedagogům v případě vaší nepřítomnosti?
- 9) Máte vymezené místo ve třídě pro žáky preferující ticho?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkoly pro samostatnou činnost

- 1) Znáte nějaké další organizační metody/strategie, které používáte, a nejsou v textu zmíněny? Pokud ano, vypište si je.
- 2) Zkuste na internetu nebo v další doporučené literatuře najít tipy, jak usnadnit žákům plnění úkolů.
- 3) Na konci každého měsíce si s žáky udělejte měsíční shrnutí – zkontrolujte, zda ve třídě nechybí pomůcky na rýsování, kreslení/malování, psací potřeby; zda jsou všechny materiály zařazeny ve správných složkách atd. Zapojte do tohoto procesu všechny žáky.
- 4) Založte si vlastní deník/blok, do kterého si budete zapisovat, jak žáci plní/neplní zadané domácí úkoly, jak často je zapomínají, s čím mají největší problém a podle toho zařazujte různé organizační metody. Sami pak budete mít přehled, které se nejvíce osvědčily a které naopak žákům vůbec nevyhovují.

Doporučená literatura

- HELUS, Z. : *Sociální psychologie pro pedagogy*. Grada, Praha 2007, ISBN 978-80-247-1168-3
- FINKOVÁ, D.; LANGER, J. *Determinanty inkluze osob se zdravotním postižením*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 208 stran. ISBN 978-80-244-4303-4.
- GRECMANOVÁ, H.; GERŠICOVÁ, Z.; a MUCHACKA, B. *Učitel' a jeho vnímanie prostredia školy a triedy*. Bratislava: OZ V4, 2012. 71 s. ISBN 978-80-89443-14-7.
- PETLÁK, E.. *Klíma školy a klíma triedy*. Bratislava: Iris, ©2006. 119 s. ISBN 80-89018-97-1.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- UHLÍKOVÁ, Š. et al. *Děti, škola a problémy, aneb, Bez školy to nepůjde: příčiny potíží, třídní klima, indikovaná prevence, psychoterapie, specifické problémy, kazuistiky*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum v Písku, ©2011. 50 s. ISBN 978-80-260-1074-6.

8 Formulace instrukcí

Cíle kapitoly

- Formulovat cíle a instrukce jasně a zřetelně jak písemnou, tak verbální formou.
- Seznámit se s různými možnostmi obohacení slovní či písemné instruktáže pro co možná nejsnadnější pochopení zadání.
- Zapojit do instrukcí více předmětů a edukačních pomůcek a tím zapojit více smyslů.

Klíčová slova

Instrukce, auditivní pokyny, vizuální instruktáž, pochopení, srozumitelnost.

8.1 Instrukce

Každý den jsou žáci bombardováni instrukcemi. Mnoho žáků s PNO má ve škole potíže, jelikož nejsou schopni řádně pochopit instruktáž. Nepozornost, poruchy sluchové diferenciaci, poruchy paměti, nedostatek auditivních kompetencí, slabá pasivní slovní zásoba a neschopnost třídit informace je pouze slabý výčet důvodů. Není důležité, kde je podstata problém, ale nepochopení instrukcí je pro žáka velice frustrující.

8.1.1 Verbální instrukce

274. Buďte si jistí, že zaujmete žakovu pozornost před tím, než ho instruujete. Přestaňte mluvit, když vás nevnímá. Důležitý je oční kontakt.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

275. Měňte formy instrukcí. Dávejte žákům instrukce i v písemné podobě, mohou si je tak častěji ověřit.

276. Nedávejte irelevantní informace během přímého instruování. Navádějte žáky stručně a jasně.

277. Zjednodušte slovník při vyjadřování.

278. Pokud je to možné, kombinujte verbální a vizuální vysvětlování.

279. Delší instruktáž rozdělte do jednoho nebo dvou postupných segmentů. Pokud je instrukcí několik, dovoluňte žákům splnit nejdříve první úkol před přidáním dalších pokynů.

280. Zvolte žákovi s PNO spolupracovat se spolužákem, který bude pomáhat řídit jeho kroky.

281. Monitorujte, zda žák porozuměl pokynu pomocí otázek. Chtějte, aby zopakoval instrukce učiteli nebo spolužákovi.

282. Používejte kombinaci auditivních a vizuálních pokynů. Pracujte dohromady s tabulí nebo flipchartem.

283. Použijte rébusové obrázky pro žáky, kteří nemohou pokyny číst.

284. Vyfoťte kroky experimentu, demonstrace a aktivit při složitější činnosti. Nalepte obrázky v chronologickém pořadí za sebe na papír. Žák tak může nahlédnout do augmentativního popisu, když je nutná vizuální pomoc. Návod si poté uschovejte na další využití.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

285. Nahrávejte pokyny k denním úkolům na záznam. Žák tak může poslouchat instrukce tolikrát, kolikrát to bude potřebovat. Nezapomínejte na datum odevzdání. Připomeňte žákům, aby si zapsaly nedokončený úkol do „úkolníčku“.

286. Pokud má žák sluchové PNO, vyberte spolužáka, který by mu mohl pomoci vysvětlit daný pokyn při verbální instruktáži. Vždy se ujistěte, že všemu porozuměl.

8.1.2 Písemné pokyny

287. Pište instrukce popořadě. Pokud je více kroků, číslujte je.

288. Nechávejte žákům dostatek času na opsání zadání. Pokud žák není schopen opsat instrukce z tabule, nechte žáka opsat je od spolužáka, popřípadě spolužáka pověřte, aby mu pokyny zapsal.

289. Doprovázejte písemné pokyny vizualizací, kdykoli je to jen možné.

290. Nechávejte žáky přečíst minimálně dvakrát instrukce z tabule. Dejte žákům extra minutu k podtržení a zvýraznění nejdůležitějších slov.

291. Pokud je na začátku testu řetězec instrukcí, rozdělte žákům barevnými tečkami jednotlivé kroky od sebe.

292. Vždy se ujistěte, že žáci rozumí úloze, než začnou samostatnou práci.

293. Pro žáky se zrakovým PNO dávejte testové pokyny a veškeré důležité instrukce verbálně.

294. Pro žáky se zrakovým PNO se snažte zlepšit kontrast například žlutým zvýrazňovačem do testu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

295. Použijte černý Centropen k přičernění instrukcí v zápise žáka s PNO zraku pro lepší viditelnost.

296. Pro žáky se zrakovým PNO používejte bílé tabule a smazatelný černý popisovač nebo pokud alespoň zelenou tabuli namísto černé.

Shrnutí

Cílem této kapitoly je uvědomit si, že stejně jako při samotné výuce, ve které využíváme nejrůznějších metod, abychom si zajistili, že látku pochopí co nejvíce žáků, pozornosti a tvořivosti musíme využívat i při zadávání a instruování žáků. Je důležité využívat jak auditivních, tak písemných projevů a eliminovat tak případné problémy s porozuměním u žáků s PNO.

Otázky

- 1) Využíváte v hodinách více písemných či verbálních pokynů? Pokud jedna ze skupiny převažuje, zamyslete se, proč tomu tak je a zda to žákům vyhovuje.
- 2) Dáváte žákům po přečtení/vyslechnutí instrukcí dostatečný čas pro jejich rozklíčování?
- 3) Máte žáky ve třídě rozděleny tak, aby si navzájem pomohli s interpretací a pochopením vašich instrukcí?

Úkoly pro samostatnou činnost

- 1) Připravte si bokem k vašim instrukcím, přípravám, testům či pracovním listům kontrolní otázky, které prověří, zda žáci pochopili zadání.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- 2) V každé hodině se pokuste dát prostor samotným žákům pro interpretaci a vysvětlení instrukcí žákovi/žákům, kteří mají s pochopením zadání problém.
- 3) Označte si v seznamu žáků ve třídě libovolnými barvami ty, u kterých jste zpozorovali, že preferují pro lepší pochopení instrukcí vizuální podněty a ty, které preferují ty auditivní.

Doporučená literatura

- LEBEER, J.: *Programy pro rozvoj myšlení dětí s odchylkami vývoje*. Portál, Praha 2006, ISBN 80-7367-103-4
- KOLÁŘ, Zdeněk a VALIŠOVÁ, Alena. *Analýza vyučování*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 230 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2857-5.
- ZILCHER, Ladislav. *Analýza používaných inkluzivně didaktických strategií v ČR a USA*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2013. 164 s. Monografie. ISBN 978-80-7414-680-0.
- SLEPIČKOVÁ, L. et al. *Aktéři školní inkluze = School inclusion actors*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 159 s. ISBN 978-80-210-6688-5.
- RŮŽIČKOVÁ, Dora, ed. *Aktuální témata pro pedagogy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 230 s. Pedagogika v praxi. Sborníky. ISBN 978-80-244-3171-0

9 Metody výkladu

Cíle kapitoly

- Vytvořit si kontrolní otázky k probíraným tématům.
- Seznámit se a vyzkoušet metody pro kontrolu pochopení výkladu.
- Zařazovat do výkladu co nejvíce podnětů pro aktivizaci a větší zájem žáků.
- Sepsat pro žáky seznam zkratk a jiných pomocných slov, které jim budou pomáhat při tvorbě vlastních poznámek.

Klíčová slova

Výklad, poznámky, zápisky, tempo

9.1 Výklad

Dnešní školství se snaží o změnu tradiční výuky, která je spíše frontální a děti spoustu času tráví posloucháním učitele při výkladu. Stále více učitelů se snaží výuku zpestřit interaktivními aktivitami, neboť nejen žáci s SPO mohou být touto tradiční výukou frustrováni. Ti mají ještě občas poruchu spojenou s audiovizuální diferenciací, mají problém sami si látku zapisovat při výkladu, anebo špatně udržují pozornost.

Už zde bylo zmíněno, že je výhodné pořizovat si nahrávky úkolů či jednotlivých cvičení. Můžete se ale dostat do situace, kdy pro vás bude výhodné nahrávat si svou hodinu pro sebe pro svou vlastní analýzu své výuky. Můžete tak rozeznat pasáže, kdy například vyžadujete nepřiměřeně dlouhou pozornost žáků a jiné. Žákům své konání můžete vysvětlit jednoduše jako svou autoevaluaci hodiny.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Je celkem důležité žákům vysvětlit, že nejen oni se snaží stále zlepšovat ve svých aktivitách, ale že i my dospělí často bojujeme se sebou samými být stále lepší a lepší. Například učitel při výuce stále přemýšlí, zda by hodinu nemohl vést například více interaktivně, zda cizí slova vysvětluje dostatečně smysluplně, zda by místo induktivní výuky neměl zvolit deduktivní atd. Následující sekce přináší nápady jak pro vyučující, tak pro žáky.

297. Vždycky na začátku hodiny vypisujte jak hlavní, tak vedlejší cíle hodiny na tabuli.

298. Každý den začínejte s opakováním předchozí látky, důležitých bodů a pomocných slov, aby žáci mohli stavět nové poznatky na těch již známých.

299. Všechny informace dávejte žákům ve smysluplném a logicky organizovaném sledu.

300. Vykládejte pouze důležité informace. Kdykoli je to možné, používejte podstatná jména namísto zájmen. Časté používání zájmen může být pro některé žáky matoucí. Hlavně, pokud něčemu nerozuměli nebo byli ze začátku krátkodobě nepozorní, popřípadě vyučující často odbočoval od tématu.

301. Zjednodušte slovní zásobu, obzvláště když si žáci mají dělat zápisky. Zvýrazňujte důležité informace.

302. Pomáhejte žákům vizuálními pomůckami, když vykládáte látku verbálně. Zvýrazňujte nejdůležitější informace různými barvami (jak na klasické tabuli, tak na interaktivní).

303. Dělejte časté přestávky při verbálním výkladu. Chtějte po žácích sumarizaci informací. Pokládejte specifické otázky a zjišťujte, jestli žáci rozumí textu. Navazujte novými informacemi na látku, kterou již žáci znají.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

304. Kontrolujte, zda žáci nemají na lavici nedůležité předměty a pomůcky během výkladu. Během verbálního výkladu by měl mít žák na lavici dvě písčící tužky, zvýrazňovač a papír.

305. Měňte úroveň dotazů v průběhu hodiny, aby měli šanci se zapojit i méně zdatní žáci.

Určitě máte ve třídě jedince, kteří snad nikdy nedokázali správně zodpovědět vaše otázky. Je potřeba otázky pro ně modifikovat a zjednodušovat, aby nakonec úplně neztratili motivaci k úklidu. Mohou dostávat informace k výkladu předem, aby měli dostatek času se připravit na otázky související s textem. Navíc je potřeba je vždy dopředu „varovat“, že přijde ta část hodiny, kdy se budete na něco tázat. Povzbuzujte aktivitu žáků používáním otázek na celou třídu. Existuje několik způsobů jak do hodiny zařadit dotazy povzbuzující aktivitu všech žáků.

- Každému žákovi dejte papír. Mohou pracovat samostatně i ve dvojicích a mají za úkol vytvořit krátkou odpověď. Nechávejte žákům dostatek času na napsání odpovědi.
- Vytvořte s žáky ANO/NE kartičky. Žáci tak mohou během krátkého časového horizontu souběžně odpovědět na otázky situované k záporným nebo kladným odpovědím.
- Další jednoduchý způsob je používání palce nahoru/dolu. Dávejte žákům dostatek času po vyslovení dotazu, aby si žáci utřídili odpověď. Pak je vyzvěte k hromadné „odpovědi“.

9.2 Tvorba poznámek

Psát si poznámky je velice složitý proces. Vzpomeňte si sami na chvíli, kdy jste si naposledy psali zápisky. Možná to bylo na pracovních workshopech nebo na

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

přednáškách. Zapsali jste si vše důležité? Možná jste si přednášku nahráli na diktafon a poslechli si ji později v autě nebo v klidu doma. Zapisovali jste si pouze klíčová slova a důležité fráze nebo jste psali slovo od slova? Možná jste byli schopni napsat vše, co vyučující říkal a když nemluvil, tak ještě dokreslit grafy a tabulky z prezentace. Když přednášející řekl: „Toto je důležité!“, zkoušeli jste zuřivě zapsat každé slovo?

Víme sami, že efektivní strategie psaní poznámek se hledají těžko a málo lidí ji ovládá. Je to složité především proto, že se vyžaduje pozornost jak v audiálních tak i vizuálních spektru a informace se zpracovávají během tohoto procesu. Správné strategie se ale dají naučit a my bychom se o toto měli snažit.

306. Žáci by měli používat vlastní slova při tvorbě poznámek, nikoliv slova učitele.

307. Nechávejte žáky psát známé zkratky. Můžete dát na nástěnku seznam nejznámějších zkratk pro zjednodušení.

308. Dejte žákům přehled celé látky v bodech a nechte v něm dostatek místa, aby si žák mohl poznámky přímo vpisovat do přehledu.

309. Mějte nejdůležitější body výkladu na tabuli během výkladu. Po skončení výkladu použijte následující techniku pro okamžité zopakování klíčových slov a bodů.

Nechte žáky přehnout si jeden list ze sešitu na dva sloupce. Do jednoho sloupce si napíšou základní slova problematiky. Nechávejte mezi slovy několik řádků místo. Po skončení výkladu vyzvěte žáky, aby napsali co nejvíce informací ke každému slovu. Nechte jim dostatek času k psaní a domýšlení informací. Po skončení si žáci porovnají navzájem své odpovědi a vymění si důležité informace. Může to být použito jako učební technika.

310. Před začátkem výkladu rozdejte žákům seznam otázek, na které se mají zaměřit.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

311. Navádějte žáky k hlavním myšlenkám tím, že budete používat výrazy jako: „Prosím, zapamatujte si, že...“ „Zapište si...“, „Toto je velmi důležité.“ apod.

312. Když porovnáváte nebo zvýrazňujete informace, používejte grafy a Vennovy diagramy, které mají žáci vyplnit (vztahy mezi prvky apod.).

313. Když má výklad chronologický systém, seznamte žáky s obsahem a posloupností výkladu, zejména s počátečními a konečnými body.

314. Zdůrazňujte žákům, ať si zapisují hlavně důležitá slova, když nestíhají celé myšlenky.

315. Pokud při výkladu používáte tabuli či jinou vizuální pomůcku, nechte žákům dostatek času pro překreslení do sešitu (např. tabulek, grafů či zjednodušujících obrázků.).

316. Pokud žák není schopen si dělat poznámky sám, zajistěte některému spolužákovi kopírovací papír, aby mohl dělat zároveň dvoje poznámky. Popřípadě mu opatřete kopii.

317. Po skončení výkladu rozdělte žáky do skupin, aby mohli porovnat a prodiskutovat své zápisky. Žáci si tak zopakují vyložené učivo a vyjasní si body, které nepochopili.

318. Po každém výkladu sumarizujte a v bodech zopakujte látku. Uzavírejte prezentaci dotazováním žáků, jaké byly hlavní body výkladu. Nechte žáky hledat a zvýrazňovat si důležité informace v poznámkách.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

319. Při používání projektoru povolte žákům s očními PNO, aby se dívali přímo do projektoru, zatímco se materiál bude promítat na zeď.

320. Projektor je také výborná pomůcka pro žáky se sluchovými PNO. Dovoluje žákovi vidět prezentaci a zároveň ze rtů odezírat učitele.

321. Vaše nahrávky hodin mohou být velmi nápomocny žákům, kteří je využijí doma při opakování látky. Ulehčí to práci jak vám tak i jim.

Zároveň je nahrávka vhodná pro momentálně chybějící žáky.

Shrnutí

Stejně jako u předchozí kapitoly, i tato věnuje pozornost co největší možné pestrosti metod, jasně a srozumitelně prezentaci vyučované látky a pravidelné kontrole, která zprostředkovává učitelům zpětnou vazbu a přináší mu tak jasný přehled o tom, zda žáci probírané téma chápou. Zaměřili jsme se jak na samotný verbální projev pedagoga, tak na různé cesty, jakými žákům můžeme pomoci s tvorbou vlastních poznámek.

Otázky

- 1) Máte k probíraným tématům připravený stručný bodový přehled a kontrolní otázky?
- 2) Připravili jste si k výuce pomocné obrázky/grafy, které žákům pomůžou s pochopením učiva?
- 3) Dáváte dostatek prostoru k diskusi a samotné žákovské interpretaci probrané látky?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkoly pro samostatnou činnost

- 1) Připravte si ke každé probírané kapitole učiva kontrolní otázky, které budete žákům pokládat.
- 2) Pokud máte ve třídě žáka s PNO zraku, nahrávejte své prezentace na diktafon či jiné zařízení a v případě potřeby je žákovi půjčte domů.
- 3) Sami si ve svých poznámkách zvýrazněte místa, která jsou důležitá, a žákům je během výkladu několikrát zdůrazněte.
- 4) Vytvořte společně s žáky seznam zkratk a pomocných slov, které budete používat ve výkladu a zápiscích. Vyvěste seznam na viditelné místo ve třídě a nechte na něm dostatek prostoru pro další vzniklá slova a zkratky v průběhu roku.

Doporučená literatura

- KOCUROVÁ, M.: Komunikační kompetence jako téma inkluzivní školy. Dobrá Voda u Pelhřimova: 2002. ISBN 80-86473-6.
- ALLAN, J. Actively seeking inclusion: pupils with special needs in mainstream schools [online]. London: Falmer Press, 1999. Studies in inclusive education series [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10099089>.
- MATĚJČEK, Z.: *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. H&H, Praha 1992, ISBN 80-85467-42-9
- HAVEL, J. et al. *Inkluzivní vzdělávání v primární škole = Inclusive education in primary school*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. 321 s. ISBN 978-80-7315-202-4.
- MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

10 Hodnocení

Cíle kapitoly

- Seznámit se s alternativními hodnotícími systémy.
- Možnost využít různé typy hodnocení v environmentální výchově.
- Rozšířit si znalosti o způsobu hodnocení a jeho samotného procesu.
- Získat více zkušeností se sestavením formálních i neformálních testů pro děti se SVP.

Klíčová slova

Hodnocení, evaluace, testy, pretest, posttest, alternativní hodnotící systémy, kombinované hodnocení.

10.1 Hodnocení

Již samotná slova test, prověrka, desetiminutovka, pětiminutovka mohou evokovat značné stresové napětí. V naší společnosti, kde hlavním hodnocením jsou známky získané z testů, musejí žáci rozumět tomu, jakým způsobem bude daný výsledek z testu ovlivňovat jeho celkovou známku z předmětu. Pokud hodnotíte převážně na základě aktivity v hodině, projektů, prezentací, denních samostatných prací a až nakonec podle výsledků prověrek a testů, žáci by toto měli vědět předem. Je velmi nápomocné, pokud žáci před testem budou zvyklí na jeho vzor – nepřekvapí je jiný typ úloh a jejich dovednosti budou testovány objektivněji. Pokud tak získají lepší známky, budete je tím motivovat k lepším výkonům a ne naopak. Například jim předem ukažte, jak správně vyhledávat cizí slova v testu, jak si přejet, aby vyplnili prázdná místa či pospojovali opozita. Pokud je to vhodné, dejte žákům možnost si test dle potřeby zopakovat nebo opravit.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Musíte počítat s tím, že někteří žáci mají kvůli svým handicapům problémy s písemnou formou testů. Je tedy potřeba jim vytvořit alternativní formu. Při vytváření dané alternace je nutné držet se dvou základních bodů. Nejprve byste se měli řídit pravidlem, že kompenzační pomůcky, na které jsou děti zvyklí, byste měli použít i při testech. V realitě to znamená, že pokud je žákovi povolena při vyučování kalkulačka nebo jiná matematická pomůcka, smí ji použít i při vyplňování testu. Druhé pravidlo zní: Nezapomeňte na smysl testu. Špatný případ je ten, kdy si jako cíl testu zadáte přezkoušení znalostí žáka dle kurikula a budete se přitom ohlížet na žákovo omezení.

Mnoho jedinců s PNO má problémy s krátkodobou či dlouhodobou pamětí. Otázky v testech se mohou stát pouze testem paměti žáka, když je tázán na detaily z výkladu, postavy nebo nedůležitá fakta. Když vytváříte nebo používáte specifický test, tak ho důkladně přečtěte a ujistěte se, že tím testem nehodnotíte schopnost memorovat, ale že hodnotíte úroveň pochopení dané látky.

322. Nechte žáka vykonávat test verbálně se spolužákem, učitelem, speciálním pedagogem nebo asistentem.

323. Povolte žákovi demonstrovat nebo ilustrovat, co se doopravdy naučil.

324. Pište žákům výběr z odpovědí vedle otázek. Buďte si však jistí, že jste nahrávku otázek nahráli slovo od slova.

325. Dejte žákovi čas navíc na vyplnění. Pokud to není možné, zvažte možnost hodnotit pouze to, co má již hotové.

326. Všechny otázky testu přečtěte nahlas žákům před samotným testem. Žáci by měli otázky zopakovat znovu učiteli nebo spolužákům. Žáci velice často nechápou zadání, a to bývá příčinou špatných výsledků.

327. Při zadávání výsledných známek z testu mějte na paměti výstupy z IVP.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

328. Nahrávejte test a umožněte žákům, aby si nahráli jejich odpovědi.

329. Pokud to test umožňuje, dovoluňte žákovi odpovídat jen na sudé nebo liché otázky.

330. Provádějte dva testové bloky s přibližně stejným obsahem (pretest, posttest). Dávejte pak jednu finální známku založenou na bázi individuálního pokroku a zlepšení. Žák, který napsal první test na 50%, se může jednoduše zlepšit na 80% nebo 90%, což vám viditelně ukazuje stupeň úspěchu i dodržení stanovených cílů ohledně osvojené látky.

331. Omezujte počet pojmů v každém testu.

332. Rozdělujte testy do částí. Každá část by měla mít vlastní instrukce. Známkujte každou část zvlášť. Pomůže to blíže rozpoznat učivo, které potřebuje žák doučit.

333. Testujte často pro monitorování pokroku žáků, vývoje vědomostí. K tomu skvěle poslouží krátké kvízy, klidně každý den. Ty snadno prověří progres žáka a pomohou učitelům vytvořit představu o částech látky, které žák potřebuje zopakovat.

334. Kroužkujte, zvýrazňujte nebo dávejte žákovi zvýrazněná klíčová slova v testu.

335. Žák může potřebovat pomoc asistenta nebo speciálního pedagoga při vypracování testu.

336. Používejte rozeznávání faktů než nepřímé otázky na data. V zakoupených nebo učebnicových testech vyškrtněte „chytáky“.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

337. Pokud musíte používat standardizované testy, zajistěte originály. Při kopiích se často stávají chyby nebo je písmo špatně.

338. Většina standardizovaných testů je založena na rozpoznávání schopnosti čtení u žáků. Pro žáka bude frustrující toto setkání se standardizovaným testem v případě, že jsou jeho čtecí kompetence na nižší úrovni, než se v jeho ročníku předpokládá. Bude tedy důležité přetvořit i standardizovaný test dle IVP.

339. Pokud žák musí ze zákona plnit standardizované testy, porovnejte testy s individuálním plánem. Jestliže je testování značně odlišné, můžete přímo do testu udělat poznámky k bodům, které se neslučují se s cíli v IVP.

10.1.1 Učitelem vytvořené testy

Formální i neformální testy se při vyučování objevují každý den. Použijte následující návod při vytváření testů.

340. Dávejte instrukce v jednoduchém a přesném formátu.

341. Instrukce dávejte jednoduše, vždy jedna věta, jeden bod.

342. Podtrhujte odstavec s pokyny. Pomůže to žákům separovat dané úkoly od instrukcí.

343. Do testu zařadte příklady správných odpovědí. Pomůže to s vizuální stránkou.

344. Kdykoli je to možné, používejte velké a tučné písmo.

345. Nechávejte dostatek místa mezi otázkami. Předědte tak přeplnění testu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

346. Předcházejte slovům, jako jsou: nikdy, občas, ne a vždy.

347. Pokud vytváříte test s výběrem možností, vynechávejte otázky, kde jsou všechny odpovědi správně/špatně.

348. Když vytváříte test, kde se slova mají spojit, uspořádejte oba sloupce stručně a jasně. Vytvořte ve sloupcích bloky po pěti a dělejte mezi nimi mezeru.

349. Při vytváření testů se zjišťovacími otázkami eliminujte slova jako nikdy a vždy. Předcházejte dvojitým záporům ve větách. Žáci jim nebudou rozumět.

350. Vytvářejte testy s doplňováním do mezer ve větách. Výběr správných odpovědí umístěte pod prázdné místo, ne na konec věty.

351. Pokud zadáváte slohovou práci, nechávejte žákům jeden prázdný list, který mohou použít na psaní konceptu.

352. Vytvořte s žáky individuální portfolia na jejich práce. V něm mají místo ty nejlepší finální žákovy výtvořky a práce. Učitel má tak k dispozici další „metr“ žákova pokroku, který mohou využít i sami rodiče.

353. Povolte žákům demonstrovat jejich znalosti vysvětlením základních pojmů. Následuje několik vhodných příkladů z matematiky a přírodních věd.

10.1.2 Matematika

Namísto testu s papírem a tužkou představte žákovi autentickou situaci. Můžete vzít mladší žáky do obchodu a spočítat cenu nákupu ve vozíku. Sbírejte staré katalogy. Můžete poté poskytnout určitý obnos „peněz“, aby našli dárky pro šestičlennou rodinu, vybavili dům, byt nebo nakoupili školní potřeby.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Starší žáci mohou dostat šekovou knížku, spočítat úroky v bance nebo výše daně zaplacené z určité částky. Nejvíce však žáky baví počítání slev v obchodě s oblečením nebo elektronikou. Vše záleží na kompetencích žáků, jak moc dovedou takto samostatně pracovat a jak hluboké instrukce musejí dostat. Zda postačí simplexní usměrnění nebo komplexní návod.

10.1.3 Přírodní vědy

Následné typy zadání lze využít v hodinách environmentální výchovy. Například, během vybraného ročního období mohou žáci zapisovat teploty, sledovat oblasti tlakové výše nebo níže na základě novinových článků o počasí, popřípadě dokumentují pohyb oblačnosti. Žáci mohou sbírat vzorky jednoduchých nebo složených listů. Listy mohou být za pomoci literatury kategorizovány ve skupinách a nalepeny.

Žáci mohou sbírat odlišné druhy hmyzu a pojmenovávat části jejich těl. Opět vhodné pro skupinovou práci. V kooperativních skupinách se dají provádět pokusy a následně mohou žáci prezentovat před třídou výstupy jejich výzkumů.

354. Umožněte žákům nahrát v hodinách videokazetu nebo záznam demonstrující vědomosti z určité látky.

10.2 Alternativní hodnotící systémy

Pro žáky s PNO lze vymyslet několik možných alternativních hodnocení. Velká část vyučujících využívá klasické hodnocení vyjádřené v procentech nebo známkou, což nemusí být vhodné pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

355. Často opomíjenou úlohou IVP je vytvoření hodnotících kritérií. Každý vyučující ve třídě by měl být s tímto rámcem seznámen.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

356. Pokud test zahrnuje několik různých sekcí testujících kompetence, známkuje každou sekci vlastní známkou. Například pokud test zahrnuje zjišťovací otázky, otázky založené na výběru odpovědí z několika možností nebo kompozici (volný text na danou problematiku). To pomůže určit, jakému stylu testování daný žák dává přednost. Zároveň ukazuje žákovi, jakým způsobem bude přezkušován, a může se tak snadněji na zkoušení připravit. V případě, že je žák slabší pouze v jednom druhu úloh, je dobré ho naučit strategie, které mu pomohou, a zaměřit se především na jejich procvičení a zlepšit tak cílové kompetence. V případě, že hodnotíte více témat najednou, je dobré je rozdělit, abyste si vytvořili reálnou představu o tom, které části žák zvládá a které ne.

357. V inkluzivním nastavení se používá tzv. známkovací smlouva. Ta je uzavřena mezi žákem a učitelem a speciálním pedagogem a obsahuje popis kvality a kvantity práce, kterou žák musí vykonat za určitý čas.

358. Jednou z metod motivace může být kombinované zkoušení, neboť může reflektovat jak žákovy výstupy, tak i jeho snahu. Značí jak progres, snahu žáka, tak i dosažené znalosti za určitou dobu. V hodnocení schopnosti se kalkuluje s žákovým zlepšením v oboru za určité období. Snaha se projevuje především v žákově přístupu k vyučování a učení se. Přiblížení se spolužákům značí dosažení určité úrovně. Na konci všechna hodnocení zprůměrujeme a vyjde nám výsledná známka.

359. V inkluzivním vzdělávání bývá také využíváno společné hodnocení. Speciální pedagog se spolu s třídním učitelem dohodnou na známce, která bude žákovi udělena. Výsledná známka je založená na známkách obou pedagogů a na jejich pozorováních ve třídě.

360. Pro určité žáky může být vhodné hodnocení „prošel/neprošel.“. Tento systém zjišťuje, zda žák splňuje požadované znalosti vymezené v jeho IVP.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

361. Pokud žákův individuální plán nekoresponduje s žákovými vědomostmi a schopnosti, запиšte do něj deskriptivní komentář se seznamem dovedností, které žák zvládl. To je vhodný čas k prodiskutování a případné změně žákova individuálního plánu.

Shrnutí

Předposlední kapitola je věnována hodnocení jakýchkoliv žákovských výstupů. Znamka, slovní ohodnocení či jednotlivé výsledky mají markantní vliv na studium každého dítěte a tudíž se z toho stává mocný a každodenní nástroj učitele. Dnešní verze testů bývají neadekvátní pro potřeby dětí s PNO, tudíž je potřeba je pozměnit a následně tak i jejich evaluaci.

Zde se seznámíte s rady, podle kterých můžete pozměnit vaše stávající zvyky a tak se více přiblížit požadavkům dětí se SVP. Například vytvořením pretestu a posttestu je efektivním řešením, které přinese průměrování známek a tudíž i vyšší motivaci žáků. Tomu může pomoci i alternativní hodnotící systémy, se kterými se seznámíte na konci samotné kapitoly.

Otázky

- 1) Z jakého důvodu by žák neměl být zkoušen a testován jen z detailů získaných během přednášek, ale naopak bychom měli měřit míru pochopení látky?
- 2) Jaké rady si pamatujete z podkapitoly „Učitelem vytvořené testy“?
- 3) Jakým slovům je radno se vyhýbat při tvorbě testů?
- 4) Co si představíte pod pojmem *známkovací smlouva*?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkoly pro samostatnou činnost

- 1) Vyberte si jeden ze svých předchozích testů z jakéhokoliv předmětu. Pokuste se ho upravit pro potřeby dítěte s PNO.
- 2) Pokuste se shrnout proces hodnocení žáka se SVP počínaje přípravou testu a konče samotným hodnocením.
- 3) S jakými projekty založenými na přírodních vědách jste se již během své praxe setkali? Jak byste je mohli nyní poupravit pro děti se SVP?

Doporučená literatura

- KOLÁŘ, Z. a ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*. 2., dopl. vyd. Praha: Grada, 2009. 199 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2834-6.
- SLAVÍK, J. *Hodnocení v současné škole: východiska a nové metody pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 190 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-262-9.
- HÁJKOVÁ, Vanda a STRNADOVÁ, Iva. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 217 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3070-7.
- KONEČNÝ, J.; PODEŠVA, L.; CHALUPOVÁ, P.; FIŠEROVÁ, M. *Cestou necestou společného vzdělávání na ZŠ Integra Vsetín, aneb, Metodický průvodce integrací a inkluzí ze života jedné školy*. Vsetín: ZŠ Integra Vsetín, 2015, 151 stran. ISBN 978-80-260-7879-1.
- KOCUROVÁ, M. a kol. *Speciální pedagogika pro pomáhající profese*. Plzeň: ZČU. 2012. ISBN 80-7082-844-7

11 Chování a poruchy pozornosti

„Děti potřebují lásku, obzvláště ty, co si jí nezaslouží!“

Harold Hulbert

Cíle

- Přiblížit si problematiku poruch pozornosti a práce s žáky s takovými poruchami.
- Uspořádat žáky ve třídě tak, aby žák s poruchou pozornosti měl ve své blízkosti žáky samostatnější.
- Seznámit se s různými návrhy a radami, jak žákovi s poruchou pozornosti co nejvíce usnadnit edukační proces.
- Domluvit s žáky systém odměn.

Klíčová slova

ADD, ADHD, pozornost, porucha, motivace, odměny, chování.

11.1 Poruchy pozornosti

„Já už zkrátka nevím, co s ním mám dělat! Ten žák je stále jinde, jen ne na své židli, chodí po třídě, jak se mu zlíbí! Stále ruší hodiny a už to působí i na další žáky!“ „Ten žák vypadá jako v říši snů! Ani když se dívá přímo na mě, tak není schopný zaměřit svou pozornost na to, co říkám nebo sledovat úkoly v hodině.“

Toto jsou často slychané stížnosti rodičů i vyučujících. Poměrně značné procento dětí s PNO těžko udrží třeba jen krátkodobou pozornost. Občas je to přisuzování školní nezralosti, ale občas je to zaměňováno s neproduktivní strukturou vyučování. Těmto žákům může se zlepšením pozornosti pomoci vyšší nebo naopak nižší struktura hodin, což je velice individuální. Někteří žáci mohou mít

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

diagnostikované ADD, popřípadě ADHD. Jak již název napovídá, tyto žáci mají značné obtíže udržet pozornost. Pozornost je však jedním z nejdůležitějších aspektů pro úspěšný edukační proces ve školním prostředí.

Pokud mají být žáci s poruchou pozornosti ve škole úspěšní, musí se přizpůsobit školnímu prostředí, třídnímu kurikulu, popřípadě IVP. Někteří žáci s diagnostikovaným ADD užívají uklidňující medikace. V takovém případě je nutné se domluvit s lékařem nebo psychologem a samozřejmě se setkat s rodiči. Rodič i lékař vám mohou poskytnout hodnotné informace o žákovi (např. jaké strategie pro udržení jeho pozornosti rodiče používají, což poté můžete vyzkoušet během výukové jednotky). Většinu žáků pomohou rady zakomponované v této příručce. Strategie v této sekci se vztahují přímo k žákům, kteří mají obtíže s pozorností, chováním, impulsivností nebo se dají snadno vyrušit.

11.2 Struktura prostředí

Denní řád potřebují mít všichni žáci, ale pro tyto žáky je řád obzvláště důležitý. Změny aktivit jsou pro žáky náročné a měly by být dostatečně monitorovány.

362. Snažte se splnit daný plán z tabule. Do diskuze o plánu můžete zahrnout studenty a snažte se je průběžně informovat o změnách. Zvolte si pomůcky, kterými oznámíte konec dané aktivity (světla, zvuk, hudba).

363. Vytvořte zvláštní strukturu během času, kdy se střídají aktivity. Dejte žákům několik minut pro přípravu na jinou činnost.

364. Často opakujte pravidla třídy. Pokud má některý žák problém s určitým pravidlem, napište ho a umístěte na stěnu blízko žáka. Buďte struční a výstižní. Seznamte žáka se specifickými příklady daného pravidla. Někteří žáci potřebují pohyb. Tvorba červené a zelené barvy je velmi jednoduchá a budou vám často

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nápomocny například při rozdávání pokynů „Sed' klidně“ nebo „Můžeš se na chvíli projít.“.

365. Vždy uvádějte, co by žák měl dělat namísto toho, co žák dělat nemá. Když žák běhá po budově, je mnohem lepší říci jednoduše „zpmal, prosím“.

366. Pokuste se rozvrhnout náročnější předměty na ranní hodiny.

367. Pro žaka, který má speciální potřeby, se pokuste získat adekvátní pomůcky přímo od speciality či asistenta. V případě, že žák nepotřebuje speciálního pedagoga, je možno se obrátit na školního sociálního poradce.

368. Zajistěte žakovi domácí sešit. Pokud je k dispozici telefon, dovolte žakovi zatelefonovat domů a zanechat zprávu k pozdějšímu připomenutí si úkolu doma. Pro mladší žáky můžete vytvořit kartičku s nápisem „NEMÁM ÚKOL“ a vkládat ji do domácího sešitu jako komunikaci s rodiči. Žák musí být odpovědný za své úkoly, ať používáte jakýkoli systém připomínek.

369. Kroužkový blok s kapsou na složky pomůže udržet veškeré materiály pohromadě. Předajte žakovi instrukce, že nemá vyndávat žádné materiály a úkoly, dokud nejsou hotové a k odevzdání.

370. Povolte žakům nosit si učebnice domů.

11.3 Chování a poruchy pozornosti

Pokud se žák chová nevhodně, jeho chování může mít spousta příčin. Není vhodný unáhlený skok do inkluzivního vzdělávání, když ve třídě máte žáky, co záměrně vyrušují a chovají se hrubě. I když si například v dané situaci neuvědomují, co přesně dělají špatně. Příčinou nevhodného chování mohou být rozdílná socio-

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ekonomická sféra dítěte. V některých případech platí pravidlo, že ignorováním jejich prohrěšků jednoduše eliminujete rušivé jevy v hodině.

Potřeba reagovat je v situaci, kdy žák se speciálními potřebami ruší například své spolužáky a je tedy nucen přemýšlet, komu dělá co špatně. Je nutné zůstat v těchto situacích v klidu a nenechat se vyvést z míry. Musíte své emoce „držet na uzdě“, neboť spolu s nimi ztrácíte schopnost přemýšlet objektivně a komunikujete spíše nonverbálně, což žák vnímá spolu s tónem hlasu, gesty a intonací. Snažte se, aby vaše verbální i nonverbální komunikace vyjadřovala stejné zprávy.

Je dobré žákům dokázat, že disponují s určitými možnostmi. Ty si uvědomí skrze specifické příklady nebo vhodnou dramaturgií. Veďte seznam potrestání za nepřípustné chování a vždy ho okamžitě použijte. Pokuste se zastihnout žáka v situacích, kdy se chová slušně, a chvalte je za ně.

371. Ujišťujte se, že máte žákovu pozornost, když se k němu blížíte. Důležitý je oční kontakt. Používejte privátní vizuální signály. Dotknutí se oka znamená „koukej na mě“, při dotyku ucha „nyní poslouvej“, při dotyku úst „nemluvit“.

372. Skupinové aktivity mají své výhody, především se v ní žák může více zúčastnit a tím ho opět motivujete k lepším výkonům a značnější participaci.

373. Dávejte instrukce pouze jeden až dva kroky napřed. Kontrolujte porozumění na všech stranách. Chtějte po žácích zopakovat, co jste právě říkali.

374. Dávejte vždy jen jeden úkol a kontrolujte, zdali ho všichni skutečně plní. Mějte na lavici seznam úkolů s datem odevzdání. Chtějte po žácích, aby si přepisovali úkoly do sešitu.

375. Nechávejte dost času na praktické pokyny. Pomůže to žákům se aktivně podílet ve výuce. Aktivní participace je pro žáky extrémně důležitá.

376. Modifikujte úkoly pro zmírnění frustrace (v kapitole Denní úkoly).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

377. Používejte počítače a výukové plány pro opakování. Pomáhá to žákům mít okamžitou zpětnou vazbu. Zároveň umožňuje žákům pracovat ve vlastním tempu a může tak zvýšit jejich motivaci.

378. Používejte časovač na udržení pozornosti. Nastavte časovač na takový úsek, na kolik si myslíte, že jsou žáci schopni udržet pozornost. Řekněte žákům, kolik práce od nich očekáváte v nastavený čas. Když jsou žáci připraveni na hru o čas, hrajte „Předstihni hodiny!“. Vyzvěte žáky, aby zkusili úkol splnit dříve, nežli zazvoní časovač. Čas postupně přidávejte.

379. Vytvořte během výukových jednotek tělovýchovné chvilky, kdy se žáci mohou protáhnout a vstát ze židlí.

380. Používejte náhodné strategie k vyvolání žáků během větší nebo menší skupinové práce. Vytvořte losující systém na jména – krabičku se jmény, ze které náhodně jednoho žáka vyberte. Pokud žáci neví, kdo bude vyvolán, jejich pozornost bude vzrůstat.

381. Vytvořte žákům způsob okamžité zpětné vazby. Vlastní opravování nebo opravování mezi sebou ve dvojici může být vhodné při denních samostatných pracích. Mnoho žáků může profitovat z okamžité zpětné vazby.

11.3.1 Impulzivita a roztržitost

„On prostě nepřemýšlí!“, „Vždycky vykřikne odpověď ještě před tím, než někoho vyvolám!“, „On je stále zasněný“... Někteří žáci mají tendenci jednat bez přemýšlení a jsou jednoduše rozptýlení.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

382. Veškerá umělecká díla umístěte na zadní stěnu učebny, abyste eliminovali rušivé vizuální elementy. Předejděte nepřehledným zdem s nadměrným množstvím materiálů, které mohou žáka rozrušovat.

383. Kontrolujte zasedací pořádek. Žáci s poruchou pozornosti by neměli sedět blízko dveří, oken a frekventovaných míst.

384. Pro žáky s poruchou pozornosti povolujte čas navíc pro vypracování úlohy, a to i přes to, že jste ji modifikovali. Některým žákům mohou pomoci špunty do uší pro blokování okolních zvuků. Jiným žákům může vyhovovat poslech tiché hudby přes sluchátka.

385. Předcházejte aktivitám a testům na čas. Někteří žáci začnou být frustrováni, když zjistí, že ostatní končí a oni sotva začali. Žák tak často pouze hádá nebo jednoduše ukončí činnost. Žáci, kteří mají úkol hotový, musí zůstat na svých místech a potichu si číst. Testy sbírejte až na konci hodiny.

386. Před zodpovězením otázek je důležitá tzv. thinking time = čas na přemýšlení. Je potřeba žáky naučit „nestřílet od boky“, ale rozvážně si odpověď promyslet. Můžete si zvolit gesto, které žákovy napoví, že tento čas přišel, například přiložíte prst ke spánku.

387. Naučte žáky šeptat si instrukce a potichu si číst obsah úkolu pro sebe. Pomáhá to žákům se plnohodnotně zaměřit na materiál a zároveň ho poslouchat. Také to pomáhá při kompletování složitějších úloh, kde je zapotřebí více kroků. Při verbalizování postupu se žák stává více svědomitý ve vyplňování. Někteří žáci jsou schopni se déle zaměřovat na otázky, když si je mohou verbálně předříkat.

388. Vytvořte místa k sezení a usazujte žáky s poruchou pozornosti ke spolužákům, kteří jsou samostatní při práci, blíže. Vytváříte tím dobré vzory. Neposazujte spolu žáky, kteří ruší a žáky s poruchou pozornosti.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

389. Povolujte žákům pouze minimum věcí na lavici. Hračky a hrací přístroje by si měli nechat na doma.

11.3.2 Motivace a disciplína

Žáci se speciálními potřebami a s ADD jsou častěji a více závislí na pozitivní motivaci, než je i zbytek žáků ve třídě. Zkuste odměňovat více než trestat. Když vidíte pozitivní chování, ihned chvalte. Vždy se vyhýbejte zesměšňování a kritice.

Značné procento žáků těžko zvládá hlídat své chování. Většinou tyto jedinci velmi dobře reagují na kvalitní systém odměn. Pokud se systém odměn rozhodnete zavést, zapojte do vypracování seznamu odměn samotné žáky. **Odměna může být pro žáka jednoduché uvolnění z výuky a povolení mu volně diskutovat.**

390. Pokud žák musí být neustále napomínán během určitých předmětů, je možné, že je to zapříčiněno nepřiměřeně složitými úlohami. Dochází často právě ke špatné adaptaci kurikula.

391. Vytvořte systém odměn. Dokud žáci potřebují nepřetržitou zpětnou vazbu, tak dělte hodiny do segmentů. Někteří žáci potřebují během aktivních částí hodiny zpětnou vazbu každých pět až deset minut. Takto častá zpětná vazba se dá provádět například využitím razítek do sešitu odměn, lístečků nebo různých bodů a korálků, kdykoli projdete kolem žáků.

392. Plán třídní disciplíny není vždy nejlepším řešením pro všechny žáky ve třídě. Problémoví žáci mohou potřebovat doplňující extra varování v kooperaci se systémem odměn. Nezáleží na tom, jakou zvolíte metodu nebo disciplínu, je důležité dodržovat stejná pravidla celý den. Například přednášky mohou být využity k řešení drobnějších přestupků, popřípadě pro aktivní opatření, když problémy začínají vystupovat do popředí. Přestávky slouží jako pauza na změnu ve skupinách, věnovat se chvíli sám sobě nebo opět se zmocnit své nálady. Přestávky pomáhají také

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

učitelům přeorganizovat třídu a motivovat žáky na aktivity, které přijdou po přestávce. Cílem přestávek je, aby se žáci uklidnili a přemýšleli nad situacemi, které proběhly v hodině. Kroky jedna a dvě jdou většinou použít pro prevenci a proaktivní strategii na žáky.

Vyučující dělají často pauzy, když si všimnou stresující situace. Vyučující si mohou uvařit kávu, napít se vody, nebo jednoduše se procházet po chodbě. Přestávky mohou být legitimní cestou, jak se vypořádat se situací před jejím vyhocením.

Pokud byste chtěli využít sankce metodou pedagogických přestávek, vytvořte pro ni sekvenční listinu. Ta by mohla vypadat následovně:

Level 1 – Vytvoření tzv. „místa k přemýšlení“, které poslouží v případě, že žák potřebuje chvíli přemýšlet bez rušivých elementů. Je to určené místo ve třídě, které je mimo učicí zónu.

Level 2 – Někteří žáci vyžadují razantnější změnu prostředí, což je často vyřešeno posláním žáka ven za dveře třídy. Je buďto odveden do třídy jiné anebo hlídán na chodbě.

Level 3 – Ředitelna či kancelář sekretářky může posloužit jako dočasné „útočiště“. Dochází tam k uklidnění žáka a nahlédnutí do situace nestrannou třetí osobou.

Level 4 – Telefonát rodičům.

393. Dobrá učební pomůcka je známý bodovací systém, který může být zrealizován pomocí korálků nebo různých obrázků a výstřížků. V tomto se fantazii meze nekladou. Cílem žáka je nasbírat co nejvíce korálků za vzorné chování nebo naopak si tímto kompenzovat „černé puntíky“ za špatné chování. Vždy na začátku tohoto systému jsou děti více motivovaní, ale později se může změnit na rutinní záležitost. Tomu zabráníme například zvyšování kritérií pro získání např. korálku.

394. Vytvořte s žákem seznam motivačních aktivit. Žák si může vybrat jednu z daných aktivit ve chvíli, kdy má splněny cíle za určitou výukovou jednotku. Každého může motivovat jiná aktivita nebo jiný bodový systém. Seznam vytvořte

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

jednoduchý a lehce pochopitelný. Můžete například použít nálepky, získání tužky, pera, školních potřeb, 10 minut na počítači, pět minut volné aktivity se spolužáky, popřípadě „kupón“ pro omluvu jednoho domácího úkolu.

395. Snadný způsob pro učitele, jak získat nálepky pro nižší stupeň, může být návštěva výprodejů. Lze zde nalézt spoustu jednoduchých levných motivačních předmětů. Lze také rozeslat žádosti o sponzorský dar různým firmám nebo rodičům. Některé firmy mají jednoduché reklamní nálepky, které mohou zdarma poskytnout.

396. Rodiče se neinformují jen o negativních progresech, ale také je důležité jim oznamovat kladné změny jejich dětí. Vytvořte si škálu úspěchu, například:

Skvělý den!

Objevil jsem tajemství úspěchu!

Hrdina dne!

Jsem výborný žák!

Skvělé!

Okopírujte věty na barevný papír, opatřete je laminátovým obalem a nastříhejte na proužky. Pokud měl žák úspěšný den, může si vybrat, nebo dostane jeden z pozitivních papírků. Může ho pak ukázat doma. Zároveň je tato praktika vhodná ke každodenní komunikaci s rodiči.

397. Informujte rodiče o vašem hodnotovém systému. Mohou vám pomoci s motivací žáka a doplnit jej o domácí benefity (když budeš mít 10 korálků, půjdeme na pizzu, apod.)

398. Denní zprávy se dají použít k monitorování každodenních školních výsledků a chování žáka. Jednoduchou cestou k dennímu informování je nalepit žákovi do desek seznam. Na kartu lze zanést daný předmět a to, jak žák každý den v předmětu pracoval. Na nižším stupni lze využít usměvavých razítek pokaždé, když žák splní cíl vyučovací jednotky. Pro starší žáky lze využít klasické škály 1 - 5. Tato

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

karta na deskách by měla být předkládána doma rodičům každý den a zvýšit tak komunikaci mezi učitelem a rodiči.

399. Jako skvělá spojka mezi učiteli a rodiči funguje deník žáka. Mají k němu přístup obě strany a obě strany ho mohou komentovat a využívat k motivaci žáka případnými odměnami. Před zahájením psaní deníku si však musíte uvědomit, zda na jeho kontrolu máte čas či nikoliv. Bohužel se jedná o časově náročnou aktivitu jak ze strany žáka, rodiče, tak i kantora.

400. Ved'te žáky k použití pozitivního vlastního hodnocení. „Mám na to!“, „Zvládnou to!“ „V tom jsem dobrý!“. To mohou být příklady. Kdykoli uslyšíte negativní vlastní hodnocení od žáků, okamžitě je zastavte a pomozte jim přeformulovat jejich komentáře na pozitivní.

Shrnutí

V této kapitole věnujeme pozornost poruchám chování, se kterými se setká za svou praxi každý pedagog. Seznámili jste se s různými metodami, které vzbuzují u žáků větší motivaci pro učení, navrhli jsme zařazení odměn či bodovacího systému. Cílem této kapitoly bylo přiblížit učitelům problematiku poruch chování a tím i hledají cesty a možnosti pro zapojení žáků s PNO do běžného vzdělávání a to tak, aby měl takový žák stejné šance na úspěch jako žáci bez PNO.

Otázky

1. Používali jste někdy v minulosti bodovací nebo jiný podobný systém? Vypište si ty strategie, které se u žáků osvědčily.
2. Máte vymyšlený neverbální signály, které budete s žáky během výuky používat?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

3. Zkoušeli jste se inspirovat systémem odměn v jiných třídách či školách s již implementovaným inkluzivním vzděláváním?

Úkoly pro samostatnou činnost

- 1) Domluvte se s žáky a vymyslete společně výše zmíněný systém odměn.
- 2) Vypište si motivační a pochvalné věty, které následně nechte zalaminovat a připravte je k využití v hodinách.
- 3) Znovu si projděte zasedací pořádek žáků a zajistěte, aby měl každý žák s PNO u sebe spolužáka, který mu bude pomáhat.

Doporučená literatura

- JENETT, W.. *ADHD - 100 tipů pro rodiče a učitele*. 1. vyd. Brno: Edika, 2013. 191 s. Rádce pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0158-6.
- MICHALOVÁ, Zdeňka. *ADD/ADHD v kontextu poruch chování*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011. 120 s. ISBN 978-80-7372-733-8.
- HABART, T. *Krok za krokem k inkluzi*. Praha: Člověk v tísní, c2010, 95 s. ISBN 978-80-87456-00-2.
- MENKES, John H., SARNAT, Harvey B. a MARIA, Bernard L. *Dětská neurologie*. Vyd. 7. [i.e. 1.]. V Praze: Triton, 2011. 2 sv. (xxxiv, 1069 s. ; xxiv s., s. 1073-1965). ISBN 978-80-7387-341-7.
- KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Inkluzivní vzdělávání v české primární škole: teorie, praxe, výzkum*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 207 s., [26] s. příl. ISBN 978-80-210-6527-7.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J.E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

12 Slovo závěrem

Inkluzivní pedagogika je výzvou. Staví na myšlence poskytnout stejné vzdělání všem. U pedagogů, speciálních pedagogů, rodičů, ředitelů škol a dalších lidí vzbuzuje buď nedůvěru nebo je pro ně krokem kupředu. Cílem této příručky bylo nejen předání důležitých teoretických poznatků, ale hlavně reálná aplikace inkluzivní edukace, která je náročným, avšak ne nerealizovatelným procesem.

V jednotlivých kapitolách jsme vás seznámili s postupy a kroky, které vedou k začlenění žáka do kolektivu a to především na základě přizpůsobení kurikula ve prospěch žáka s SVP. Celé vzdělávání, obzvláště pak inkluze samotná, je založená na individuálním přístupu, který je jedním z nejdůležitějších předpokladů pro fungování celého programu a splnění vašeho stanoveného cíle.

Při čtení jednotlivých strategií jste narazili na konkrétní tipy týkající se různých vzdělávacích oblastí. Zaměřili jsme se například na textové materiály a jejich alternativy, i na matematické úlohy, které žáky často odrazují složitými operacemi a mohou je tak velmi snadno a rychle demotivovat.

Nesmíme zapomenout, že v samotném inkluzivním vzdělávání hraje prim hlavně vhodně zvolená forma motivace a obměňování výukových metod, které by měly být u dětí s SVP obzvláště pestré. Jsme si vědomi toho, že právě výběr vhodné metody je pro pedagoga náročným úkolem a vyžaduje od něj empatický přístup s notnou dávkou fantazie, improvizace a správného odhadu.

Aby celý program fungoval, věnovali jsme v textu pozornost i hodnocení, organizaci třídy a samotné žákovské práce. Již víte, že bez pochopení zadání úkolů žák nikdy nemůže splnit váš stanovený cíl a plnění výukových cílů je důležité nejen pro vás, ale právě pro žáky, pro které je motorem a motivací k další práci.

Věříme, že se příručka dostala do rukou lidem, kteří stejně jako my chtějí, aby měli žáci pomyslný odrazový můstek stejně vysoko, a že přečtením předložených strategií a rad jste udělali nemalý krok k opravdovému posunu vzdělávání tím správným směrem.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Přejeme vám, abyste okolo sebe měli tým lidí, který bude táhnout za jeden provaz a bude se snažit dosáhnout cíle i ve chvílích, kdy si nebudete stoprocentně jistí a budete potřebovat onu jistotu, že v tom nejste sami a že překonání další překážky vás jediné posílí.

Hodně štěstí.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

13 Seznam literatury

ALLAN, J. *Actively seeking inclusion: pupils with special needs in mainstream schools* [online]. London: Falmer Press, 1999. Studies in inclusive education series [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10099089>.

ANDERLIK, L. *Cesta k inkluzi: úvahy z praxe a pro praxi*. 1. vyd. Praha: Triton, 2014, 210 s. ISBN 978-80-7387-765-1.

BARROW, G. *Disaffection and inclusion : Merton's mainstream approach to difficult behaviour*. Bristol: CSIE. 1998

DOČKAL, V. *Deti so speciálnymi edukačnými potrebami: minority vo výchovno-vzdelávacom procese. Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 39(2-3), 2004. 140-149

Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: sborník příspěvků z mezinárodní konference. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, katedra speciální pedagogiky, 2007. 241 s. ISBN 978-80-7368-287-3.

FINKOVÁ, D. a kol. *Iniciační analýza podmínek inkluze u osob se specifickými potřebami*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 184 s. ISBN 978-80-244-3865-8.

FINKOVÁ, D.; LANGER, J. *Determinanty inkluze osob se zdravotním postižením*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 208 stran. ISBN 978-80-244-4303-4.

HABART, T. *Krok za krokem k inkluzi*. Praha: Člověk v tísni, c2010, 95 s. ISBN 978-80-87456-00-2.

HAMMEKEN, P. *Inclusion: 450 strategies for success: A practical guide for all educators who teach students with disabilities*. Minnetonka: Peytral Publications, 2000, 192 s. ISBN 1-890455-25-3.

HAVEL, J. et al. *Inkluzivní vzdělávání v primární škole = Inclusive education in primary school*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. 321 s. ISBN 978-80-7315-202-4.

Integrace a inkluze ve školní praxi: speciální vzdělávací potřeby dětí, žáků a studentů. Praha: Forum, 2013- . ISSN 2336-1212.

KLENKOVÁ, J. et al. *Inkluze žáků s narušenou komunikační schopností a žáků*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

se sluchovým postižením: psychologické, medicínské a speciálněpedagogické souvislosti
= *Inclusion of pupils with disordered communication ability and with hearing*
impairment: psychological, medical and special educational context. 1. vyd. Brno:
Masarykova univerzita, 2014. 156 s. ISBN 978-80-210-7487-3.

KOCUROVÁ, M. a kol. *Speciální pedagogika pro pomáhající profese.* Plzeň:
ZČU. 2012. ISBN 80-7082-844-7

KLUMPEKOVÁ, A. Každé dítě má právo vzdělávat se podle svých potřeb.
2013). [online]. Dostupné na: <http://www.inkluzie.cz/clanek-592/kazde-dite-ma-pravo-vzdelavat-se-podle-svych-potreb> [cit. 5. 6. 2015].

KONEČNÝ, J.; PODEŠVA, L.; CHALUPOVÁ, P.; FIŠEROVÁ, M. *Cestou
necestou společného vzdělávání na ZŠ Integra Vsetín, aneb, Metodický průvodce
integrací a inkluzí ze života jedné školy.* Vsetín: ZŠ Integra Vsetín, 2015, 151 stran.
ISBN 978-80-260-7879-1.

KRATOCHVÍLOVÁ, J.; HAVEL, J.; FILOVÁ, H. *Analýza školních
vzdělávacích programů jako prostředek kvalitativního rozvoje inkluze na 1. stupni ZŠ.* 1.
vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 97 s. ISBN 978-80-210-5779-1.

KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Inkluzivní vzdělávání v české primární škole: teorie,
praxe, výzkum.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 207 s., [26] s. příl. ISBN
978-80-210-6527-7.

KUBÍKOVÁ, H.. Jak to vidí rodič. *Romské děti tvoří třetinu žáků zvláštních
škol.* (2015). [online]. Dostupné na: <http://www.osf.cz/pages/jak-to-vidi-rodic>. [cit. 17. 10.
2015].

LECHTA, V. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a
ohrožením ve škole.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 435 s. ISBN 978-80-7367-679-7.

LOSERT, L. *Best Practices in Inclusive Education for Children with
Disabilities: Applications for Program Design in Europe and Eurasia Region.* USAID.
2010. Dostupné na: [http://socialtransitions.kdid.org/library/best-practices-inclusive-
education-children-disabilities-applications-program-design-europe-](http://socialtransitions.kdid.org/library/best-practices-inclusive-education-children-disabilities-applications-program-design-europe-)

MITCHELL, D. (2007). *What Really Works in Inclusive Education: Using
Evidence – based Teaching Strategies.* London and New York: Routledge

NĚMEC, Z.; ŠIMÁČKOVÁ-LAURENČÍKOVÁ, K.; HÁJKOVÁ, V. *Asistent
pedagoga v inkluzivní škole.* Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická
fakulta, 2014, 80 s. ISBN 978-80-7290-712-0

OECD. *The Integration of Disabled Children into Mainstream Education:*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

UNIVERZITA
J. E. PURKYNĚ
V ÚSTÍ NAD LABEM

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ambitions, Theories and Practices. Paris: OECD. 1994

OECD. *Rovnost a kvalita ve vzdělávání. Podpora znevýhodněných žáků a škol.* 2012. ISBN 978-92-64-13084-5.

OECD. *Education at a Glance 2012.* OECD Indicators. OECD Publishing. 2012.
Dostupné na: http://www.oecd.org/edu/EAG%202012_e-book_EN_200912.pdf

POHL, O. *Ředitel ZŠ Pobežovice: Inkluze je přirozená a normální.* (2014).
[online]. Dostupné na: <http://www.eduin.cz/clanky/reditel-zs-pobezovice-inkluzie-je-prirozena-a-normalni/>. [cit. 2. 9. 2015].

PETERS, S. J. *Inclusive Education: Achieving Education for All by Including Those with Disabilities and Special Education Needs.* The World Bank. 2003. Dostupné na: <http://www.hiproweb.org/fileadmin/cdroms/Education/EducationIntegreeEN.pdf>

SLEPIČKOVÁ, L. et al. *Aktéři školní inkluze = School inclusion actors.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 159 s. ISBN 978-80-210-6688-5.

SVOBODA, Z., SMOLÍK, A. & LAURENČÍKOVÁ, K. *Strategie MŠMT v oblasti podpory inkluzivního vzdělávání v kontextu výsledků Analýzy individuálního přístupu pedagogů k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.* In: Vojtko, T. *Speciální pedagogika. Teorie a praxe oboru v 21. století.* Hradec Králové: Gaudeamus. 2011. ISBN 978-80-7435-132-7.

TANNENBERGEROVÁ, M. *Význam a náplň Multikulturní výchovy jako výzva pro budoucí učitele.* (2011). [online]. Dostupné na: <http://llp.cz/publikace/vyznam-a-napl-n-multikulturni-vychovy-jako-vyzva-pro-budouci-ucitele/>. [cit. 25. 8. 2015].

The Warnock Report. Special Educational Needs. 1978. Dostupné na: www.educationengland.org.uk/documents/warnock

UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 135 s. ISBN 978-80-7367-764-0.

VANČOVÁ, A. *Integrácia a inklúzia osôb s postihnutím, narušením alebo znevýhodnením v kontexte edukácie v komparácii s ich segregáciou.* Bratislava: Mabag. 2008. ISBN 978-80-89113-48-4

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Název: **RÁDCE PRO INKLUZI, ANEB NĚKOLIK RAD
PRO VYTVÁŘENÍ ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ VE
ŠKOLÁCH**

Autor: **Ladislav Zilcher a kol.**

Vydavatel: **Pedagogická fakulta Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem**

Místo a rok vydání: **Ústí nad Labem, 2015**

Rozsah: **143 s.**